

MEDIJSKE REPREZENTACIJE MIGRACIJA:

INCLUDE

**Diskurzivne
konstrukcije migranata,
izbjeglica i tražitelja
azila u hrvatskim
medijima**

HELENA POPOVIĆ

KRUNO KARDOV

DRAGO ŽUPARIĆ-ILJIĆ

IZDAVAČ:
Ured za ljudska prava i prava nacionalnih
manjina Vlade Republike Hrvatske

GODINA IZDANJA:
2022.

AUTORI:
Helena Popović, Kruno Kardov,
Drago Župarić-Iljić

RECENZENTICE:
Margareta Gregurović, Senada Šelo Šabić

LEKTURA:
Ad Hoc Centar za poduke
i prevoditeljstvo d.o.o

GRAFIČKO OBLIKOVANJE :
Mulberry goods d.o.o. za dizajn,
proizvodnju i usluge

CIP zapis je dostupan u računalnom
katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem
001141140

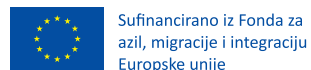
ISBN: 978-953-7870-35-5

Projekt je sufinancirala Europska unija iz
Fonda za azil, migracije i integraciju.
Za sadržaj su isključivo odgovorni autori
i ne predstavlja stav Europske unije i
Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih
manjina Vlade Republike Hrvatske.

ZA VIŠE INFORMACIJA:
Ured za ljudska prava i prava nacionalnih
manjina Vlade Republike Hrvatske
Mesnička 23, 10 000 Zagreb
Tel: +385 (1) 4569 358
E-mail: ured@uljppnm.gov.hr

Helena Popović, Kruno Kardov, Drago Župarić-Iljić

**Medijske reprezentacije migracija: Diskurzivne konstrukcije
migranata, izbjeglica i tražitelja azila u hrvatskim medijima**

Sažetak

Pretpostavka o važnosti medija za konstrukciju značenja u društvu u temeljima je istraživanja medijskih reprezentacija koje ovdje razumijemo kao one koje dominantno konstruiraju društvenu zbilju, a ne kao nešto što je odraz (iskrivljeni ili podudarni) te zbilje. Mediji su sredstvo informiranja i temeljni izvor proizvodnje značenja o društvenoj zbilji, a njihov je utjecaj posebno jak kada je riječ o fenomenima, akterima i procesima o kojima ljudi nemaju izravno osobno iskustvo. Izvještavanje o migrantima i izbjeglicama bitan je aspekt u kontekstu integracije, s obzirom na to da mediji s jedne strane odražavaju dominantne diskurse unutar specifičnog kulturnog konteksta, a s druge strane proizvode te iste diskurse. Mediji, definiranjem formata i selekcijom, kodiranjem i uokvirivanjem sadržaja, relevantni su u proizvodnji značenja, stoga oblici medijskih izvještavanja o tim temama mogu utjecati na modifikaciju strukturnih preduvjeta za informiranje i senzibilizaciju građana i dionika u sustavu upravljanja migracijama te u sustavu azila i integracije kako bi se pospješili procesi integracije u lokalnim zajednicama prihvata/useljavanja.

Zato ovo istraživanje raščlanjuje načine medijskog izvještavanja o migrantima i izbjeglicama u hrvatskim nacionalnim, regionalnim i lokalnim medijima tijekom 2018. i 2019. godine koristeći kvantitativnu i kvalitativnu analizu sadržaja. Pri tome se nastoji utvrditi učestalost pojavljivanja medijskog sadržaja, ključne tematske kategorije izvještavanja te dominantne značajke izvještavanja o migrantima/izbjeglicama/azilantima, a koje mogu (su)oblikovati stav opće populacije. Analiza je bila vođena glavnim istraživačkim pitanjem: na koje načine hrvatski mediji na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini reprezentiraju migrante te posebice izbjeglice/azilante s fokusom na izvještavanje o osobama pod međunarodnom zaštitom koje su, iz trećih zemalja, prihvaćene na različite lokacije u Hrvatskoj u programima preseljenja? Opća je svrha projekta 'INCLUDE – Međuresorna suradnja u osnaživanju državljana trećih zemalja', u sklopu kojeg je istraživanje provedeno, prikupljanje podataka koji mogu poslužiti praćenju uspješnosti uključivanja migranata općenito u hrvatsko društvo, a specifično osoba pod međunarodnom zaštitom te djelovati na daljnji razvoj politika integracije državljana trećih zemalja kroz jačanje pravnih i institucionalnih kapaciteta za njihov prihvata i integraciju. U skladu s tim, svrha istraživanja bila je ponuditi uvide u medijske reprezentacije na temelju kojih se mogu oblikovati smjernice i preporuke za medijsko izvještavanje koje može doprinijeti integraciji državljana trećih zemalja u Hrvatskoj, prvenstveno osoba s odobrenom međunarodnom zaštitom. Uvidi u prethodna istraživanja upućuju na to da su do ulaska Hrvatske

u Europsku uniju migracije u medijima bile istraživački slabo pokrivena i obrađena tema, što se mijenja 2015. godine s uspostavom tzv. Balkanskog koridora, kada se izvještavanje o migracijama naglo povećalo po učestalosti i obujmu. Mediji su odigrali značajnu ulogu u oblikovanju percepcije javnosti o tzv. migracijskoj krizi, ne samo po opsegu objavljenih članaka već i korištenjem dominantnih interpretativnih okvira. Ta istraživanja pokazala su da su migranti u medijima podreprezentirani, da se o tom fenomenu izvještava negativno i/ili ekscesno te da u slučajevima pojačanog interesa za praćenje teme medijsko izvještavanje varira ovisno o društvenom kontekstu (Balkanski koridor ili razdoblje nakon njega), ali i o tipu medija koji se analizira. U kvalitativnim se pak pristupima često analiziralo načine izvještavanja, pri čemu se pokazalo da se akteri diskurzivno konstruiraju u dihotomnom ključu: ili kao pasivne, bespomoćne žrtve ili pak kao prijetnja, kao 'lažne izbjeglice' koje zapravo predstavljaju ugrozu za građane i resurse zemlje primitka.

Nastavljajući se na prethodna istraživanja, ovim su se istraživanjem analizirale dominantne teme medijskog izvještavanja kod medija s nacionalnim dosegom (mrežni portali: jutarnji.hr, večernji.hr, 24sata.hr, net.hr, tportal.hr, index.hr, hrt.hr, dnevnik.hr, rtl.hr), čiji je pojačani interes za temu migracija i izbjeglištva nastao tijekom tzv. migrantske krize (2015./16. godine) i nastavio se nakon zatvaranja Balkanskog koridora. Uz to, istraživanjem su bili obuhvaćeni regionalni (glas-slavonske.hr, slobodnadalmacija.hr) i lokalni (karlovački.hr, kaportal.hr, o34portal.hr, pozega.eu, quirinusportal.com, portal53.hr, brodportal.hr, sbplus.hr, regionalni.com, varazdinske-vijesti.hr, zadar.hr, zadar-skilist.hr) mediji koji su pratili proces dolaska, prihvata i rane integracije državljana trećih zemalja s odobrenom izbjegličkom zaštitom, koji su u Hrvatsku dolazili od 2017. do 2019. godine uz pomoć programa preseljenja.

Istraživanje je provedeno na svrsishodnom uzorku, pri čemu okvir uzorka čine internetski portali nacionalnih i regionalnih medija te lokalni internetski portali koji pokrivaju mjesta u kojima su bile smještene osobe s odobrenom međunarodnom zaštitom, što obuhvaća osam županija te sljedeće gradove i lokalne zajednice: Zagreb, Velika Gorica, Zaprešić, Karlovac, Duga Resa, Zadar, Sisak, Slavonski Brod, Varaždin i Požega.

Kako bi se obuhvatili medijski sadržaji koji uključuju migracijske teme s fokusom na integraciju, u istraživanju su primijenjeni sljedeći kriteriji: identifikacija članaka prema ključnim riječima migrant/izbjeglica/azil i njihovim izvedenicama (primjerice azil-azilant-tražitelj azila), identifikacija članaka koji se isključivo odnose na Hrvatsku (nacionalna/regionalna/lokalna razina) te identifikacija članaka u

kojima je problemski motiv migracija/izbjeglištva/azila glavna tema. Prilikom obrade podataka jedinicu analize činio je medijski sadržaj koji kao glavnu temu uključuje migrante/izbjeglice/azilante, a koja se može izdvojiti i analizirati kao samostalna cjelina, odnosno članak/objava na portalu s pripadajućim naslovom, podnaslovima i fotografijama.

Podaci su analizirani kvantitativnim i kvalitativnim pristupima, deskriptivnim statističkim metodama uz pomoć kojih su izrađene distribucije po vremenu objave i vrsti medija (nacionalni, lokalni) te kvalitativnom analizom sadržaja s fokusom na identifikaciju tema i tekstualno-lingvističkih reprezentacije. Uz visoku međukodersku suglasnost, ukupno je obrađeno 3044 medijskih članaka objavljenih od 1. 1. 2018. do 31. 12. 2019. godine.

Rezultati istraživanja pokazuju da je tijekom 2018. i 2019. godine učestalost medijskih objava o migrantima i osobama pod međunarodnom zaštitom gotovo podjednaka (1600 članaka u 2018. i 1444 članka u 2019. godini). Na varijacije i specifična povećanja broja objava u pojedinim razdobljima primarno su utjecali određeni događaji, što sugerira da se o fenomenu migracija često izvještava ekscesno. Najveći je broj medijskih objava o migrantima, izbjeglicama i osobama pod međunarodnom zaštitom bio prisutan u nacionalnim medijima (85% objava), nakon čega slijede regionalni (9%) te lokalni mediji (6%).

Iz osnovnog kvantitativnog pregleda ključnih tema koje se pojavljuju u izvještavanjima o migrantima i izbjeglicama zaključujemo kako se primarno izvještavalo kroz prizmu sigurnosti (34% svih medijskih članaka) i politike (30% članaka). Potom slijede teme međunarodnih odnosa (15%), migrantske rute (7%) i integracije (7%), dok teme vezane uz medije i društvene mreže, pravosuđe i humanitarne aktivnosti pojedinačno nemaju zastupljenost veću od 2,5%.

Najzastupljenija tema u izvještavanju o migrantima jest sigurnost (33,87% objavljenih članaka), a tri pojma koja se najčešće pojavljuju unutar te teme jesu 'migranti', 'policija' i 'područje' (te njihove izvedenice). U okviru teme sigurnost tijekom kodiranja identificirane su tri podteme: suzbijanje kriminala, spašavanje migranata i zaštita lokalnog stanovništva. Suzbijanje kriminala u svrhu zaštite državne granice, teritorija i građana u pravilu uključuje napise o akcijama granične policije, posebice u hvatanju krijumčara. Policija se diskurzivno konstruira kao sposobna, požrtvovna, hrabra, krijumčari kao beskrupulozni kriminalci, a migranti ili kao žrtve krijumčara i/ili kao subjekti koji vrše nezakonite radnje. Spašavanje migranata kao podtema uključuje sigurnosna pitanja koja se odnose na same migrante, a koja uključuju životnu ugrozu tijekom prolaska kroz hrvatski teritorij. Migrante se diskurzivno konstruira kao nepromišljene subjekte koji kreću na opasan put s malom vjerojatnošću za pozitivan ishod, a koji policiji, često i Hrvatskoj

gorskoj službi spašavanja stvaraju probleme jer na njihovo spašavanje troše vrijeme i resurse. Zaštita lokalnog stanovništva kao podtema odnosi se na sigurnost građana koji žive na područjima kretanja migranata te na njihovu imovinu. Migranti su češće prikazani kao ljudi koji provaljuju u tuđe kuće, krađu i uništavaju imovinu, a rjeđe kao oni kojima je potrebna pomoć. Iako se pojavljuju i priče o mještanima koji pomažu migrantima i koji s njima suosjećaju, daleko je učestalije upozoravanje čitatelja na to da je lokalno stanovništvo zbog migranata ugroženo.

Druga tema po zastupljenosti (30,39% objavljenih članaka) obuhvaća politiku, odnosno institucionalnu i izvaninstitucionalnu politiku, političko nadmetanje između različitih političkih stranaka, kao i nadmetanje ili suradnju između različitih razina odlučivanja (državna, županijska, lokalna) te djelovanje udruga civilnoga društva. Analiza najfrekventnijih riječi pokazuje da su to: migranti, Hrvatska, policija, MUP, Božinović (i njihove izvedenice). U procesu kodiranja identificirane su tri podteme: političke pozicije koje zauzimaju različiti akteri u strukturi institucionalne politike (Vlada, Sabor, Predsjednica, druge državne institucije, političke stranke, nezavisni zastupnici/vijećnici, itd.); političke pozicije o fenomenu migracija koje zauzimaju akteri civilnog društva u opoziciji u odnosu na poziciju aktera u strukturi institucionalne politike te političke pozicije o fenomenu migracija koje se promišljaju u društvenom kontekstu, a zauzimaju ih različiti društveni akteri, poput stručnjaka, znanstvenika, komentatora, kolumnista. Primjetna je kontinuirana diskurzivna borba među različitim akterima, posebice oko dviju izdvojenih tema: Krše li nadležne državne institucije zakonska prava migranata ili ne (kod postupanja na granicama) te kako na temelju odnosa prema fenomenu migracija pridobiti naklonost i glasove birača? Dakle, unutar teme 'politika' dominira negativna diskurzivna konstrukcija fenomena migracija u kojoj su migranti dominantno diskurzivno konstruirani kao populacija koja izaziva prijepore i predstavlja ozbiljan društveno-politički problem.

Tematska kategorija Međunarodni odnosi (15,44% objavljenih članaka) odnosi se na inozemne i supranacionalne organizacije i institucije, kao i na bilateralne ili multilateralne odnose među različitim državama, rasprave i pozicioniranje različitih država po pitanju migracija. Tematski se obrađuju sastanci članica EU-a na kojima se problematiziraju migracije i različite politike i politički procesi (poput rješavanja 'migrantske krize', međunarodne solidarnosti, Dablinske uredbe). Mediji su iscrpno izvještavali o Globalnom sporazumu za sigurne, uređene i regularne migracije (tzv. Marakeški sporazum) jer je izazvao kontroverze i prijepore oko toga treba li Hrvatska biti njegovom potpisnicom ili ne. I na međunarodnoj razini vodi se diskurzivna borba

oko postupanja hrvatske policije prema migrantima na granicama, pri čemu u toj tematskoj kategoriji kritika dolazi 'izvana', a usmjerena je na postupanja policije, kao i na službenu politiku Hrvatske prema migrantima.

Tema Migrantska ruta (7,06% objavljenih članaka) uključuje članke koji se odnose na šira kretanja migranata ili 'zapinjania', 'taborenja' migranata na uobičajenim migrantskim trasama, nerijetko u kampovima uz granicu s Bosnom i Hercegovinom. Mapiraju se i države porijekla migranata na tim rutama, te se na temelju toga implicitno ili eksplicitno (de)legitimira i iregularizira njihovo kretanje. Uopćeno se izvještava o migrantima kao potencijalnoj prijetnji, koji se iz instrumentalnih razloga rješavaju dokumenata jer zapravo ne zadovoljavaju uvjete za azil, imaju mobitele i novčana sredstva te čekaju priliku za *game* - pokušaj neregularnog prelaska granice u želji da se 'dokopaju' EU-a.

Tema Integracija (7% objavljenih članaka) obuhvaća medijske članke koji problematiziraju pitanje integracije osoba pod međunarodnom zaštitom u lokalnim zajednicama, različite integracijske programe i aktivnosti, probleme sustava integracije, životne priče izbjeglica te program preseljenja u Hrvatsku. Tijekom procesa obrade i analize identificirane su dvije zasebne pod teme: predstavljanje dionika i programa integracije te predstavljanje osoba pod međunarodnom zaštitom. Ključno obilježje medijskog izvještavanja unutar pod teme dionika i programa integracije jest da se izbjeglice promatra kao problem provedbene politike i koordinacije različitih dionika ili podrške koju administrativni sistem i lokalna zajednica trebaju pružiti. Integracija zahtjeva određene resurse koje u ovom slučaju osigurava država uz pomoć sredstava Europske unije. Prioritet je dobra koordinacija kako bi država i lokalna zajednica dale podršku integracijskom procesu, a koji će biti facilitiran uključanjem djece izbjeglica u odgojno-obrazovni sustav i odraslih u tržište rada. Konačan je cilj da izbjeglice postanu građani koji će jednako doprinostiti razvoju društva. Tako se integracija izbjeglica diskurzivno konstruira kao visoko regulirani *policy*-proces koji ima određene faze i potrebne korake o kojima se vodi računa, dok se unatoč ukupnom pozitivnom tonu članaka, izbjeglice konstruira kao ljude u potrebi koji nisu u stanju sagledati vlastite pozicije, artikulirati vlastite zahtjeve ili govoriti o vlastitom iskustvu. Medijsko prikazivanje izbjeglica u drugoj pod temi koja se tiče izvještavanja o samim izbjeglicama u procesu integracije ima dva ključna obilježja. S jedne strane izbjeglicama se pristupa kroz humanitarni okvir u kojem ih se prikazuje kao žrtve ratnih stradanja, iznose se pojedinosti kojima se prikazuju kao članovi obitelji. No isto tako izbjeglice nisu u potpunosti bespomoćne nego su prikazane kao motivirane i voljne učiti nove vještine, jezik, pa i prekvalificirati se s ciljem što brže samostalnosti, što sugerira

korištenje inicijalne podrške koja im je dana kako bi napredovale u procesu integracije i da je moralna jednadžba podrške društva i vlastitog zalaganja u ravnoteži. Kroz priče o izbjeglicama iz prethodnih godina koje su uspjele unatoč svemu, svim prijašnjim patnjama i nepovoljnim okolnostima, konstruira ih se kao aktivne građane u ekonomskoj sferi koji ne žele biti ovisni o državnoj pomoći.

Tema Pravosuđe (1,81% objavljenih članaka) uključuje medijske članke koji izvještavaju o djelovanju pravosudnih institucija. Tu je često riječ o slučajevima zaštite prava pred sudovima, kao i različitim pravnim aspektima vezanim za migracije, najčešće se tematizira parničenje i pravni slučajevi tražitelja azila, a najučestalije su ključne riječi sud, migranti i Hrvatska. I ovdje se može pratiti diskurzivna borba između organizacija civilnog društva i nadležnih državnih institucija: npr. zbog smrti Madine Hussiny i osuđivanja volontera udruge Are You Syrious? zbog pomaganja njenoj obitelji.

Tema Mediji i društvene mreže (2,40% objavljenih članaka) uključuje meta-medijska izvještavanja u kojima se mediji bave samim medijima i društvenim mrežama, problematizirajući širenje dezinformacija ('lažnih vijesti') i/ili govora mržnje u društvu, što posljedično negativno utječe na percepciju ljudi o migrantima, a širi strah i moralnu paniku.

Tematska kategorija Humanitarne aktivnosti (1,68% objavljenih članaka) kao glavnu temu ima djelovanje različitih humanitarnih organizacija civilnoga društva, religijskih organizacija, kulturnih djelatnika i aktivnosti drugih društvenih aktera u svrhu pružanja različitih oblika izravne humanitarne pomoći izbjeglicama i migrantima.

U kategoriji Ostalo (0,43% objavljenih članaka) nalaze se članci koji tematski nisu odgovarali drugim kategorijama, a nekoliko ih se odnosilo na ekonomska pitanja: robne zalihe, zapošljavanje migranata u kontekstu tržišta rada te ekonomske gubitke poduzetnika zbog zatvaranja granice između Bosne i Hercegovine i Hrvatske.

U analizi roda i rodnih uloga primjetna je bitna distinkcija u reprezentacijama koja ima izrazito konzervativna obilježja. Migracije su primarno muška domena, u arhetipskim kategorijama muškarci su dinamični, aktivni, oni se kreću, a žene su statične, pasivne i ranjive, one obitavaju na mjestu. Takav arhetip žene potvrđuje se u brojnim člancima u kojima policija 'spašava' promrzle, umorne, iscrpljene žene koje su ponekad trudne, pri čemu ih spasitelji u vidu hrabrih policajaca 'nose na rukama', pa čak i porađaju u šumi. Kao akteri žene su najčešće izravno reprezentirane unutar tematskog koda integracija jer se članci primarno odnose na prihvata obitelji u okviru određenog lokaliteta te je fokus na njihovoj svakodnevnici i obiteljskom životu. No i tu se prepoznaje konzervativan pristup reprezentaciji roda s obzirom na to da se žene najčešće povezuju uz dom i djecu, a muškarci uz zapošljavanje.

Rezultati općenito ukazuju da, slično nekim prijašnjim istraživanjima medijskih izvještavanja kako prethodnih godina tako i navedenog razdoblja, imamo izražen sigurnosni interpretativni okvir u prikazivanju i razumijevanju migracija. Humanitarni pristup koji je prevladavao za vrijeme uspostave Balkanskog koridora 2015. i 2016. godine u tom je razdoblju prisutan samo kao pokazatelj otvorenosti hrvatskog društva, ali i u političkim debatama u određenoj mjeri čak i naivnosti prethodne političke garniture na vlasti. Takav odnos prema migracijama u navedenom razdoblju zadržan je kao nepromijenjen još samo među akterima civilnoga društva koji se uključuju u javne rasprave oko postupanja policije prema migrantima i tražiteljima azila ili u diskurzivnim borbama političkih aktera, no te se borbe sada odvijaju unutar šireg narativa o nužnosti zaštite granica i važnosti kontrole migracijskih kretanja. Riječ je, u određenoj mjeri, o refleksiji širih promjena europskih politika koje se prenose na domaći teren u različitim vidovima. Problem migranata uokviruje se kao globalni i širi europski problem koji Hrvatska niti može riješiti niti je zapravo tome doprinijela. Taj dominantni sekuritizacijski okvir nasuprot humanitarnom slabije je prisutan što se medijska izvještavanja manje oslanjaju na izvore informacija od središnjih državnih aktera. No odmak od državnog sigurnosnog administrativnog aparata otvara i polje kulturne ugroze i širenja straha s jedne strane, kao i humanitarnih narativa s druge strane. U prvom slučaju medijska su izvještavanja bliža fenomenima moralne panike gdje se kao završni čin ili pak sredstvo jačanja panike i straha pojavljuje pozivanje vojske na granice uslijed kontinuiranih izvještavanja o tome da se migrante pronalazi, hvata, lovi ili, potencijalno još strašnije, uočavaju im se tragovi, ali se ne zna njihova točna lokacija unutar nacionalnog teritorija. U drugom slučaju, koji je poglavito prisutan kod integracije, kao i unutar teme humanitarnih aktivnosti, radi se otklon od negativnih prema pozitivnim tonovima, pri čemu su tu ključni akteri organizacije civilnog društva, kulturni i obrazovni djelatnici, različiti akteri lokalnih zajednica izvan sfere institucionalne politike, ali i sami izbjeglice i novinari.

Primjetno je da se, dobrim dijelom i kao rezultat novih strateških orijentacija nacionalne migracijske politike na rubu Schengena, u medijima konstruiraju nove distinkcije jer se pokušavaju pomiriti nastojanja istovremenog zaustavljanja migracija na granicama i primanja i integracije poželjnih profila izbjeglica koje se smješta u lokalne zajednice unutar europskog programa preseljenja. To onda podrazumijeva diskurzivno 'klesanje' razlika koje postaje konstanta u medijskim reprezentacijama, odnosno razlikovanje 'nezaslužnih migranata' i 'istinskih izbjeglica', dok su 'tražitelji azila' u svojevrsnom limbu. Tome pripadajući procesi izgradnje značenja u najvećoj mjeri obilježavaju medijsko izvještavanje

u analiziranom razdoblju i možda čine temeljni ključ za razumijevanje medijskih reprezentacija migranata, izbjeglica/azilanata i tražitelja azila. Budući da se migranti diskurzivno konstruiraju kao prijeteći Drugi, oni ne mogu biti uključeni u simbolički poredak nacionalne zajednice, stoga idejno reprezentiraju ono što nacionalna zajednica *nije* – i tu se otvara prostor za konstrukciju migranata u suprotnosti s normativnim sociokulturnim obilježjima hrvatskog identiteta, što potencijalno predstavlja problem u integracijskim procesima.

Analiza medijskih reprezentacija pokazala je da se o temi često izvještava senzacionalistički, što uključuje dramtizaciju, patetiku te manipulaciju emocijama publika, s namjerom pobuđivanja jakih pozitivnih ili negativnih sentimenata. Učestale objave tipično pripadaju dominantnim medijskim formatima koji uključuju kriminal i 'crnu kroniku', narativizirane personalizirane tragedije i teme pogodne za ideološko-identitetske političke borbe lišene argumentacije. Učestalo se objavljuju članci koje su proizveli drugi mediji, čime se sadržaji u različitim medijima ponavljaju, što bitno smanjuje raznolikost u izvještavanjima i pristupima. U velikom broju objavljenih članaka ne navode se korišteni izvori (autorstvo), čime se krši profesionalna novinarska etika. Dodatno, o temi se učestalo izvještava simplificirano i nekritički te se često izvještava na temelju nedovoljno provjerenih informacija, a pokazuje se i nepoznavanje materije o kojoj se izvještava.

Mediji uglavnom o migracijama kao društvenom fenomenu izvještavaju ekscesno (nesreće, akcije policije, političke kontroverze), no u rjeđim izvještavanjima koja se odnose na 'normalizaciju' svakodnevice u kontekstu preseljenja izbjeglica i njihove integracije u hrvatsko društvo primjetni su elementi propagandnog izvještavanja koje slijedi hegemoniju. Dodamo li tome da se mediji primarno oslanjaju na službene izvore kako kvantitativno (u smislu broja članaka koji prenose pozicije predstavnika vlasti) tako i kvalitativno (u smislu da se te pozicije uglavnom ne propituju), čime se nekritički podržava dominantna službena politika aktera na vlasti, nameće se zaključak da je većina medijskih izvještavanja obuhvaćena ovom analizom u sinergiji s diskursom vladajuće politike te da je uloga vlade, politike i medija ključna u legitimaciji i (re)strukturiranju političkih, ekonomskih i društvenih konstelacija.

Zbog svega navedenoga, za nužnu promjenu medijskih reprezentacija fenomena migracija treba dublje posegnuti za strukturnim promjenama koje bi temeljno promijenile način funkcioniranja medija i novinarskih profesionalnih praksi, usmjereno prema javnom interesu i emancipaciji društva.

Sadržaj

- 14 **Uvod**
- 18 **Politike migracija, azila i integracije: hrvatski kontekst**
- 24 **Migranti u medijima**
- 36 **Istraživanje medijskih reprezentacija u kontekstu digitalizacije**
- 40 **Metodologija istraživanja**
- 48 **Zastupljenost migranata i izbjeglica u medijima**
- 54 **Dijakronijski pogled**
- 62 **Tematske kategorije**
- 106 **Lokalni mediji: značajke izvještavanja**
- 112 **Diskurzivne distinkcije: rodna dimenzija izvještavanja**
- 120 **Diskurzivne distinkcije: političke prakse i jezična označavanja**
- 130 **Rasprava**
- 142 **Zaključak**
- 146 **Literatura**

Uvod

Analize medijskih reprezentacija, koje možemo definirati kao simboličke reprezentacije društvene zbilje, učestali su fokus interesa stručnih i znanstvenih istraživanja o različitim društvenim fenomenima. Njihova analiza u kontekstu kodiranja medijskih sadržaja daje uvid u dominantne društvene vrijednosti, ali i u premreženost interesa društvenih aktera na pozicijama moći. One su dio proizvodnog procesa unutar medijskih industrija koji se odvija ritualiziranim novinarskim praksama. Mediji formiraju 'mješovitu subdomenu, u kojoj se pojavljuju u principu svi diskursi javne komunikacije' (Škiljan, 2000). Stoga, osim medija koji imaju dominantnu ulogu u proizvodnji simboličkih reprezentacija, različiti akteri iz drugih domena djelovanja do određene mjere utječu na njihovo oblikovanje, pri čemu akteri iz političke domene imaju dominantnu ulogu zbog svoje strukturalne pozicije i javne funkcije. Medijima je, u kontekstu reprezentativne liberalne demokracije, normativno dana važna uloga u praćenju djelovanja političkih aktera jer politička zajednica bira svoje predstavnike u izbornom procesu kojim se legitimira njihova pozicija u društvenoj strukturi. U takvoj se konstelaciji polazi od pretpostavke da građani imaju pravo znati što politički predstavnici čine u njihovo ime i tu važnu ulogu imaju mediji i novinari/novinarke (Popović i Rodik, 2021). Mediji su najčešće glavno sredstvo informiranja i temeljni izvor proizvodnje značenja o društvenoj zbilji, a njihov je utjecaj posebno jak kada je riječ o fenomenima, akterima i procesima o kojima ljudi nemaju izravno osobno iskustvo. Stoga je medijsko izvještavanje o migrantima i izbjeglicama¹ bitan aspekt u kontekstu integracije kao post-migracijskog procesa, jer mediji s jedne strane odražavaju dominantne diskurse unutar specifičnog društvenog konteksta, a s druge strane sudjeluju u proizvodnji diskursa koji pridonose fenomenima društvenog uključivanja ili isključivanja različitih društvenih skupina. Budući da mediji, definiranjem formata i selekcijom, kodiranjem i uokvirivanjem sadržaja, u velikoj mjeri konstruiraju društvenu zbilju, oblici medijskih izvještavanja o tim temama mogu utjecati na modifikaciju strukturalnih preduvjeta za informiranje i senzibilizaciju građana i dionika u sustavu upravljanja migracijama te u sustavu azila i integracije kako bi se pospješili procesi integracije u lokalnim zajednicama prihvata/useljavanja.

Ova publikacija donosi rezultate istraživanja u sklopu projekta 'INCLUDE – Međuresorna suradnja u osnaživanju državljana trećih zemalja', sufinanciranog iz Fonda za azil, migracije i integraciju (engl. Asylum, Migration and Integration Fund – AMIF), koji provodi Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske (ULJPPNM). Opća je svrha navedenog projekta unutar kojeg je istraživanje provedeno, prikupljanje podataka koji mogu poslužiti praćenju uspješnosti uključivanja migranata u hrvatsko društvo, te djelovati na

1. Broj međunarodnih migranata u svijetu kontinuirano i postupno raste te iznosi preko 281 milijuna (IOM, 2019), dok broj prisilno raseljenih osoba u svijetu uslijed različitih kriza (progona, rata, nasilja, kršenja ljudskih prava) progresivno raste te krajem 2020. broji preko 82 milijuna ljudi, od čega preko 26 milijuna izbjeglica (UNHCR, 2021).

daljnji razvoj politika integracije državljana trećih zemalja kroz jačanje pravnih i institucionalnih kapaciteta za prihvata i integraciju migranata i izbjeglica. U skladu s tim svrha je ovog istraživanja bila ponuditi uvide o medijskim reprezentacijama na temelju kojih se mogu formulirati smjernice i preporuke za medijsko izvještavanje koje bi moglo doprinijeti integraciji državljana trećih zemalja u Hrvatskoj. U istraživanju je primijenjena kvantitativna i kvalitativna analiza sadržaja kako bi se ustanovila obilježja medijskog izvještavanja o migrantima i izbjeglicama u hrvatskim nacionalnim, regionalnim i lokalnim medijima tijekom 2018. i 2019. godine. Pri tome se nastojalo utvrditi učestalost pojavljivanja medijskog sadržaja, ključne tematske kategorije izvještavanja te dominantne značajke izvještavanja o migrantima a koje bi mogle (su) oblikovati stav opće populacije. Stoga je glavno istraživačko pitanje bilo: na koje načine hrvatski mediji na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini reprezentiraju migrante s posebnim fokusom na one osobe pod međunarodnom zaštitom koje su, iz trećih zemalja, preseljene na različite lokacije u Republici Hrvatskoj?

Prvo poglavlje ove studije donosi opis nacionalnog pravnog, institucionalnog i *policy*-konteksta bitnog za razumijevanje fenomena migracija, azila i izbjeglištva u hrvatskom društvu. Potom se daje pregled dosadašnjih istraživanja koja se odnose na medije i fenomen migracija. U trećem poglavlju opisana je korištena metodologija, a nakon toga slijedi pregled rezultata na agregiranoj razini vezanih za zastupljenost migranata i izbjeglica u medijima. Središnji dio studije čine rezultati kvalitativne analize sadržaja medijskog izvještavanja kako bi se identificirale dominantne teme unutar kojih se izvještava o migrantima, izbjeglicama u definiranom razdoblju u hrvatskim medijima. Također u studiji se problematiziraju i načini na koje se diskurzivno konstruira rod, kao i značenja koja se konstruiraju oko ključnih označitelja 'migrant', 'izbjeglica', 'azil(ant)'. U raspravi se nastoji ukazati na neke temeljne uvide, pri čemu se posebno osvjetljava proizvodnja novih diskurzivnih distinkcija među terminima migrant (kao neželjeni, ugrožavajući i iregularizirani čimbenik), izbjeglica (kao poželjnija, istinska i prihvatljiva osoba pod međunarodnom zaštitom koja dolazi kontroliranim i odobrenim programom preseljenja) te tražitelj azila (kao potencijalno suspektna osoba kao 'lažna izbjeglica', negdje u limbu sve dok joj se eventualno ne odobri status međunarodne zaštite u standardnoj proceduri). Sukladno dosadašnjim istraživanjima, sekuritizacija je i dalje ključni okvir za razumijevanje medijskih reprezentacija fenomena migracija, no s uspostavom europskog programa preseljenja i posljedično tome važnosti procesa integracije prihvaćenih izbjeglica u medijskom se prostoru diskurzivno rekonstruiraju kategorije migranata, tražitelja azila i izbjeglica, što implicira konstrukciju novih značenja. Kako u ovoj

studiji pokazujemo, riječ je o prijepornom procesu u kojem se uspostavljaju distinkcije između regularnih i neregularnih migranata, a koje u medijskim reprezentacijama i konkretnim slučajevima imaju svoju snagu samo zahvaljujući državnim mehanizmima nadzora i potvrđivanja statusa, dok za same lokalne zajednice navedene diskurzivne distinkcije nemaju istu značenjsku vrijednost.

Politike migracija, azila i integracije: hrvatski kontekst

2. Prema Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (NN 70/15, 127/17), međunarodna zaštita u Hrvatskoj obuhvaća status azila i status supsidijarne zaštite. U tom smislu osobe pod međunarodnom zaštitom, kao de facto izbjeglice, uključuju u normativno-pravnom i nomotehničkom smislu azilante i osobe pod supsidijarnom zaštitom. U uvjetima za odobrenje međunarodne zaštite sukladno Zakonu o međunarodnoj i privremenoj zaštiti propisane su definicije pojmova azil, supsidijarna zaštita i privremena zaštita: 'Azil će se priznati tražitelju koji se nalazi izvan zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta, a osnovano strahuje od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja zbog čega ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje (čl. 20); Supsidijarna zaštita priznat će se tražitelju koji ne ispunjava uvjete za priznavanje azila iz članka 20. ovoga Zakona ako postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde i koji nije u mogućnosti ili zbog takvog rizika ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje (čl. 21, st. 1); Privremena zaštita je zaštita odobrena u izvanrednom postupku, u slučajevima masovnog prijelva ili predstojećeg masovnog prijelva raseljenih osoba iz trećih zemalja koje se ne mogu vratiti u zemlju svog podrijetla, osobito ako postoji rizik da zbog tog masovnog prijelva nije moguće učinkovito provesti postupak odobrenja međunarodne zaštite, radi zaštite interesa raseljenih osoba i drugih osoba koje traže zaštitu (čl. 78, st. 1).'

Hrvatska je tradicionalno iseljenička zemlja, pa je uz nastojanja zadržavanja domaćeg stanovništva kontinuirano prisutna potreba za stranom, imigrantskom radnom snagom. Prema dostupnoj statistici Ministarstva unutarnjih poslova (MUP, 2022) u Hrvatskoj su krajem 2020. godine boravili stranci, EU državljani i državljani trećih zemalja iz ukupno više od stotinu zemalja svijeta, a u udjelu u općoj populaciji činili su tek oko 2%. Nakon trendova prisilnog raseljavanja tijekom rata 1990-ih, snažnijem iseljavanju hrvatskih građana u inozemstvo svjedočimo osobito nakon pristupanja u EU, što je uz nepovoljne demografske prilike prirodnog pada stanovništva (depopulacije) te stanja oko neregularnih migracija na hrvatskim granicama jedna od vodećih tema u javnoj sferi. Pitanje prisutnosti izbjeglica i prisilnih migranata na hrvatskom teritoriju unatrag 30-ak godina veže se prvenstveno za raseljavanje u Domovinskom ratu. Krajem 1990-ih pristizale su i izbjeglice s Kosova, a pomalo i iz udaljenijih krajeva, s azijskog i afričkog kontinenta. Od potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s EU-om u 2001. godini, Hrvatska je svoj pravno-zakonodavni i institucionalni okvir u vezi migracija harmonizirala s pravnom stečevinom EU-a, u procesu znanom kao europeizacija azilne, migracijske i granične politike, gradeći vlastiti nacionalni sustav azila i integracije kroz prilagodbu i dosezanje unijskih standarda (Lalić Novak, 2016). Od prvog Zakona o azilu, koji se počeo primjenjivati od 2004. godine, do kraja 2021. godine, od kada je na snazi trenutni Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti ('Narodne novine' 70/15, 127/17), u Hrvatskoj je međunarodnu zaštitu zatražilo preko deset tisuća osoba. Do kraja 2021. godine zaštitu je ostvarilo 1018 osoba, od toga 880 osoba s punim statusom azila i 138 osoba kojima je odobrena supsidijarna zaštita (MUP, 2022b).² Za vrijeme trajanja tzv. izbjegličke/migracijske krize od rujna 2015. do ožujka 2016. godine, kada je preko hrvatske dionice Balkanskog koridora tranzitiralo oko 660 000 izbjeglica i drugih prisilnih migranata, svega je dvjestotinjak njih u Hrvatskoj zatražilo azil (Šelo Šabić, 2017). Hrvatska je na fenomen masovnog dolaska izbjeglica i drugih prisilnih migranata reagirala pragmatično i dobrim dijelom usklađeno s politikama susjednih zemalja, kao jedna u lancu država koje su dopustile strogo kontrolirani ulazak, nadzirani i organizirani tranzit ljudi preko svog teritorija. Hrvatska vlada imala je praktičnu podršku različitih aktera, tj. dionika sustava azila i integracije u procesu kriznog upravljanja hrvatskom dionicom Balkanskog (humanitarnog) koridora. Situacija na granicama sa Srbijom i Slovenijom bila je intenzivno medijski popraćena i nacija je promatrala masovne razmjere ulaska i prolaska 'ljudi u pokretu'. Reminiscencije na vlastito ratno, prognaničko i izbjegličko iskustvo hrvatskih građana bile su snažan solidarizirajući moment za neke građane da se uključe u pomaganje izbjeglicama. Esterajher

(2015) tada bilježi kako je masovni dolazak izbjeglica podsjetio na izbjeglištvo iz Domovinskog rata jer su hrvatski građani prema izbjeglicama bili iznova pokazali neposrednu humanost i empatičnost.

Otvaranje prihvatno-tranzitnih centara (kampova) u Opatovcu i kod Slavenskog Broda u jesen 2015. godine donijelo je medijske prizore vlakova prepunjenih ljudima, raspodjele hrane, odjeće i pokrivača, lica koja čekaju svoj red za odlazak dalje. Hrvatsko lokalno stanovništvo uglavnom nije imalo priliku za izravan kontakt s izbjeglicama smještenima u zatvorene kampove zbog njihova vrlo kratkotrajnog zadržavanja, tj. organiziranog tranzita kroz Hrvatsku. Nakon zatvaranja Balkanskog koridora u ožujku 2016. godine hrvatska država nastavila je s politikom suzbijanja neregularnih migracija kroz hrvatski teritorij iz smjera Srbije i Bosne i Hercegovine dalje za Sloveniju i zapadnu Europu. Istovremeno je započela s preuzimanjem obveze dijeljenja odgovornosti i solidarnosti država članica da unutar programa premještanja (engl. *relocation*) i preseljenja (engl. *resettlement*) primi određene kvote tražitelja azila i izbjeglica te im osigura prihvati i integraciju. Zbog fenomena sekuritizacije i kriminalizacije migracija koji je uslijedio nakon zatvaranja Koridora, tema migracija postala je kontroverzna i medijski senzacionalizirana, a stavovi javnosti polarizirani, sve više naginjući negativnoj strani spektra (Hameršak i Pleše, 2017; Župarić-Iljić i Valenta, 2019).

Nakon zatvaranja Balkanskog koridora na temelju sudjelovanja Hrvatske u 'Europskom programu premještanja i preseljenja državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva koje ispunjavaju uvjete za odobrenje međunarodne zaštite' provedeno je zbrinjavanje sirijskih izbjeglica iz Turske (MUP, 2019). Trima donesenim odlukama Vlada se obvezala prihvatiti ukupno 400 osoba na temelju programa preseljenja, a dosad je prihvaćeno njih 250. U dva je ciklusa preseljenja pristiglo sedam skupina obitelji sirijskih izbjeglica iz Turske, i to od studenoga 2017. pa do kolovoza 2019. godine.³ U 2020. godini provođenje mjere zaustavljeno je zbog globalne pandemije bolesti COVID-19. Izbjeglice pristigle preko programa preseljenja bile su smještene u nekoliko lokalnih zajednica u Hrvatskoj: u Zadru, Slavenskom Brodu, Zaprešiću, Zagrebu, Velikoj Gorici, Sisku, Karlovcu i Požegi. Dakle radi se pretežno o manjim urbanim centrima koji su do tada imali uglavnom vlastito prognaničko iskustvo ili iskustvo zbrinjavanja drugih izbjeglica tijekom Domovinskog rata, no nisu imali značajno ili su imali tek minimalno iskustvo upoznatosti s recentnom temom azila, s 'novim' izbjeglicama i s potrebama oko njihova prihvata i integracije. S obzirom na to, nove su sredine prihvata iskazale relativno zadovoljavajuće i podržavajuće oblike dobrodošlice prema novim susjedima (Ajduković i sur., 2019), s unaprijed provedenim programima i kampanjama senzibilizacije

3. O programu i hrvatskim iskustvima preseljenja vidi više u MUP (2019) i Župarić-Iljić (2020). Istovremeno, iako je prema odluci Vlade iz 2015. godine postojao plan, tj. namjera za premještanjem 1433 tražitelja međunarodne zaštite iz Italije i Grčke, do kraja 2017. godine uspješno je bila premještena tek 21 osoba iz Italije i 60 iz Grčke (HPC, 2019).

lokalnog stanovništva prema novim susjedima ili bez njih.

S obzirom na dugogodišnje potrebe za osiguranjem kvalitete prihvata i integracije izbjeglica u hrvatsko društvo, dosad je doneseno nekoliko strateških dokumenata koji su nastojali urediti to područje. Na temelju 'Migracijske politike Republike Hrvatske za razdoblje 2013.–2015. godine' (Hrvatski Sabor, 2013) razrađen je posljednji važeći strateški dokument 'Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine' (Vlada RH, 2017). On je mahom bio usmjeren na osiguranje socijalne i druge pomoći izbjeglicama, a dijelom i na njihovo ekonomsko osnaživanje i osamostaljenje, kao i na aktivnosti oko uključivanja u šire društvo i u život lokalne zajednice. Akcijskim su planom bila predviđena tri cilja za ostvarenje senzibilizacije šire javnosti i stručnih djelatnika koja su uključivala neki vid medijskog angažmana: 1) senzibiliziranje javnosti i smanjivanje društvenih predrasuda, s predviđenom mjerom javne kampanje na nacionalnoj razini; 2) senzibiliziranje stručnih djelatnika, s mjerama edukacije odgovarajućih stručnih djelatnika u sustavu socijalne skrbi, zdravstva, policije, tržišta rada, obrazovanja i civilnog sektora, kao i kontinuirano informiranje poslodavaca, sindikata te djelatnika službe zapošljavanja o pravima osoba kojima je odobrena zaštita; 3) podržavanje inicijative medija, civilnog društva i građana vezano uz integraciju, kroz mjere potpore odgovarajućim projektima te potpore partnerskim programima organizacija civilnog društva u njegovanju i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja (Vlada RH, 2017: 27–29).

Nedavno međunarodno istraživanje MIPEx – Migrant Integration Policy Indeks, koje mjeri indeks integracijskih politika za migrante (Solano i Huddleston, 2020), iznova je pokazalo da su integracijske politike za migrante u Hrvatskoj blago nepovoljne. Razlog je taj što je provedba tih politika, nakon razdoblja usklađivanja s pravnom stečevinom EU-a, otežana zbog nerijetko diskrecijskih postupaka državnih službenika, kao i zbog izostanka ciljane institucionalne potpore u mnogim sferama integracije. Čini se da za sustavnije bavljenje integracijom stranaca još uvijek nisu dovoljno razvijeni potrebni administrativni kapaciteti jer mjestimice nedostaje političke volje, koordiniranosti i međusektorske suradnje nadležnih institucija (Giljević i Lalić Novak, 2018; Ajduković i sur. 2019; Župarić-Iljić, 2020). Sustav integracije u mnogim se aspektima čini nedovoljnim za uključivanje izbjeglica u društvo, a poseban je problem dosad predstavljalo nesustavno i nedostatno provođenje tečaja hrvatskoga jezika.

Na tragu rješenja za poboljšanje sustava integracije kao rezultat istraživačkog i evaluacijskog procesa unutar stručnog projekta 'Potpora provedbi politike za integraciju migranata', financiranog od strane

‘Instrumenta pred-pristupne pomoći – IPA 2012’ programa EU-a sufinanciranog od strane ULJPPNM-a izrađen je ‘Okvir za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita na lokalnoj razini’ (ULJPPNM, 2018). Prilikom evaluacije provedbenog dijela integracijskog okvira uz istraživačke nalaze i zaključke donesen je niz preporuka od kojih je u svrhu našeg istraživanja posebice bitan dio o ‘Sustavnoj senzibilizaciji i edukaciji dionika u sustavu i senzibilizacija javnosti’. Okvir, kao jedan od strateških ciljeva, prepoznaje promicanje uključenosti i društvene kohezije u lokalnim zajednicama, pa treba potencirati mjere usmjerene informiranju i senzibilizaciji građana, pri čemu mediji mogu imati presudnu ulogu. Iako Okvir sugerira i preporučuje niz korisnih mjera koje mogu pomoći u facilitiranju prvotne integracije izbjeglica u lokalne zajednice primitka, nikada nije urađena evaluacija jesu li te preporuke zaživjele u praksi. Čini se da ideja izrade jasnog medijskog i komunikacijskog plana i dalje čeka na realizaciju.

Naposljetku tijekom 2018. godine provedeno je istraživanje unutar projekta ‘Podrška integraciji državljana trećih zemalja kojima je potrebna međunarodna zaštita’, sufinanciranog iz fonda AMIF, a nositelj je bio ULJPPNM (Ajduković i sur., 2019). Opća svrha i cilj istraživanja bile su utvrditi kapacitete, potrebe i izazove integracije državljana trećih zemalja s ostvarenom međunarodnom zaštitom u jedinicama lokalne (gradovi, općine) i područne (regionalne, županijske) samouprave te utvrditi stavove hrvatskih građana i njihovu spremnost za prihvaćanje i integraciju te populacije. Rezultati istraživanja sugeriraju kako hrvatski građani većinom imaju neutralan stav prema azilantima, uz blagi doživljaj ekonomske prijetnje (strah oko nadmetanja za resurse) i kulturne prijetnje (strah od gubitka vlastite kulture) zbog njihova dolaska u lokalne zajednice. Spremni su na određenu razinu bliskosti s azilantima kao susjedima ili kolegama na poslu. Istodobno preko 90% građana ističe kako su tradicionalni mediji (tiskana i online izdanja novina, televizija i radio) njihov najčešći izvor informiranja o temi izbjeglištva i migracija, dok 45,8% sudionika koristi još i društvene mreže kao izvor informacija. Istraživanje je utvrdilo da medijski prikaz azilantata građani procjenjuju kao ‘blago negativan’ (Ajduković i sur., 2019: 42), te zaključuje ‘kako je izrazito važno lokalnom stanovništvu približiti primjere dobre prakse i uspješne integracije azilantata, informirati ih o njihovoj kulturi i običajima kako bi se preveniralo razvijanje predrasuda i diskriminacije’ (Ajduković i sur., 2019: 85). Pri tome, predstavnici jedinica lokalne samouprave smatraju da mediji mogu pomoći u informiranju lokalne zajednice, a dobar dio ispitanika iz županijskih struktura smatra da bi u radu na senzibilizaciji upravo prioritetni trebali biti mediji, dok stručne institucije (centri za socijalnu skrb, škole, zavodi za zapošljavanje, medicinske ustanove i slično), ulogu senzibilizacije

također prepuštaju uglavnom medijima, uz njihovu eventualnu suradnju kod promocije životnih priča azilantata i promocije dobrih praksi integracije.

Iskustva prihvata izbjeglica u programima preseljenja donijela su nove izazove za jedinice lokalne i regionalne samouprave u kojima bi se nakon kratkotrajnog boravka izbjeglica u prihvatilištima u Kutini ili Zagrebu trebala nastaviti njihova integracija u društvo i život lokalne zajednice. Zapata-Barrero, Caponio i Scholten (2017) podsjećaju nas na sraz višerazinskih nacionalnih integracijskih politika i lokalnih realnosti (ne)implementacije konkretnih integracijskih mjera. Ipak, u domaćem kontekstu gradovi u kojima su smještene izbjeglice kroz program preseljenja sve više prepoznaju svoju aktivniju ulogu u procesu integracije. Grad Osijek među prvima izradio je svojevrsan akcijski plan lokalne integracije državljana trećih zemalja u kojem ističe ulogu medija kao agenata koji kroz informiranje sugrađana i kroz prenošenje pozitivno intoniranih priča o izbjeglicama i migrantima mogu omekšati potencijalne negativne stavove građana koji narušavaju uspješnost integracije (Havelka, Šehić Relić i Poljak, 2018). Kao jedna od mjera ‘Akcijskog plan Grada Zagreba za integraciju tražitelja međunarodne zaštite i osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za 2022. godinu’ propisano je i informiranje i senzibiliziranje javnosti u lokalnim elektroničkim i tiskanim medijima te društvenim mrežama o integraciji tražitelja međunarodne zaštite i osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita, o motivima njihova dolaska te o njihovim kulturalnim i tradicijskim posebnostima (Grad Zagreb, 2022). I ostale sredine prihvata izbjeglica pomoću programa preseljenja koje nisu razvile zasebne lokalne planove integracije mogu eventualno u svojim razvojnim strategijama ubuduće navesti mjere koje se tiču informiranja i senzibiliziranja građana, sugerirajući ulogu lokalnih medija u tom procesu, možda potaknute upravo osječkim i zagrebačkim primjerom.

Migranti u medijima

Migracije su važno političko pitanje u cijeloj Europi, a odnedavno sve važnije i u hrvatskom kontekstu. Gotovo polovica ispitanika u istraživanju Eurobarometra, provedenom 2017. godine na uzorku od 28 080 stanovnika u EU-u u 28 zemalja, smatra migracije jednim od dvaju najvažnijih društveno-političkih pitanja, dok istovremeno 61% Europljana smatra kako nisu dovoljno ili uopće informirani o migraciji i integraciji (EC, 2018). Prema podacima Gallup-a iz rujna 2020. godine, Hrvatska je četvrta među 145 ispitanih država svijeta po indeksu zemalja koje najmanje prihvaćaju migrante, odmah iza Sjeverne Makedonije, Mađarske, Srbije i uz bok Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori (Esipova, Ray i Pugliese, 2020). Rezultati istraživanja RESOMA iz 2019. godine sugeriraju da su mediji odigrali značajnu ulogu u oblikovanju percepcije javnosti o tzv. migracijskoj krizi, ne samo po broju objavljenih članaka već i kroz dominantne vrste interpretativnih okvira (Sharif, 2019). Medijsko izvještavanje na temu migracija i izbjeglištva u europskom i globalnom kontekstu proteklih je godina postalo jedna od vodećih tema koje zanimaju medije. Primjerice, kritičkom analizom diskursa unutar medijskih reprezentacija migracija u nacionalnom tisku u Italiji i Velikoj Britaniji bavile su se domaće autorice Bezić i Petrović (2019) te zaključile kako se položaj migranata u Europi ostvaruje kroz konstrukciju binarne opreke Mi/Oni, što je dodatno pojačano u kontekstu tzv. izbjegličke/migrantske krize. Porast medijskog fokusa na migracije bio je povezan s naknadnim porastom percepcije nekontrolirane imigracije (uključujući i azilne migracije), koja je uslijedila nakon zatvaranja Balkanskog koridora, kao glavnog problema na nacionalnoj razini i na razini EU-a. Krzyżanowski, Triandafyllidou i Wodak (2018: 6) tvrde kako je imigracija postala vrlo politizirana tema proteklih godina, posebno u smislu ideologizacije rasprava, ali i ključno mjesto za učinkovito diktiranje stavova političara o migracijama prema javnosti. Javne diskusije i prikazi tražitelja azila i izbjeglica u medijskom prostoru pomažu (su)kreirati i oblikovati stavove javnosti o njima, podsjećaju nas Mrakovčić i Gregurović (2020). Pojačano medijsko izvještavanje posljednjih godina u cijelom EU-u počelo je kao odgovor na porast broja tražitelja azila koji pristižu u EU i pristupilo je uglavnom humanitarnoj medijskoj konstrukciji migranata kao žrtava (Berry, Garcia-Blanco i Moore, 2015; Georgiou i Zaborowski, 2017). Taj je humanitarni interpretativni okvir bio uobičajen i u zapadnoj i u srednjoj Europi (*Mittleuropa*) iako je potonja svoju regiju prikazivala isključivo kao tranzitne zemlje na daljnjem putu migranata prema zapadnoj Europi. S druge strane, sigurnosne teme u medijima išle su usporedno s onim humanitarnim. Neki smatraju da su suprotstavljeni interpretativni okviri korišteni u medijima i u političkim debatama na temu migracija donekle konvergirali tijekom masovnog dolaska izbjeglica u Europu

2015. godine. Pobornici lijevih političkih opcija i nezavisni mediji nešto češće koristili su ‘moralizirajući’ interpretativni okvir naglašavajući potrebu za zaštitom i solidarnošću, dok su pobornici desnih političkih opcija nametali sigurnosni interpretativni okvir ‘prijetnje i rizika’, suprotstavljajući tražitelje azila i migrante pripadnicima svoje nacije (Triandafyllidou, 2018: 215). Međutim političke tenzije i neslaganja unutar društava ublaženi su korištenjem zajedničkog interpretativnog okvira koji ona naziva ‘racionalnost’, pomoću kojeg su i pobornici empatije i humanosti, kao i pobornici zatvaranja i distanciranja došli do točke slaganja oko toga da situacijom koja je konstruirana kao kriza i hitnost treba upravljati na racionalan, praktičan i učinkovit način. Tako su na kraju solidarnost i kontrola i red pomireni, dopuštajući političarima da u medijima to argumentiraju tako da su ostali vjerni europskim vrijednostima pravde i humanosti, uz zadovoljenje potrebe za ponovnim uspostavljanjem kontrole i reda (Triandafyllidou, 2018).

U nešto specifičnijem izvještavanju o nastanku Balkanskog koridora mediji su se usredotočili na ono što De Genova naziva ‘spektakl granica’, a što podrazumijeva živopisne, ekspresivne i dramatične scene kaosa, straha i očaja mase (De Genova, 2002; prema Hameršak i Pleše, 2017: 17). Autori Vollmer i Karakayali (2018: 120) ističu da je ono što se dogodilo prvih mjeseci migracijske krize u drugoj polovici 2015. godine bilo donekle slično u odnosu na iskustvo prije trideset godina, kad su stotine tisuća izbjeglica bježale od rata u tadašnjoj Jugoslaviji i stizale u novoujedinjenu Njemačku. Njemački mediji, pa čak ni tabloidni tisak, nisu 2015. godine upotrijebili negativan i neprijateljski izraz prema novim pridošlicama s Bliskog istoka. Da bi toliki masovni dolazak bilo njemačkoj javnosti lakše prihvatiti, mediji su izbjeglice prikazivali arhetipski, kao vjerodostojne, zaslužne i potrebite pomoći, što je bitno različito od današnjih, recentnih reprezentacija ljudi u pokretu percipiranih kao onih koji su ekonomski migranti, tj. ‘lažne, nevjerođostojne izbjeglice’.

Čini se da arhetip izbjeglice uključuje univerzalni skup normativnih obilježja, poput siromaštva, pasivnosti ili bespomoćnosti te obrazaca ponašanja povezanih s rodom. Atributi su ‘dobrih izbjeglica’ to da su žene, siromašni, bespomoćni i određene nacionalnosti (Esses, Medianu i Lawson, 2013.). Pozitivni učinak medijskog izvještavanja u svrhu senzibilizacija publike očekuje se kroz osobne intervju s izbjeglicama u kojima se oni portretiraju kao žrtve koje sa sobom nose traume oko gubitka rodnoga mjesta, domovine, dotadašnjeg života i perspektive. U srednjostrujaškim (engl. *mainstream*) medijima, najčešće nedostaju glasovi samih migranta, a dominiraju glasovi političkih elita i drugih kreatora javnog mnijenja (Consterdine, 2018). Iako je u načelu moguće da mediji pružaju informacije o izbjeglicama tako da uključuju

njihove perspektive i objašnjenje njihovih postupaka (naprimjer, putem autoriziranih intervju), to u medijskoj praksi i nije toliko uobičajeno. Razlozi tomu mogu biti različiti: od nedostatka interesa samih izbjeglica, preko stabilnih rutiniziranih novinarskih praksi nesklonih inovaciji, do mnogo dubljih problema ušutkivanja izbjegličkih glasova koje se ne želi smatrati subjektima potencijalne političke akcije ili intervencije, u svrhu vlastite emancipacije ili angažmana za boljitak svog statusa i životnih šansi. Stoga je važno sagledati unutar kojih se interpretativnih okvira u hrvatskim medijima konstruiraju i tumače fenomeni migracija i izbjeglištva.

Istraživanja medijskih reprezentacija migranata i izbjeglica u hrvatskom kontekstu

Unutar hrvatske znanstvene zajednice istraživanje teme medijskih reprezentacija migracija i izbjeglištva bile su relativno malobrojne i podzastupljene prije razdoblja Balkanskog koridora, a potom su se naglo povećale po učestalosti i obujmu. Istraživanje Goldbergera (2004) jedno je od prvih u domaćoj znanosti u kojem je korišten pristup teorije interpretativnog okvira za razumijevanje prikaza imigranata u medijima, u tom slučaju na primjeru prikaza imigranata u američkom tisku nakon terorističkih napada 11. rujna 2001. godine. Autor je uočio da se medijsko izvještavanje kreće od pozitivnoga u kojemu se ističe doprinos imigranata do izrazito negativnoga, gotovo rasističkoga, s jasnom političkom implikacijom da kao takvo može djelovati na oblikovanje buduće migracijske politike.

Približno u isto vrijeme, u trenutku kada je hrvatski sustav azila bio tek u povojima, Benčić i sur. (2005) u stručnoj studiji obradili su odnos medija i javnosti prema tek uspostavljenoj hrvatskoj azilnoj politici te odnosu vlasti i društva prema tražiteljima azila. Na temelju deskriptivne analize odabranih novinskih članaka od 2001. do 2004. godine autori zaključuju kako je premalo članaka na tu temu, uz prisutnu negativnu intoniranost članaka, miješanje termina ‘tražitelj azila’, ‘azilant’ i ‘(nezakoniti) migrant’ te svjesno iskrivljavanje činjenica od strane novinara koji ili nisu dovoljno upoznati s tematikom ili je tendenciozno prikazuju, a što je posljedično često pridonosilo stvaranju moralne panike (Benčić i sur., 2005: 43–45). Autori su ukazali na detektirane negativne, diskriminatorne izjave dijela javnosti prema tražiteljima azila pri pokušaju smještanja prihvatilišta u Stubičku Slatinu 2004. godine kada se lokalno stanovništvo poslužilo NIMBY-argumentima (engl. *Not in my Back-Yard*) difamiranja tražitelja azila kao oduzimatelja poslova, prenositelja bolesti i zaraza, potencijalnih terorista i kriminalaca (Benčić i sur., 2005: 48; usp. Hubbard, 2005; Petrović, 2013).

Pregled istraživanja o praćenju teme azila u hrvatskim medijima prije pristupanja Europskoj uniji dao je Župarić-Iljić (2013: 211–212) zaključivši ‘kako je u razdoblju uspostave sustava azila, dakle od 2003. pa sve do 2009., o temama azila izvještavano nedovoljno i nesustavno, vrlo često negativno intonirano i s neprikladnom terminologijom’. U svjetlu iščekivanog ulaska u EU, otvaranje prihvatilišta za tražitelje azila u zagrebačkoj četvrti Dugave 2011. godine usmjerilo je pozornost medija na pitanja učinkovitog modela prihvata i integracije tražitelja azila i izbjeglica u društvo. U ponekim pojedinačnim incidentnim situacijama koje su uključivale tražitelje azila iz Prihvatilišta Porin neprofesionalni pristup novinara u izvještavanju značio je upotrebu generalizirajućeg, senzacionalističkog i tendencioznog stila, što je nerijetko bilo u funkciji negativnog etiketiranja i stigmatiziranja tražitelja azila i azilanata, zaključuje autor.

U godini prije početka tzv. izbjegličke/migracijske krize Ured je pučke pravobraniteljice 2014. godine proveo eksplorativno istraživanje nastojeći utvrditi prikriiveni ili otvoreni govor mržnje, rasizam i netrpeljivost u online tekstovima o migrantima, tražiteljima azila i azilantima, zaključivši da negativni, stereotipizirajući, diskriminatorni i senzacionalistički izričaji ipak nisu bili predominantni i prisutni su tek u manjem broju analiziranih članaka (10 od 78) (UPP, 2014: 16). Termini tražitelj azila i azilant nerijetko su zamijenjeni, a prisutan je ponekad bio i termin ‘ilegalac’ u značenju osobe zatečene u neregularnom, tj. nezakonitom prelasku državne granice.

Potom slijedi niz istraživanja koja su analizirala medijsko praćenje tzv. migracijske/izbjegličke krize u 2015. i 2016. godini, kada je oko 1,3 milijuna izbjeglica i drugih prisilnih migranata pristiglo u Europu. Radilo se o izazovu upravljanja dolaskom i tranzitom masovnog broja izbjeglica i drugih prisilnih migranata preko, za tu potrebu uspostavljenog, tzv. Balkanskog koridora. U medijima i unutar stručnih rasprava tada se ustalilo događaje na Istočnomediteranskoj ruti i Balkanskom koridoru u 2015. i 2016. godini prikazivati i diskurzivno konstruirati kao ‘migracijsku/migrantsku/izbjegličku krizu’ (Župarić-Iljić i Valenta, 2019). Iako su mediji s obzirom na masovnost dolaska upotrebljavali diskurs kriznosti, kriza je dakako ponajviše bila u područjima porijekla izbjeglica, prvenstveno u ratom razorenoj Siriji i drugdje (Iraku, Afganistanu, Eritreji). Neki su diskutirali o humanitarnoj krizi u pretrpanim izbjegličkim kampovima u Turskoj ili u tranzitnim kampovima duž Balkanske rute, krizi europskih vrijednosti i krizi u iskazivanju solidarnosti država članica prema prihvatu ili odbijanju prihvata izbjeglica (De Genova i sur., 2016; Hameršak i Pleše, 2017; Župarić-Iljić i Valenta, 2019).

U svrhu preglednosti uvida o medijskim izvještavanjima na temu migracija i izbjeglištva tijekom i nakon Balkanskog koridora dosadašnja

istraživanja koja se odnose na medije i fenomen migracija, s obzirom na njihov središnji interes, možemo grupirati na sljedeći način:

- a) dijakronijski pristup analizi izvještavanja o državnoj i europskoj politici prema migrantima i izbjeglicama tijekom i nakon koridora (human/itarn/ost vs sigurnosnizacija): Lalić (2016), Bagarić i Mandić (2019), Čepo, Čehulić i Zrinščak (2020);
- b) suprotstavljenost diskurzivne konstrukcije pristupa države u nošenju s krizom u usporedbi s pristupom susjednih zemalja (human/itarn/ost Hrvatske vs politike odbijanja kod susjeda): Zekić Eberhard i Levak (2016), Cvrtila, Slijepčević i Levak (2019);
- c) konstruiranje ‘kriznosti’ situacije masovnog dolaska i opasnosti vezanih uz prisutnost izbjeglica na europskom tlu i na hrvatskom teritoriju: Jurišić, Vesnić Alujević i Bonacci (2017), Berbić Kolar i Gligorić (2017), Slijepčević i Fligić (2018);
- d) međupovezanost medijskih sadržaja, korištenih izvora i vlasničke strukture medija: Hrnjić Kuduzović (2017), Bilić, Furman i Yildirim (2018);
- e) kategorizacija i vizualno portretiranje izbjeglica kao pasiviziranih žrtava ili kao ugrožavajuće društvene, političke i druge vrste konstruirane prijetnje: Baričević i Koska (2017), Stević i Car (2017), Car, Čančar i Bovan (2019), Pintarić (2019), Šarić (2019), Vezovnik i Šarić (2020);
- f) analiza interpretativnih okvira u kojima se javlja netolerantni i diskriminativni govor (antimigrantski, antiizbjeglički, islamofobni i ksenofobni): Babić i Kuntić (2018), Kadić Meskić (2019), Dobrić Basanež i Ostojić (2021);
- g) stilski i diskurzivni načini prikaza migranata i izbjeglica u izvještavanju koji forsiraju senzacionalistički pristup, stereotipe i populističku retoriku te učinak na publike: Hoffman (2015), Kalebčić Maglica, Švegar i Jovković (2018), Takahashi, Skoko i Pavić (2018);
- h) analiza medijskih sadržaja s obzirom na reprezentaciju određenih podgrupa izbjegličke populacije (npr. djeca, maloljetnici bez pratnje, žene): Soko i Majstorović (2019), Peran i Raguz (2019);
- i) korištenje konceptualnih metafora za opis migracijskih i izbjegličkih fenomena u medijskoj i stručnoj terminologiji: Gradečak, Milić i Župarić-Iljić (2021).

Uz uvažavanje svega nabrojanoga, središnje usmjerenje istraživanja koja se bave izvještavanjima medija o migracijama i izbjeglištvu u razdoblju od Balkanskog koridora naovamo tiče se s jedne strane analize medijskih reprezentacija državnih i nadnacionalnih (europskih) politika prema izbjeglicama i migrantima, ponajviše na razmeđu

humanitarnih i sigurnosnih pristupa tih politika. S druge strane istraživanja su dobrim dijelom fokusirana na to kako mediji reprezentiraju izbjeglice i migrante u hrvatskom kontekstu.

Dijakronijski pristup analizi izvještavanja o državnoj politici prema migrantima i izbjeglicama tijekom Balkanskog koridora problematizira se u nekoliko istraživanja. Još je u stručnoj analizi Lalić (2016) istaknuto kako je službena hrvatska politika lavirala između human(itarn)og i sigurnosnog pristupa, jer dok su u jesen 2015. godine diskursi i narativi o solidarnosti i humanosti bili prisutniji u medijima u odnosu na diskurse kriminalizacije i sekuritizacije, nakon zaustavljanja Balkanskog koridora oni se mijenjaju u potonjem smjeru. To je također vidljivo i iz istraživanja Bagarić i Mandić (2019), koje analiziraju načine medijske pokrivenosti i medijskog prezentiranja migracijskih tema vezanih uz Balkansku rutu, uključujući i tragičnu smrt šestogodišnje djevojčice Madine Hussiny na hrvatsko-srpskoj granici kod Šida. Nakon zatvaranja Balkanskog koridora u medijima je počelo jače terminološko razdvajanje 'zaslužnih izbjeglica' od 'nezaslužnih ekonomskih migranata', a promjena u tim označiteljima oslikava zaokret vlasti od humanitarnog k sekuritizacijskom pristupu, ističu Čepo, Čehulić i Zrinščak (2020). U 2018. godini pak svi migranti potpadaju u kategoriju 'prije-tećih drugih' za Hrvatsku i EU, neovisno o etničkom, tj. nacionalnom porijeklu, što se može pripisati prije svega vanjskom kondicioniranju kojim EU želi zaštititi svoje granice (znani koncept "Tvrđave Europe") i posebice zaštititi 'europski način života' (2020: 490–491).

Diskurzivna konstrukcija pristupa Hrvatske u nošenju s 'krizom' u usporedbi s pristupom susjednih zemalja na trenutke je djelovala kao sinergijski stav slaganja većine nacionalnih medija s proklamirano human(itarn)im potezima ondašnje lijevo-centrističke Vlade. Domaći su mediji uokvirivali kritičkim ili negativnim tonom posebno one članke koji su pisali o kontroverznim potezima mađarskih vlasti, poput podizanja bodljikave žice na granicama i rigidne deportacije migranata, što je označeno kao nepoželjan i nehuman pristup rješavanju 'krize' (Zekić Eberhard i Levak 2016). U razdoblju početka Balkanskog koridora (jesen 2015. godine) u većini hrvatskih medija prevladavali su sadržaji u kojima se migranti i izbjeglice pojavljuju u pozitivnom ili neutralnom svjetlu, ističu Cvrtila, Slijepčević i Levak (2019), pretpostavljajući da je tomu tako jer je Vlada RH reagirala na situaciju dolaska masovnog broja ljudi umjereno i humano (u usporedbi s orbanovskom Mađarskom), pri čemu je znatan dio hrvatskih građana izrazio empatiju zbog vlastitih izbjegličkih iskustava tijekom Domovinskog rata (usp. Esterajher, 2015; Banjeglav, 2022).

Dijelom vezano uz te unutardržavne i međudržavne odnose jest i medijsko konstruiranje masovnog dolaska izbjeglica i drugih prisilnih

migranata kao 'migracijske/izbjegličke krize', što se primjerice ogleda u istraživanju Jurišić, Vesnić Alujević i Bonacci (2017). Autori smatraju kako je međusobno uvjetovanje medijske i političke agende bilo očito kada su hrvatski političari forsirali jezik 'kriznost' kako bi tijekom ondašnje predizborne kampanje to uvrstili u svoje nastupe i predizborni politički program, pri čemu je najveću i najpolariziraniju javnu raspravu pokrenula nacionalno nabijena tema međusobne blokade granice između Hrvatske i Srbije, izazivajući najveći broj komentara. Berbić Kolar i Gligorić (2017) utvrdili su da su početkom onoga što je terminološki određeno kao '(migrantska) kriza' migranti percipirani kao ljudi kojima je potrebno pomoći, da bi kasnije prevladalo poimanje krize kao potencijalne opasnosti, čime migranti u medijima bivaju prikazani kao izravna prijetnja i opasnost za društvo koju je potrebno izmjestiti izvan granica države. To se donekle kosi s nalazima Slijepčević i Fligić (2018), koji tvrde da, premda su postojali drugi kontekstualni i nacionalno specifični preduvjeti koji su mogli odvesti hrvatsku reakciju bliže mađarskom modelu (poput tradicionalizma, homogenosti i snažno deklarirane vjerske pripadnosti stanovništva te konzervativno desnih političkih opcija na vlasti), ipak tijekom tzv. migrantske krize nije došlo do ozbiljnijeg povećanja straha od 'Drugih'.

Analizom medija s obzirom na međupovezanost medijskih sadržaja, korištenih izvora i vlasničke strukture medija, zaključeno je da su u strukturi izvora najučestaliji oni koji pripadaju domaćim, vladinim i međunarodnim institucijama ('elitnim izvorima'), a manje su to nevladine organizacije, stručnjaci i građani, dok su migranti izvor informacija u tek oko 10% analiziranih članaka (Hrnjić Kuduzović, 2017). S obzirom na vlasničku strukturu i političke orijentacije, Bilić, Furman i Yildirim (2018) upozorili su da je većina digitalnih medija stil izvještavanja prilagođavala raširenoj moralnoj panici u javnosti koja se širila kroz prikaze migranata kao terorista i seksualnih napasnika u stranom tisku i izjavama političara, pri čemu su mediji bliži desnom političkom spektru u izvještavanju mahom koristili stereotipne i ksenofobne prikaze migranata. Usto u privatnim je medijima bilo manje raznolikosti mišljenja te su više bili vođeni logikom prikaza skandala, krize i katastrofe, koja je imala tržišnu potku prodaje senzacionalistički oblikovane vijesti (2018: 76–77).

Podosta istraživanja bavilo se vizualnim portretiranjem i kategorizacijom izbjeglica kao pasiviziranih žrtava ili kao društvene, političke i druge vrste konstruirane ugroze ili prijetnje. U studiji Baričević i Koska (2017) spominje se i jedno prethodno, neobjavljeno istraživanje iz 2015. godine u kojem su Baričević, Matešić i Šipić analizirajući online izdanja nacionalnih vijesti od 2004. do 2015. godine došli do zaključka 'da se domaći mediji koriste rasno i rodno nabijenim diskursima kojima se

migranti/tražitelji azila/azilanti konstruiraju kao društveni 'problem', a istovremeno su postavljeni u okvir 'zločinaca' [...] u sadržajima o uhićenjima, krijumčarenju, deportacijama, devijantnosti' (Baričević i Koska, 2017: 43). Autori ističu da je u manjem broju bio prisutan i viktimizacijski okvir u člancima u kojim su dominirale 'tužne životne priče migranata', uglavnom tragično prenaplašene, s ciljem izazivanja empatije kod čitatelja i prikazivanja 'nas' kao humanitaraca, a 'njih' kao žrtava koje su pobjegle iz problematičnih država. Na istom tragu, u komparativnom istraživanju javnih medijskih servisa u Hrvatskoj i Sloveniji i načina njihovih izvještavanja o migrantima, Vezovnik i Šarić (2020) naglašavaju da ih se često prikazuje kao žrtve, patnike i nemoćne, ali ne i kao moguće politički aktivne subjekte. Time kao korisnici mainstream medijskog sadržaja dobivamo sliku 'viktimiziranog drugog' u okviru ljudskopravaškog i humanitarnog okvira, čime se dodatno negira subjektivnost, agentivnost i političnost migranata. Slično su zaključile i Stević i Car (2017) baveći se analizom vizualnog portretiranja migranta i izbjeglica s fokusom na tzv. ikonske fotografije jer je u tim prikazima uz vizualnu privlačnost prisutno dramatično stereotipiziranje migranta ili kao patnika, očajnika, nijeme mase ljudi u pokretu, onih koji trebaju 'našu' pomoć, ili pak kao onih koji nisu u potrebi za zaštitom i u oskudici (npr. prikazi mladih migranata sa 'skupim mobitelima') (2017: 35–36). U drugom je pak istraživanju jasno istaknut zaokret u načinima prikaza, jer prije Pariškog terorističkog napada (u studenom 2015. godine) vizualni materijali češće su prikazivali žene i djecu u tranzitu Balkanskim koridorom, dok je nakon napada češće bilo prikazivanje mladih muškaraca, pri čemu se odonda više propituju 'stvarne' motivacije njihova napuštanja država porijekla, prikazujući ih i kao prijetnju europskom, zapadnom načinu života (Car, Čančar i Bovan, 2019). Osim dimenzija sigurnosne i kulturne prijetnje, Pintarić (2019) ističe kako mediji mogu imati ulogu u procesu dehumanizacije i alijeniranja migranata i to kroz njihovo prikazivanje kao zdravstvene, epidemijske prijetnje i ugroze, što je bilo izraženo i ranije u hrvatskom kontekstu (usp. Benčić i sur., 2005). Šarić (2019) je utvrdila da, iako su razni društveni akteri govorili 'o' izbjeglicama i 'za' njih, u mnogim su vijestima HRT-a izbjeglice dobile 'glas', barem nakratko, premda su najistaknutiji u vizualnim prikazima bili humanitarnost pristupa hrvatskih vlasti, empatija opće populacije i lokalne zajednice, uz slijedeće službenog argumenta vlasti: ti su ljudi zapravo samo u tranzitu kroz Hrvatsku. Dio istraživanja obrađuje interpretativne okvire u kojima se javlja netolerantni i diskriminirajući, antimigrantski, antiizbjeglički, islamofobni i ksenofobni govor. Dobrić Basanež i Ostojčić (2021) zaključuju da se diskriminacija migranata događa (i) kroz jezične diskurzivne forme u kojima se mogu iščitati ksenofobni stavovi samih novinara,

dehumaniziranje migranata i njihovo portretiranje kao opasnih, a to je osobito prisutno ako medijsko izvještavanje nekritički odražava službene pozicije i stavove političara i drugih kreatora javnog mnijenja, a koje u migrantima vidi prijetnju, rizik i opasnost. Babić i Kuntić (2018) analizirale su članke usmjerene protiv izbjeglica i protiv Islama u kojima su spomenute stavke govora mržnje uključivale uočene stereotipe, pejorativne izraze, ponižavajuće ili dehumanizirajuće tonove (usmjerene povredi dostojanstva, ugleda i časti), izravno ili neizravno poticanje na mržnju ili podršku diskriminaciji. Iz nešto drugačijeg rakursa, Kadić Meskić (2019), analizirajući nacionalno izvješću o islamofobiji za Hrvatsku u 2019. godini upozorava da su u nekim medijima i na društvenim mrežama bili prisutni tek sporadični iskazi netrpeljivosti, govora mržnje i širenja lažnih vijesti od strane nekolicine radikalnije desnih političara prema islamu kao religiji i prema muslimanima generalno. Ipak, autorica ističe da se radi o pojedinačnim incidentima koji uglavnom nailaze na osudu vlasti i javnosti bez rastućeg trenda islamofobije kao u ostatku Europe, a razlog tomu nalazi u tradicionalno dobrom suživotu i suradnji nacionalne većine i nacionalnih manjina te u stoljetnoj institucionalnoj priznatosti islama kao ravnopravne religije u Hrvatskoj.

Načini reprezentacije migranata i izbjeglica u medijima koji forsiraju senzacionalistički pristup, stereotipe i populističku retoriku, pri čemu se analiziraju i efekti istih u javnosti, dijelom su povezani na netom navedene koji obrađuju antiizbjegličke, antiislamske i ksenofobne narative. Hoffman (2015: 9) zaključuje da u izvještavanju o izbjeglicama u jesen 2015. godine na portalu Dnevno.hr postoji netolerantni i diskriminirajući govor, pa i govor mržnje, te da 'radikalizacija javnog diskursa teži normalizaciji diskriminatornih poruka u svim medijima, a stalna atmosfera natjecanja za čitatelje/gledatelje/slušatelje čini senzacionalizam prihvatljivom taktikom'. Promišljajući o učincima koje takvo izvještavanje može imati na publiku te ispitujući utjecaj izloženosti različitim interpretativnim okvirima novinskih članaka na percepciju prijetnje koja bi dolazila od strane migranata, istraživanje Kalebić Maglica, Švegar i Jovković (2018) potvrdilo je učinak izloženosti određenom interpretativnom medijskom okviru. Naime, sudionici koji su bili izloženi negativno intoniranom članku tijekom migrantske krize imali su veću percepciju migranata kao kulturne, društvene i zdravstveno-ekonomske prijetnje. Pokušavajući opisati povezanost migracijskih kretanja i uspona populizma u Europi u kontekstu tzv. izbjegličke krize, Takahashi, Skoko i Pavić (2018: 106) pomalo u maniri argumenta o odgovornosti žrtve zaključili su kako je 'izbjeglička kriza' ta koja je odgovorna za uspon populizma jer je 'u pojedinim državama EU ohrabrila radikalne nacionalističke političke opcije, ksenofobiju i netoleranciju prema imigrantima'.

Analiza medijskih sadržaja s obzirom na reprezentacije određenih podgrupa izbjegličke populacije prisutna je u istraživanju Soko i Majstorović (2019). Autorice su analizirale prisutnost i prikaze djece izbjeglica u medijima, zaključivši da dominiraju slikovni prikazi nad tekstualnim sadržajem, bez stvarnih analitičkih tekstova, gdje u tekstualnom dijelu djeca pak dolaze tek kao sekundarni akteri teme, dok se u slikovnim prikazima nerijetko kršio etički kodeks i smjernice UNICEF-a oko neotkrivanja identiteta djeteta, čiji vizualni portreti nisu bili odgovarajuće anonimizirani. Do sličnog su zaključka došle Peran i Raguž (2019) analizirajući mahom senzacionalističke priče o sudbinama djece izbjeglica koje su se koristile za privlačenje pozornosti čitatelja, a vrlo se rijetko kao izvor koristio sam iskaz izbjeglica, građana ili volontera ili izvori uopće nisu bili navedeni. Istraživanje Borčić i Glavač (2021) o diskursima hrvatskih političarki korištenim u medijima u vezi tzv. migracijske krize ukazuje da je dominantan mit rekreiran u njihovim izjavama onaj o izbjeglici kao dobroj, požrtvovnoj majci.

Analiza medijskog izvještavanja o migracijama, ali i analiza korištenja određenih koncepata u terminologiji stručnjaka, pa i u javnom diskursu, pokazala je kako je u njima nerijetko prisutno korištenje različitih, neodgovarajućih konceptualnih metafora. Građević, Milić i Župarić-Iljić (2021) navode da su posebice prisutne one vezane uz masovne i kaotične prirodne ili biološke događaje (poplava/val/tsunami, rijeka/more) te one vezane uz životinje (naježda, invazija, roj), a koje pridonose tendencioznom medijskom izvještavanju. Autori zaključuju da je korištenje konceptualnih metafora iz prirode vezanih uz vodu (migracijski tok, izbjeglički tok, izbjeglički val) bio dominantan okvir prikaza te tematike kao nasrtljivog, nezaustavljivog i opasnog procesa, dijelom prisutan ne samo unutar medijskog izvještavanja i javnog mnijenja nego i među stručnjacima u području migracija i azila.

Istraživanje medijskih reprezentacija u kontekstu digitalizacije

Nastavno na dani pregled provedenih istraživanja koja se odnose na medije i migracije, u svrhu uvođenja u ovo konkretno istraživanje, potrebno je skicirati suvremeni kontekst medijske proizvodnje, s obzirom na to da medijske članke tretiramo kao dokumente koji nastaju u specifičnim uvjetima. Suvremena medijska proizvodnja koja uključuje prakse kodiranja medijskih sadržaja obilježena je komercijalizacijom medija i dominacijom profitne logike, čime se informaciju pretvara u robu i sve je se više tretira kao bilo koji drugi proizvod na tržištu (Popović, 2015). Radikalna profitna logika rezultira prekarizacijom novinarskog rada, imperativnom produktivnosti, senzacionalističkim oblicima izvještavanja, simplificiranom pristupu fenomenima o kojima se izvještava, *clickbait*-novinarstvom u kojemu upadljivi naslovi služe kao mamac na sadržaje koji postaju 'višak' drugorazredne važnosti i učestalim korištenjem medijskih hiperbola (*hype*) (Wien i Elmelund-Praeskaer, 2009) – sve zbog imperativa privlačenja publika u okviru ekonomije pažnje.

Osim trenda komercijalizacije medija koji prati dominacija profitne logike njihova djelovanja, na novinarski rad u protekla tri desetljeća bitno utječu i tehnološke promjene, preciznije širenje digitalne tehnologije. Tehnološke inovacije iz temelja mijenjaju stare oblike javnog komuniciranja i novinarsku proizvodnju sadržaja. U tom smislu možemo razlikovati tradicionalne masovne medije i društvene mreže. Društvene mreže doprinose vidljivosti građana u javnoj sferi, omogućuju njihovo sudjelovanje u alternativnim oblicima proizvodnje i distribucije informacija (Bossio i Bebawi, 2016). Radi se o repozitoriju individualnih objava i dijeljenja različitih sadržaja na različitim platformama. Za razliku od društvenih mreža, koje su primarno komunikacijski orijentirane, tradicionalni masovni mediji i 'nove' medijske inačice u vidu informativnih portala, orijentirani su na informaciju (Curran, Fenton i Freedman, 2012). Potonji također podliježu drugačijim društvenim očekivanjima i kriterijima: na njih se, naime, odnosi niz zakonskih odredbi prema kojima imaju odgovornost za djelovanje u javnosti, za razliku od djelovanja na društvenim mrežama. U njima djeluju profesionalni novinari/novinarke, dok su društvene mreže otvorene za sudjelovanje svih građana u komunikaciji. Zbog svega navedenog, informativni mediji, unatoč promjeni konteksta, i danas imaju važnu ulogu u informiranju građana te kreiranju i usmjeravanju javnih rasprava o pitanjima od javnoga interesa. Tradicionalni su se masovni mediji digitalizacijom prilagodili novom medijskom okruženju tako što su svoje tehnološke platforme preselili ili nadopunili *online* verzijama. Stvaraju se digitalne verzije originalne platforme, koje se, kada je riječ o *proizvodnim praksama*, djelomično razlikuju jer svaka tehnologija traži specifične vještine, no postoji i tendencija spajanja raznih

praksi koje su prije digitalizacije bile odvojene, primarno zbog smanjenja ulaznih troškova i ubrzanja produkcije ukorak s konkurencijom. Primjerice, medijski sadržaji proizvedeni za televiziju ili novine će imati slične sadržaje prenesene na televizijskom mrežnom portalu ili pak u *online* verziji novina.

Dakako, takvo konvergiranje nastaje u kontekstu prilagodbe praksama publika, naime prema istraživanju Ipsos⁴ Media Puls (N = 7120) za Hrvatsku, koje se odnosilo na prvo tromjesečje 2020. godine, 76,6% građana svaki dan koristi internet. Prema dobnim skupinama, u svakoj od navedenih dobnih kategorija, više od 80% koristi internet, jedino je u dobnoj skupini 60–74 godine postotak korištenja interneta niži (49,1%). No konvergiranje je i rezultat komercijalnih aspiracija jer se ne propušta mogućnost da se jednom proizveden sadržaj reproducira i distribuira što šire. Komercijalne aspiracije utjecale su i na to da sve više zamjećujemo homogenizaciju sadržaja koja se očituje u tome da je proizvodnja originalnog sadržaja oskudna i zamijenjena s preuzetim i prekopiranim, opetovano redistribuiranim sadržajem. Gubitak raznovrsnosti pristupa i sadržaja zamjetan je kako između različitih medijskih organizacija tako i unutar dviju ili više tehnoloških platformi unutar iste medijske organizacije. Treba dodati i to da, za razliku od medijske proizvodnje prije digitalizacije, kada je sadržaj bio jasnije kategoriziran i organiziran, danas dolazi i do konvergencije i miješanja rubrika, žanrova, spajanja informativnih, zabavnih i propagandnih sadržaja, pretapanja različitih sekvenci i slično. To je posebno vidljivo promatramo li sadržaje internetskih portala na kojima je sve teže sadržaje tipizirati i kategorizirati, odrediti 'vrstu', u skladu s tradicionalnim novinskim izvještavanjem kroz organizacijski aspekt rubrika ili televizijskim izvještavanjem kroz programske žanrove, što dakako usložnjava i analize medijskih reprezentacija jer ograničavaju određenu sistematizaciju procesa i organizaciju sadržaja.

Osim razumijevanja praksi kodiranja, odnosno proizvodnje medijskih sadržaja i značenja koja iz toga proizlaze, analiza medijskih reprezentacija seže i u domenu recepcije, odnosno dekodiranja medijskih sadržaja jer se traga za mogućim utjecajem medijskih reprezentacija na stavove i ponašanja publika, odnosno šire javnosti. Iako sama analiza medijskih reprezentacija nije dovoljna za zaključivanje o recepciji i utjecaju medija na publike, ipak se takvi zaključci nerijetko implicitno ili eksplicitno donose. Pretpostavka koja leži u temelju takvog zaključivanja jest da mediji utječu na publike i da se promjenom medijskih reprezentacija mogu mijenjati stavovi javnosti prema određenom fenomenu ili određenoj društvenoj skupini. U širem smislu, možemo reći da analiza medijskih reprezentacija doprinosi razumijevanju kulturnog i historijskog konteksta unutar kojeg je određeni tekst nastao jer su rezultat

4. Autori se zahvaljuju agenciji Ipsos na ustupanju podataka za potrebe izrade ovoga nacrtu istraživanja.

zajedničkih značenja koja su dio tog konteksta. No na koncu treba uzeti u obzir i ograničenja u analizi medijskih reprezentacija, a to je da se naposljetku radi o specifičnom iščitavanju značenja samih istraživača, o interpretaciji koja se znatno može razlikovati i od intencije proizvođača i od značenja koja stvaraju publike koje medijske objave svakodnevno interpretiraju.

Metodologija istraživanja

5. 'Migrant', 'izbjeglica', 'azil(ant)' tri su ključne riječi u pretragama članaka bez obzira na eventualno razlikovanje pravnih i socioloških shvaćanja tih pojmova, pogotovo uvriježnosti pojma azilant u prethodnim verzijama Zakona o azilu, kao de facto izbjeglice, tj. stranca kojemu je odobren status azila (međunarodne zaštite). Novi termin 'osobe pod međunarodnom zaštitom' tako obuhvaća status azila i status supsidijarne zaštite (vidi fusnotu 3). No 'osoba pod međunarodnom zaštitom' i 'osoba pod supsidijarnom zaštitom' nisu bile posebno izdvojene kategorije pretraživanja, ali su se neizravno javljale u člancima koji su sadržavali ključnu riječ azil(ant).

Oslanjajući se na prethodno provedena istraživanja koja su se bavila problemskim motivom medija i migracija, ovo je istraživanje usmjereno ne samo na medijsko izvještavanje o migrantima i izbjeglicama u kontekstu određenih atipičnih ili ekscenčnih društvenih fenomena (koje mediji ionako preferiraju), poput Balkanskog koridora ili 'migrantske krize' proizašle iz zatvaranja istog, već i na izvještavanje o 'normalizaciji' svakodnevice u kontekstu preseljenja izbjeglica i njihovu integraciju u hrvatsko društvo. Kao i kod prethodnih istraživanja, za mapiranje dominantnih diskursa koji suoblikuju javno mnijenje (stavovi u općoj populaciji) nužno je analizirati dominantne medije na nacionalnoj razini, no istraživanjem su također obuhvaćeni i regionalni i lokalni mediji koji su relevantni u onim sredinama u koje su, od kraja 2017. do kraja 2019. godine, preseljene osobe pod međunarodnom zaštitom.

Svrha je istraživanja utvrditi načine na koje su mediji, u širem smislu, izvještavali o fenomenu migracija, a u užem, o integraciji izbjeglica u hrvatsko društvo. Stoga su članci identificirani prema ključnim riječima 'migrant', 'izbjeglica' i 'azil'⁵, (i njihove izvedenice) te su na temelju toga formulirane smjernice i preporuke za medijsko izvještavanje koje bi mogle doprinijeti integraciji državljana trećih zemalja kojima je odobrena međunarodna zaštita u Hrvatskoj.

Cilj je istraživanja kvantitativna i kvalitativna analiza medijskog sadržaja, na nacionalnoj i lokalnoj razini u Republici Hrvatskoj, koji se odnosi na izvještavanje o migrantima/izbjeglicama/azilantima.

Specifični ciljevi istraživanja uključuju:

- SC1. Utvrditi učestalost pojavljivanja medijskog sadržaja o migrantima/izbjeglicama/azilantima na nacionalnoj i regionalnoj/lokalnoj razini.
- SC2. Utvrditi ključne tematske kategorije izvještavanja o migrantima/izbjeglicama/azilantima.
- SC3. Utvrditi dominantne značajke izvještavanja o migrantima/izbjeglicama/azilantima koje bi mogle oblikovati stav opće populacije.

Istraživački problem: Prema nekim podacima, stupanj prihvaćanja migranata u hrvatskom društvu relativno je nizak (Esipova, Ray i Pugliese, 2020) i u pokušaju razumijevanja takvog stanja logično je, uz druge društvene institucije, pozornost usmjeriti i na medije. Mediji su glavno sredstvo informiranja i temeljni izvor proizvodnje značenja o društvenoj zbilji, a njihov je utjecaj posebno jak kada je riječ o fenomenima, akterima i procesima o kojima ljudi nemaju izravno osobno iskustvo. Upravo su zato akcijska istraživanja, u pravilu, usmjerena na mapiranje stanja kako bi se formulirale smjernice za iniciranje određene pozitivne društvene promjene. Medijsko izvještavanje o migrantima i izbjeglicama bitan je aspekt u kontekstu integracije, s obzirom na to da mediji s jedne strane odražavaju dominantne diskurse unutar

specifičnog kulturnog konteksta, a s druge strane proizvode te iste diskurse. Stoga se postavljaju sljedeća istraživačka pitanja:

Glavno istraživačko pitanje: Na koje načine hrvatski mediji na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini reprezentiraju migrante/izbjeglice/azilante s posebnim fokusom na osobe pod međunarodnom zaštitom koje su, iz trećih zemalja, preseljene na različite lokacije u Republici Hrvatskoj?

Također, zanimaju nas i sljedeća specifična istraživačka pitanja:

Koliko su često migranti/izbjeglice/azilanti reprezentirani u hrvatskim medijima na nacionalnoj i regionalnoj/lokalnoj razini?

Mogu li se, iz dijakronijske perspektive, identificirati promjene u medijskim reprezentacijama migranata/izbjeglica/azilanata?

Koje teme dominiraju u medijskim reprezentacijama migranata/izbjeglica/azilanata na nacionalnoj i regionalnoj/lokalnoj razini? Na koji se način rod diskurzivno konstruira u medijskim reprezentacijama migranata/izbjeglica/azilanata?

Uzorak

Okvir uzorka čine internetski portali nacionalnih i regionalnih medija te lokalni internetski portali koji pokrivaju mjesta u kojima su smještene osobe s odobrenom međunarodnom zaštitom. Istraživanje uključuje relevantne medije s nacionalnim dosegom i većim udjelom publika s obzirom na to da takvi mediji održavaju i konstruiraju dominantne diskurse u društvu. No obuhvaćeni su i regionalni i lokalni mediji koji su relevantni s obzirom na to da potencijalno u većoj mjeri izvještavaju o temama koje su važne za specifičnu lokalnu zajednicu, a nisu obuhvaćene u dominantnim nacionalno orijentiranim medijima. Iako lokalne medije uglavnom karakterizira ograničen doseg i imaju mali udio publika, njihova se važnost očituje upravo zbog fokusa na specifičnu zajednicu, odnosno lokalitet. U ovom je istraživanju riječ o osam županija u kojima su smještene osobe s odobrenom međunarodnom zaštitom i koje obuhvaćaju sljedeće gradove: Zagreb, Velika Gorica, Zaprešić, Karlovac, Duga Resa, Zadar, Sisak, Slavonski Brod, Varaždin i Požega.⁶ Građani Zagreba, Zaprešića i Velike Gorice orijentirani su na nacionalne medije (jer oni tematski pokrivaju ta područja), stoga nisu analizirani u sklopu lokalnih medija kao što su to drugi gradovi i pripadajuće županije.

Konkretan odabir medija s nacionalnom pokrivenošću napravljen je na temelju rejting analiza (AdScanner za Agenciju za elektroničke medije, Ipsos Media Puls, Gemius, SimilarWeb). Budući da je udio publika kod lokalnih medija izuzetno mali, oni često nisu u fokusu interesa rejting agencija te je za lokalne medije odabir vršen na temelju ekspertnih

6. Sukladno prijedlogu Vladinog operativnog Plana razmještanja osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj u 2019. godini, nakon opsežnog procesa savjetovanja s predstavnicima lokalne i regionalne samouprave, predloženo je da razmještaj izbjeglica prema broju raspoloživih smještajnih objekata u državnom vlasništvu obuhvaća sljedeće gradove: Bjelovar, Daruvar, Duga Resa, Karlovac, Koprivnica, Kotoriba, Lepoglava, Lipik, Osijek, Požega, Sisak, Slavonski Brod, Zagreb. Dodatno su na temelju upravnog kapaciteta za održivu lokalnu integraciju u obzir za smještaj uzeti i sljedeći gradovi: Čakovec, Osijek, Rijeka, Varaždin, Velika Gorica i Zaprešić. Ipak, smještaj se u 2019. godini realizirao prvenstveno u Sisku i Karlovcu preko programa preseljenja te standardno u Zagrebu za one kojima je međunarodna zaštita odobrena u "klasičnoj" proceduri.

7. Autori se zahvaljuju tajnici HND-a Ivi Borković na ustupljenim kontaktima novinara. Telefonski razgovori obavljani su s voditeljima ogranaka HND-a sljedećih županija: Karlovačke županije, Sisačko-moslavačke županije, Brodsko-posavske županije, Varaždinske županije, Zadarske županije te s novinarom koji djeluje u Požeško-slavonskoj županiji s obzirom na to da tamo ne postoji ogranak HND-a.

procjena. Uz pomoć Hrvatskog novinarskog društva (HND), obratili smo se voditeljima lokalnih ogranaka HND-a koji kao novinari djeluju u lokalnim sredinama te je na temelju njihovih procjena napravljena selekcija lokalnih medija za koje je procijenjeno da su relevantni za konkretne lokalne zajednice.⁷

1. Nacionalni mediji

Internetski portali televizija s nacionalnom koncesijom i najvećim udjelom publika:

- a) www.hrt.hr – Hrvatska radiotelevizija
- b) dnevnik.hr – NOVA TV
- c) rtl.hr – RTL televizija

Internetski portali informativnog dnevnog tiska s najvećim udjelom čitalačke publike:

- a) www.24sata.hr – 24sata
- b) www.jutarnji.hr – Jutarnji list
- c) www.vecernji.hr – Večernji list

Internetski portali (elektroničke publikacije) s najvećom posjećenošću:

- a) net.hr
- b) tportal.hr
- c) index.hr

2. Regionalni mediji značajni za područje istraživanja

- a) Slobodnadalmacija.hr – Slobodna Dalmacija
- b) [Glas Slavonije](http://GlasSlavonije)

3. Lokalni mediji

- a) [Karlovac: kaportal.hr](http://Karlovac:kaportal.hr) i karlovacki.hr
- b) [Požega: 034portal.hr](http://Požega:034portal.hr) i pozega.eu
- c) [Sisak: quirinusportal.com](http://Sisak:quirinusportal.com) i portal53.hr
- d) [Slavonski Brod: brodportal.hr](http://SlavonskiBrod:brodportal.hr) i sbplus.hr
- e) [Varaždin: regionalni.com](http://Varaždin:regionalni.com) i varazdinske-vijesti.hr
- f) [Zadar: zadarski.hr](http://Zadar:zadarski.hr) i zadarskilist.hr

Istraživanjem je obuhvaćeno dvije godine, odnosno medijski članci objavljeni od 1. 1. 2018. do 31. 12. 2019. godine.

To je razdoblje definirano na temelju sljedećih kriterija:

1. Od studenog 2017. do kolovoza 2019. godine ostvaren je najveći broj

dolazaka i odobrenja međunarodne zaštite kroz program preseljena državljana trećih zemalja, *de facto* sirijskih izbjeglica iz turskih kampova, u lokalne zajednice unutar Republike Hrvatske.

2. Hrvatska je tek krajem 2017. godine počela provoditi program prese-ljenja, koji je trajao sve do ljeta 2019. godine, a u 2020. je provođenje tog programa obustavljeno zbog pandemije bolesti COVID-19.

Metode prikupljanja i obrade podataka

Selekcija medijskih sadržaja napravljena je prema sljedećim krite-rijama:

1. identifikacija članaka prema ključnim riječima (i njihovim izvede-nicama): 'migrant' kao generalna kategorija, 'izbjeglica' i 'azil(ant)', kako bi se obuhvatilo i podskupinu od interesa u ovome istraživanju
2. identifikacija članaka koji se isključivo odnose na Hrvatsku (nacio-nalna/regionalna/lokalna razina)
3. identifikacija članaka u kojima je problemski motiv povezan uz ključne riječi glavna tema članka (sadržajni članci koji se bave moti-vima migracija, izbjeglištva i azila u cijelosti ili u korelaciji s drugim temama).

Uzorak čine svi članci koji zadovoljavaju navedene kriterije. Uzorko-vanje koje bi išlo prema reduciranju broja članaka s obzirom na dane, tjedne ili mjesece objave bitno bi osiromašilo razumijevanje medijskog izvještavanja o fenomenu migracija. Posebno jer bi, kako se kasnije pokazalo, izostali segmenti određenih narativa i priča koji su se provla-čili kroz promatrano razdoblje.

Prilikom obrade podataka jedinica analize definirana je kao medijski sadržaj koji kao glavnu temu uključuje migrante/izbjeglice/azil(an-te), a koja se može izdvojiti i analizirati kao samostalna cjelina, odno-sno članak/objava na portalu s pripadajućim naslovom, podnaslovi-ma i fotografijama. Za obradu podataka koristili su se programi Excel i NVivo.

Analiza je uključila kvantitativni i kvalitativni pristup, iako je primarni fokus na kvalitativnoj analizi.

Kvantitativni pristup uključio je deskriptivnu statistiku i analize učesta-losti medijskih objava, analize po vremenu objavljivanja, medijskim izvorima i sl., ali i kvantitativne analize kvalitativnih podataka poput tematskih kodova.

Kvalitativna analiza sadržaja primarno je bila usmjerena na identifi-kaciju tematskih kodova, na temelju tekstualno-lingvističkih reprezen-tacija. Kodiranju se pristupilo induktivno – proces koji podrazumijeva

stalnu reviziju koncepata i kategorija koji su izvedeni *iz podataka*, u ovom slučaju iz analiziranih članaka. Proces je rekurzivan i refleksivan te se ostvaruje iteracijama između navedenih razina analize. Podaci se grupiraju, analiziraju i interpretiraju prema ključnim pojmovima i identificiranim temama. Tema je definirana kao kod koji je evidentiran kroz proces analize podataka, povezana je s istraživačkim ciljevima i istraživačkim pitanjem, sastavljena od elemenata lociranih u tekstu, a istraživačima daje temelj za teorijsko razumijevanje podataka (Bryman, 2012). Kod identifikacije tema lociraju se ponavljajući sadržaji, izvorne tipologije i kategorije, pojmovi koji se često koriste, neobične ili ponav-ljajuće sintagme, metafore i analogije, tranzicije (promjene sadržaja), sličnosti i razlike u opisu fenomena. Kod identifikacije tema bitni su i iskazi različitih aktera koji su medijski reprezentirani, kao i njihove međusobne relacije jer se tako omeđuje određena društvena domena i pripadajuće joj prakse.

Kreirani tematski kodovi (kod = tema) međusobno su isključivi (svakom članku pridodan je samo jedan kod), a s obzirom na to da se u članci-ma može problematizirati više tema, u takvim se slučajevima nastoja-lo odrediti glavni tematski sklop koji čini okosnicu članka. Dakako, pri tom treba upozoriti da je svaka međusobno isključujuća kategorizacija koja se primarno vrši s obzirom na identificirane razlike među katego-rijama uvijek redukcionistička i utemeljena na interpretacijama koder-a. Kodiranje su provodila dva koder-a. Nakon analiziranih 10% medij-skih članaka koderi su proveli prvo usuglašavanje kodova te je razvijen kodni sustav, a nakon 30% provedeno je drugo i završno usuglašavanje te revizija kodova. Ukupno je obrađeno 3044 medijskih članaka uz viso-ko međukodersko suglasje (Cohenov kappa = 0,81).

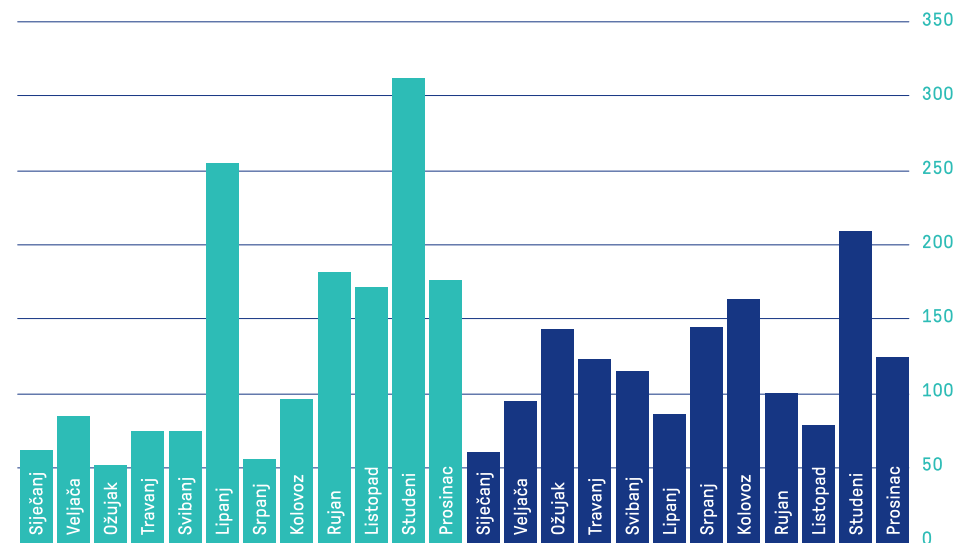
Završni kodni sustav činili su sljedeći kodovi:

1. sigurnost
2. politika
3. međunarodni odnosi
4. migrantska ruta (inicijalno je kod označen kao 'balkanska ruta' s obzirom na uobičajeni geografski prostor o kojem se izvješta-valo u medijima, no tijekom obrade podataka kod je preimeno-van u 'migrantska ruta' kako bi prikladno uključivao i napise o drugim migrantskim pravcima koji su se pojavljivali u podacima (Sredozemlje, EU, države Schengena i sl.)
5. integracija
6. mediji i društvene mreže
7. pravosuđe
8. humanitarne aktivnosti
9. ostalo.

Budući da je istraživanje usmjereno i prema širim značajkama izvještavanja medija, analizirao se rod, i to s obzirom na dominantne uloge i karakteristike koje se u medijskim diskurzivnim konstrukcijama pripisuju ženama i muškarcima.

Zastupljenost migranata i izbjeglica u medijima

Slika 1.
Broj objava u
2018. i 2019.
godini po mjesecima (N = 3044)

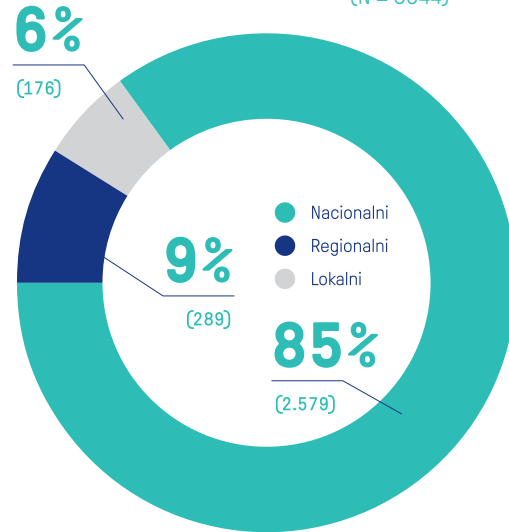

Analiza učestalosti medijskih objava koje se odnose na istraživani fenomen pokazala je da je tijekom 2018. i 2019. godine objavljen podjednak broj medijskih članaka, 1600 članaka u 2018. i 1444 članka u 2019. godini. U tom dvogodišnjem razdoblju u prosjeku je mjesečno objavljeno 127 članaka, pri čemu su prisutne značajne varijacije u broju objava po pojedinim mjesecima. Posebno se izdvajaju određena razdoblja s izrazito povećanim brojem medijskog izvještavanja poput lipnja 2018. godine te jesenskog razdoblja iste godine. U 2019. godini u studenom također je zabilježen veći broj medijskih izvještaja (slika 1). Na povećanje broja članaka o migrantima i izbjeglicama u lipnju 2018. godine utjecao je specifičan događaj kod Donjeg Srba koji se odvio krajem svibnja kada je policija u pokušaju zaustavljanja krijumčara migranata pucala u kombi u kojem su se nalazili migranti, pri čemu je ranjeno dvoje djece. U studenom 2018. godine zabilježen je veći broj članaka o više različitih događaja kao što su pojava lažnih vijesti o migrantima na društvenim mrežama i pojedinim elektroničkim medijima, a što je praćeno povećanim istupima različitih političara te političkim prijedlozima oko Marakeškog sporazuma. U studenom 2019. godine značajan broj članaka pokrivaio je događaj iz Gorskog kotara kada je policajac tijekom sprječavanja prolaska skupine migranata prema Sloveniji nastrijelio migranta koji je potom završio na operaciji u riječkoj bolnici. Kako se može primijetiti, na sva ta specifična povećanja broja objava u pojedinim razdobljima primarno su utjecali određeni događaji, a što je u skladu s uvidima prijašnjih istraživanja medijskog izvještavanja o migrantima i izbjeglicama koja su ukazivala da se o fenomenu migracija često izvještava ekscesno.

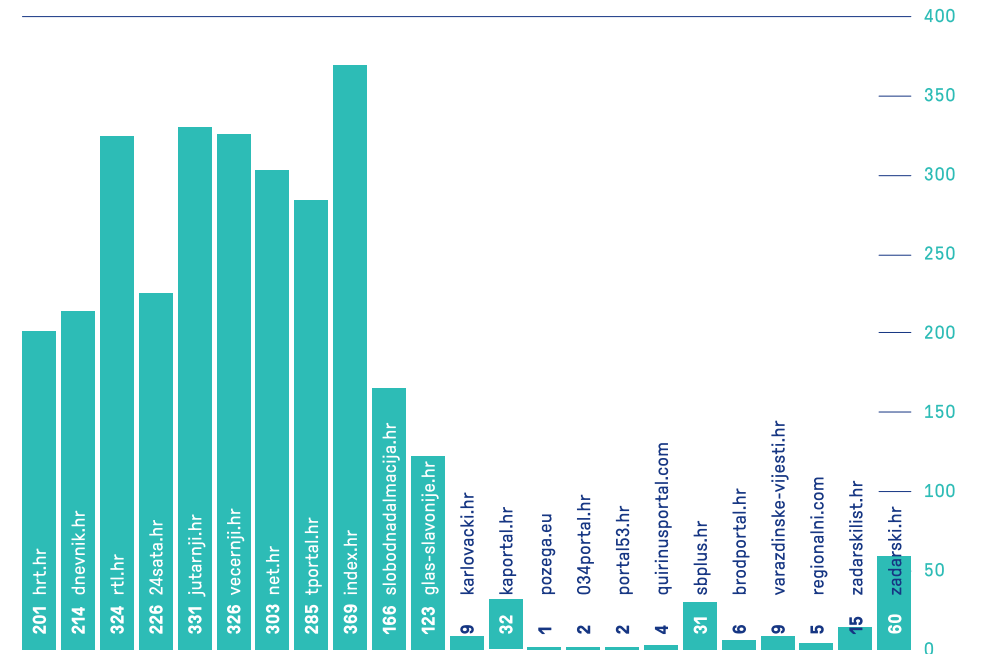
Kvantitativna analiza inicijalno dodijeljenih kodova koji su se ticali medijskog doseg (nacionalni, regionalni, lokalni mediji) pokazuje da je u promatranom dvogodišnjem razdoblju najveći broj medijskih objava o migrantima, izbjeglicama i osobama pod međunarodnom zaštitom bio prisutan u nacionalnim medijima (ukupno 2579 članaka ili 85% objava), nakon čega slijede regionalni (289 objava ili 9%) te lokalni mediji (176 objava ili 6%) (slika 2).

Valja napomenuti da ovdje zabilježena veća zastupljenost medijskog izvještavanja o migrantima, izbjeglicama i osobama pod međunarodnom zaštitom u nacionalnim medijima nije rezultat eventualne pristranosti uzorka, nego se prije može objasniti nekim drugim čimbenicima poput većeg obuhvata i doseg publike, blizine glavnom gradu kao političkom centru, veće dostupnosti različitim izvorima koju imaju nacionalni mediji, većih kapaciteta medijskih organizacija i sl. Zastupljenost i odabir nacionalnih, regionalnih i lokalnih medija u inicijalnom uzorku nije izvršila utjecaj na ove rezultate s obzirom na to da se isti rezultati primjećuju analizirajući brojnost objava po svakom pojedinom mediju. U svakom je pojedinačnom nacionalnom mediju registrirana veća učestalost medijskih izvještaja nego što je to slučaj u regionalnim medijima, pri čemu su svi lokalni mediji imali najmanji broj objava (slika 3). Prosječno je nacionalni medij u promatranom dvogodišnjem razdoblju objavio 287 objava, regionalni medij 145, a lokalni 14. Pri tome su kod lokalnih medija prisutna značajna odstupanja tako što su od analiziranih 12 lokalnih medija njih 3 objavila veći dio analiziranog sadržaja tako da median za lokalne medije za cijelo dvogodišnje razdoblje iznosi samo 8 objava.

Rezultati kvalitativne analize omogućuju dodatne uvide. Kvalitativnom analizom podataka utvrđeno je više različitih ključnih tema koje su bile zastupljene u analiziranim člancima tijekom dviju promatranih godina. Po učestalosti pojedinih tema može se primijetiti da se o migrantima i izbjeglicama općenito u medijima primarno izvještavalo kroz optiku sigurnosti (1031 ili 34% svih medijskih članaka) i politike (925 ili 30% članaka). Potom slijede teme međunarodnih odnosa (470 ili 15%), migrantske rute (215 ili 7%) i integracije (211 ili 7%), dok teme vezane uz

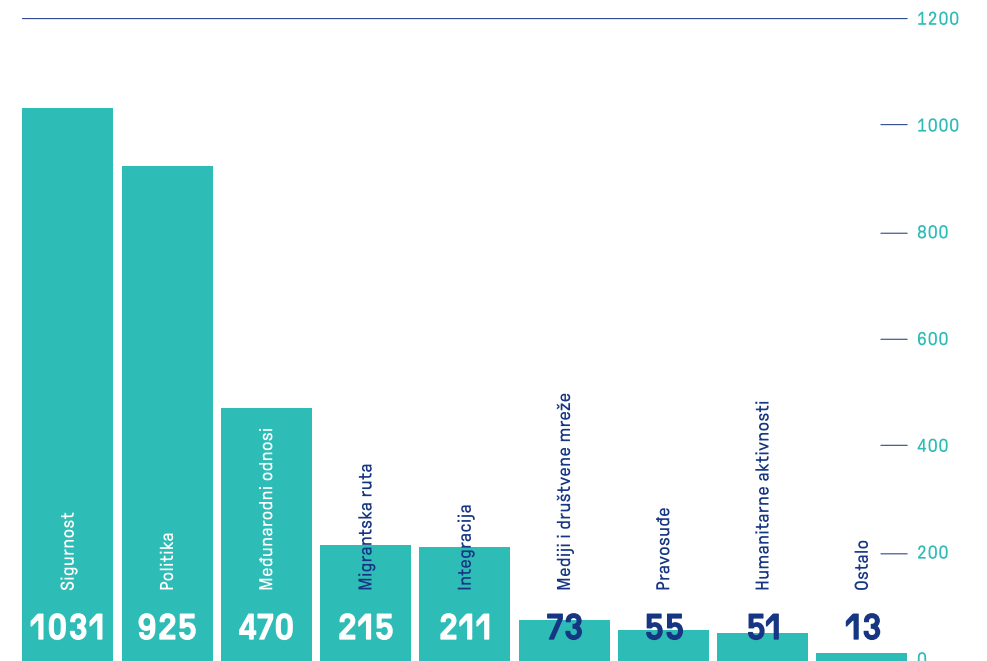

Slika 2. Udio objava u 2018. i 2019. godini po dosegu medija (N = 3044)

↑ **Slika 3.** Broj objava u 2018. i 2019. godini prema medijima (N = 3044)

↓ **Slika 4.** Zastupljenost medijskih izvještaja po temama (N = 3044)

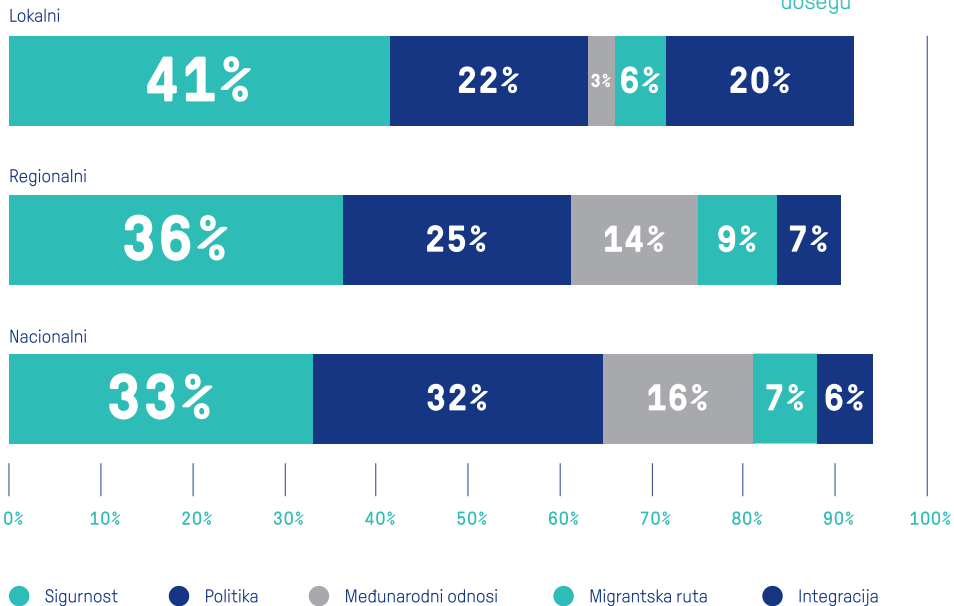

Zastupljenost migranata i izbjeglica u medijima

medije i društvene mreže (73 članka), pravosuđe (55 članaka) i humanitarne aktivnosti (51 članak) nemaju zastupljenost veću od 2,5% (slika 4).

Ako pogledamo kako su različiti mediji, ovisno o obuhvatu i dosegu publike, izvještavali o migrantima, primjećujemo da nacionalni mediji prate tu distribuciju učestalosti tema i to neovisno o kojem je specifičnom nacionalnom mediju riječ. Analiza podataka i na agregiranoj razini i po pojedinim nacionalnim i regionalnim medijima pokazuje da nacionalni i regionalni mediji u pravilu najčešće o migrantima i izbjeglicama izvještavaju unutar teme sigurnosti i politike uz tek manje varijacije koja od te dvije teme zauzima prvo, a koja drugo mjesto u pojedinom mediju. I kod nacionalnih i kod regionalnih medija na trećem mjestu po učestalosti nalazi se tema međunarodnih odnosa, a potom migrantska ruta i integracija (slika 5). Kada je riječ o lokalnim medijima, rezultati pokazuju da se njihovo izvještavanje ipak donekle razlikuje od izvještavanja u regionalnim i nacionalnim medijima. Lokalni mediji izvještavaju o migrantima unutar tematskog okvira sigurnosti u većoj mjeri u odnosu na regionalne i nacionalne, dok se interes za politiku smanjuje sa smanjivanjem dosega medija: lokalni najmanje izvještavaju o temi, regionalni nešto više, nacionalni najviše. Dodatno, lokalni mediji u manjoj mjeri izvještavaju o migrantima u okvirima međunarodnih odnosa te imaju relativno veći udio izvještavanja o integraciji migranata i izbjeglica (slika 5).

Slika 5.
Udjeli najzastupljenijih tema u medijima po dosegu

Dijakronijski pogled

Gledano iz dijakronijske perspektive, rezultati pokazuju da tijekom analiziranog razdoblja ne postoje značajne promjene u medijskim reprezentacijama u smislu određenih vremenskih obrazaca ili trendova. Tijekom promatranog razdoblja nije bilo niti većih promjena u nosiocima političke vlasti ili temeljnim odrednicama migrantske politike, a što bi se onda eventualno moglo povezati s promjenama u reprezentaciji migranata i izbjeglica. Tematske kategorije su, u skladu s prisutnošću pojedinih tema, bile stabilne i ponavljajuće. Iznimku čini tematska kategorija 'mediji i društvene mreže' koja se tijekom promatranog razdoblja sporadično pojavljivala, da bi tijekom studenog 2018. godine naglo došlo do velikog porasta broja objava unutar te teme.

Kroz dvogodišnje razdoblje dva su motiva kontinuirano prisutna u medijskom izvještavanju: 1. (kritika/opravljanje) postupanja hrvatske službene politike prema migrantima; 2. zaštita teritorija i očuvanje reda. Ti se motivi odražavaju u pojedinačnim medijskim pričama o kojima se intenzivno izvještavalo u medijima u analiziranom razdoblju.

Dakle, prvi motiv prepoznatljiv je kod opisa događaja koji se odnose na postupanja hrvatske policije prema migrantima, nasilno vraćanje migranata preko granice s Bosnom i Hercegovinom te pojedinim ekscesnim događajima. Prve se vijesti o potencijalnom nezakonitom postupanju policije pojavljuju odmah na početku analiziranog razdoblja, u siječnju 2018. godine, a pojačani intenzitet bilježi se medijskim izvještavanjem javnog istupa Inicijative Dobrodošli i Are You Syrious? koje tvrde da se djeci izbjeglicama odbijaju zahtjevi za međunarodnom zaštitom suprotno zakonima, a što Ministarstvo unutarnjih poslova negira. Izmjenjuju se različiti slučajevi u cijelom razdoblju sve do prosinca 2019. godine, kada mediji izvještavaju o slučaju navodnog protjerivanja nigerijskih studenata iz Hrvatske – motiv je isti.

Drugi kontinuirani motiv odnosi se na zaštitu teritorija i održavanje reda, unutar kojega se izvještava o akcijama policije. Tako primjerice mediji u srpnju 2018. godine izvještavaju o pokušaju bijega migranata od policije u ukradenom golfu, u rujnu 2018. godine o migrantima koji su ukrali autobus, u studenom o provalama u kuće na Platku i strahu lokalnog stanovništva, ali isto tako i strahu stanovnika opatijskog zaleđa, u srpnju 2019. godine o svađi u autobusu u Zagrebu (događaj koji se u medijima inicijalno opisuje kao 'strava u ZET-ovu autobusu: Migrant nožem napao skupinu mladića', da bi se kasnije izvijestilo o uvidima policije po kojima je migrant vrijeđao mladića i nije imao nož), u listopadu 2019. godine o strahu stanovnika Vrgorca od migranata koji provaljuju u kuće i tome slično. Nižu se primjeri priča koje imaju gotovo identičnu strukturu, pri čemu se u izvještavanju primarno usmjerava na stigmatizaciju migranata i izazivanje straha kod publika, uz uvjeravanje da policija uspješno radi na redu i sigurnosti: osnovna je poruka da su migranti problem.

Dva su se personalizirana slučaja narativno najduže provlačila u medijima i to jakim intenzitetom: jedan se tiče smrti afganistanske djevojčice Madine Hussiny iz studenog 2017. godine. Iako inicijalni događaj prethodi razdoblju koje je ovdje analizirano, tijekom cijele 2018. godine taj slučaj medijski je prisutan i doprinosi povremenom pojačanom intenzitetu izvještavanja u određenim razdobljima. Tako mediji tijekom veljače 2018. godine izvještavaju o angažmanu pučke pravobraniteljice koja traži istragu DORH-a o okolnostima Madinina stradavanja. U ožujku se događaj ponovno prati izvještavanjem o objavi udruge Are You Syrious? da je obitelj stradale djevojčice ponovno protjerana iz Hrvatske. U travnju mediji izvještavaju o odluci Europskog suda za ljudska prava dostavljenoj odvjetnici obitelji Hussiny, a kojom se nalaže privremena mjera MUP-u da obitelj smjesti u prikladnu sredinu u kojoj neće biti izložena ponižavajućem postupanju. Istog mjeseca udruge Are you Syrious? i Centar za mirovne studije tvrde da MUP vrši pritisak na odvjetnički ured koji štiti prava izbjeglica, kao i na aktiviste i aktivistkinje njihovih organizacija, koji se između ostaloga očituje i u pozivanju aktivista na obavjesni razgovor u isto vrijeme u kojem su udruge prethodno sazvale konferenciju za medije. U svibnju mediji izvještavaju o ozljedi trogodišnjeg sina iste obitelji na osječkom sudu kada su na njega pala vrata. U lipnju mediji prate objavu Centra za mirovne studije da je afganistanska obitelj 'napokon slobodna' jer je prebačena u prihvatni centar za tražitelje azila u Kutini. U rujnu 2018. godine priča je ponovno medijski prisutna praćenjem povezanog događaja koji se tiče nepravomoćne sudske presude volonteru udruge Are You Syrious?, pri čemu je prekršajni sud u Županji presudio da je volonter bio pomagao obitelji male Madine u nezakonitom prelasku granice. Tijekom analiziranog razdoblja priča se, mijenjajući rakurs, pojavljuje unutar različitih tema politike, sigurnosti i pravosuđa.

Sličan obrazac pojačanog medijskog izvještavanja tijekom duljeg vremena vidljiv je i u personaliziranom narativu o sirijskom migrantu Wadie Ghazi koji u rujnu 2018. godine na društvenim mrežama objavio poziv za pomoć u pronalasku petogodišnje kćeri Allse. Medijsko izvještavanje započinje tim pozivom koji prenosi udruge Are you Syrious?. U medijima se prenose optužbe sirijskog migranta da ih je razdvojila hrvatska policija, a njega vratila u Bosnu i Hercegovinu. Policija raspisuje potragu za djevojčicom, dok pučka pravobraniteljica najavljuje otvaranje postupka u tom slučaju kako bi se rasvijetlile okolnosti nestanka i iznesene optužbe na račun policije. Mediji zatim izvještavaju o prebacivanju migranta u Prihvatilište za tražitelje azila u Zagrebu, objavljuju se nove informacije iz policije po kojima je taj sirijski migrant prethodno bio registriran u Crnoj Gori bez djeteta, a potom mediji izvještavaju da je migrant/tražitelj azila pobjegao iz Prihvatilišta

za tražitelje azila. U sljedećem mjesecu, listopadu, vijest je ponovno prisutna (ovaj put unutar teme migrantska ruta) jer mediji izvještavaju da se sirijski migrant/tražitelj azila nalazi u Italiji, objavljuju se njegove izjave da još uvijek traži kćer te da se zato zaputio u Italiju, no sada će je pokušati ponovno naći u Bosni i Hercegovini u koju se planira vratiti. U prosincu mediji izvještavaju da je riječ o prijeveri i da se Ghazi nalazi u Nizozemskoj, da bi medijsko izvještavanje završilo u ožujku 2019. godine kada policija podiže kaznenu prijavu. I ta priča mijenja rakurs izvještavanja koji tematski pokriva sigurnost, politiku i migrantsku rutu. Osim navedenih narativiziranih i personaliziranih priča, mediji su intenzivno i nešto duže izvještavali o nekoliko događaja koje bi mogli smjestiti u rubriku takozvane 'crne kronike'. Primjer se odnosi na policijsko ranjavanje dvoje djece prilikom pokušaja krijumčarenja kod Donjeg Srba. Početni događaj pratimo u svibnju 2018. godine kada zadarska policija pucnjevima zaustavlja kombi s migrantima pri čemu je ranjeno dvoje djece, a krijumčar bježi. Sljedeći mjesec krijumčar je uhićen, no medijsko izvještavanje nastavljeno je pojačanim intenzitetom s obzirom na to da se zbog tog slučaja sastaje saborski Odbor za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost, ministar unutarnjih poslova u izjavama za medije poručuje da je policija postupala ispravno i da stoji iza tih postupaka, uključuju se i nevladine udruge koje ulažu pritužbu na postupanje policije unutarnjoj kontroli MUP-a te se ponovno izvještava o odgovorima i izjavama ministra unutarnjih poslova. Tijekom srpnja nastavlja se izvještavanje jer se Sindikat policijskih službenika oglašava priopćenjem u kojem staje u obranu policijskih službenika i proziva medije za način izvještavanja o slučaju, na što reagira Hrvatsko novinarsko društvo. Sličan je primjer nesreća kod Slatine Pokupske (kolovoz 2018. godine), u kojoj je krijumčar s 11 migranata sletio u Kupu, pri čemu je jedna žena među njima smrtno stradala. Prati se spašavanje migranata i policijski 'lov' na krijumčara kroz šumu unutar miniranog područja. Potjera se prati danima, uhićuju se 'pomagači' te se na koncu hvata i krijumčar (koji je, često se naglašava, iz Srbije) dok je pokušavao prijeći granicu. Treći je primjer slučaj u kojemu je policija prilikom postupanja ustrijelila migranta u Gorskom Kotaru, pri čemu se verzije događaja mijenjaju – postavlja se pitanje kako to da je došlo do ranjavanja migranta? Iznose se okolnosti događaja koji se potom propituju (policajac se spotaknuo, oružje je opalilo, nakon čega je policajac na rukama nosio migranta nekoliko kilometara). Migrant završava na operaciji u KBC-u Rijeka i isprva se nalazi u životnoj opasnosti. U medijsku raspravu o okolnostima događaja uključuju se policija, Vlada, organizacije civilnog društva, Sindikat MUP-a, liječnici iz bolnice u Rijeci, stručni tim pozvan da izvrši očevid i dr. Još neki problemski motivi zanimljivi medijima koji rezultiraju izvješta-

vanjem jačeg intenziteta oni su pogodni za političko-ideološki sukob: Marakeški sporazum, prihvatilište za azil u Petrinji i nemiri na graničnom prijelazu Maljevac. Prvi primjer, Globalni sporazum za sigurne, uređene i regularne migracije, tzv. Marakeški sporazum, mediji prate tijekom studenog 2018. godine. Intenzivnija medijska izvještavanja započinju s izjavama aktera desnih političkih stranaka u kojima izražavaju protivljenje sporazumu, a medijsko se praćenje pitanja Marakeškog sporazuma dodatno pojačava i produljuje vijestima da se i predsjednica Kolinda Grabar-Kitarović protivi sporazumu i neće prisustvovati njegovom potvrđivanju u Maroku. Potom se prate izjave i komentari premijera i drugih političkih aktera o stajalištu predsjednice, u medijima se objavljuju izjave predsjednice kada je pozitivno govorila o sporazumu, objavljuju se nove izjave predsjednice te u konačnici pojačano medijsko izvještavanje završava u prosincu objavama izjava ministra unutarnjih poslova koji je nazočio potvrđivanju sporazuma. Drugi je slučaj izgradnja prihvatilišta za azil u Petrinji. Medijski je 'slučaj' započeo u prosincu 2018. godine tužbom petrinjskog gradonačelnika upućenoj sugrađanki zbog objave na Facebooku u kojoj ga optužuje da od građana krije dogovor s Vladom o izgradnji prihvatilišta za azilante u Petrinji, tvrdeći da širi netočne informacije. Nakon toga se otkriva da je doista u pripremi izgradnja navedenog centra te da su za to osigurana sredstva. Započinje negodovanje lokalnog stanovništva i prebacivanje odgovornosti za 'problem' među predstavnicima lokalne, županijske i državne razine. Uključuje se Gradsko vijeće u Petrinji MUP, Sisačko-Moslavačka županija, Inicijativa branitelja grada Petrinje, predstavnici različitih stranaka (primarno Most). Nakon višemjesečnih pritisaka, primarno pod vodstvom Inicijative branitelja, u svibnju 2019. godine odustaje se od izgradnje prihvatilišta za azilante u Petrinji. Treći primjer odnosi se na izvještavanje o protestima migranata na graničnom prijelazu Maljevac, a što je bilo praćeno zahtjevima političkih aktera desnih stranaka da je potrebno hitno angažirati vojsku na granicama ('Saborski zastupnik HRAST-a Hrvoje Zekanović u četvrtak je na konferenciji za novinare u Saboru poručio da bi, s obzirom na sve veći priljev migranata, upotrijebio sva moguća sredstva da zaštiti suverenitet i granice Hrvatske, pa i vojsku', Index.hr, 25. 10. 2018., 'Sačić na Maljevku: Vojsku na granicu' Hrt.hr, 26. 10. 2018., 'Drama na Maljevku: Migranti probili kordon, specijalci blokiraju ulaz u Hrvatsku!', Tportal, 24. 10. 2018.). Situacija je prikazana kao kaotična a migranti kao prijetnja za državni teritorij. Zatvara se granični prijelaz zbog blokade migranata, što ima reperkusije za putnike, gospodarstvenike i druge građane, a pronalazi se i konkretna osoba – krivac za navodno nagovaranje migranata da krenu prema granici (azilant u Hrvatskoj iz Iraka). Medijska priča optočena je elementima izvanrednog stanja.

Svi ti primjeri priča duljeg ili kraćeg trajanja o kojima se izvještavalo jakim intenzitetom, imaju obilježja medijske hiperbole (engl. hype), kao strategije zadobivanja i održavanja pažnje publika. Ona uključuje kreiranje 'događaja' s elementima sukoba, s namjerom izazivanja određene egzaltacije i emocionalne uzbuđenosti, pri čemu se publici nudi mogućnosti poistovjećivanja s nekim od protagonista (Wien i Elmelund-Praeskaer, 2009). Nakon inicijalnog događaja koji je okosnica 'priče', u javnu raspravu uključuju se različiti akteri, koji onda u medijima nude nove izvore interpretacija i mogućnost svrstavanja na određenu 'stranu', konačno, a kao još jedno obilježje medijske hiperbole prema Wien i Elmelund-Praeskaer (2009), za sve te slučajeve karakteristično je izvještavanje o nekom događaju koji dobro sažima šire i složenije probleme i fenomene koji su prisutni oko određenog pitanja. Kada je riječ o izvještavanju o integraciji, primjećujemo i fenomen epizodičnog izvještavanja, u kojemu mediji izvještavaju o određenim fenomenima i procesima vezanim za specifične događaje, najčešće se oslanjajući na pripćenja relevantnih društvenih aktera, ili pak uključuju personalizirane primjere sirijskih obitelji u kojima se propagandno i s elementima senzacionalizma izvještava o njima i njihovoj svakodnevicu s namjerom izazivanja simpatija i prihvaćanja od strane publika. Takav obrazac bilježimo pretežno oko događaja koji se tiču programa preseljenja izbjeglica iz Turske. Izvještavanje uobičajeno započinje s objavom najave dolaska određene skupine u Hrvatsku i smještaj u Prihvatilište za tražitelje azila, kasnije se bilježi veći broj objava o događaju preseljenja u lokalne zajednice, a potom se objavljuju sadržaji vezani za konkretne obitelji ili događaje koji se tiču zapošljavanja ili školovanja. Tako imamo primjer da početkom 2018. godine u Hrvatsku stiže druga skupina sirijskih izbjeglica koje se smješta u Zadar i Slavonski Brod ('Hrvatska je prihvatila još 36 sirijskih državljana, kao drugu skupinu'). Ta vijest koju mediji počinju pratiti u siječnju, praćena je i tijekom veljače kada mediji objavljuju slučajeve pojedinih obitelji i zapošljavanje ('SIRIJAC iz Alepa, grada koji je pretrpio strašna razaranja u ratu, našao je posao u Zadru') te ponovno u travnju kada se objave vežu uz slično preseljenje u Slavonskom Brodu. U listopadu i studenom 2018. godine mediji u većem broju izvještavaju o mjerama vezanim za poticaje prilikom zapošljavanja izbjeglica i iskustva poslodavaca koji su zaposlili izbjeglice ('Dom za starije i nemoćne osobe Sanatorij Čorluka, koji djeluje i kao ustanova za zdravstvenu njegu, prvi je hrvatski poslovni subjekt koji je realizirao mjeru Hrvatskog zavoda za zapošljavanje...'). U lipnju 2019. godine mediji jačim intenzitetom objavljuju vijesti o prilagodbi državnih stanova u različitim županijama za smještaj izbjeglica te preseljenja osoba pod međunarodnom zaštitom u više različitih gradova (npr. Požega, Karlovac, Sisak). U studenom 2019. godine u medijima

se ponovno izvještava o najavama dolaska novih skupina ('Deset sirijskih obitelji stiže u Karlovac', 'Prve dvije sirijske obitelji uselile u stanove u Karlovcu, u Dugu Resu dolaze tri, a stiže ih još'), a potom se u prosincu 2019. godine nastavlja izvještavanje objavom konkretnih priča obitelji i humanitarnih aktivnosti građana ('U Karlovcu sreću traži 9 sirijskih obitelji, upoznajte jednu od njih', 'Karlovački ručak za azilante iz Sirije'). Kako se može primijetiti, takvo izvještavanje epizodično je, u pravilu slijedi priopćenja Ministarstva unutarnjih poslova ili drugih tijela.

Tematske kategorije

Sigurnost

Dominantna tema koja se pojavljuje pri izvještavanju o migrantima jest sigurnost. Vidljivo je to ne samo prema broju članaka koji uključuju pitanje sigurnosti (33,87% objavljenih članaka) nego i prema pojavljivanju aktera kojima je nadležnost sigurnost države: samo se u *naslovima* članaka ministar unutarnjih poslova Davor Božinović pojavljuje 289 puta, MUP 211 puta, dok se policija pojavljuje čak 756 puta (N = 3044). U korpusu članaka koji se tematski odnose na sigurnost, tri najzastupljenija pojma jesu 'migranti', 'policija' i 'područje' (i njihove izvedenice). Tema sigurnost uključuje medijsko izvještavanje u kojemu se pretežno problematiziraju pitanja zaštite državnih granica i teritorija te sigurnosti građana i njihove imovine, nezakonite aktivnosti migranata i krijumčara te osiguravanje sigurnosti migranata. U okviru teme sigurnost tijekom kodiranja identificirane su tri podteme: suzbijanje kriminala, spašavanje migranata i zaštita lokalnog stanovništva.

Suzbijanje kriminala u svrhu zaštite državne granice, teritorija i građana u pravilu uključuje napise o akcijama granične policije. Medijsko izvještavanje o tim temama redovito se odnosi na akcije policije koje se događaju na cesti, pri čemu se u vozilima otkrivaju migranti i/ili se, pak, hvataju krijumčari. Tip sintagmi koji se pojavljuju uz migrante jest: 'ilegalni migranti bježali pred policijom', 'ilegalni migranti skočili', 'migranti iskočili iz teretnjaka', 'migranti pokušali pobjeći', 'potjera za migrantima', 'uhićeni migranti...', dok se uz krijumčare pojavljuju sljedeće: 'razbijen lanac krijumčara', 'policija spriječila krijumčare', 'uhićen krijumčarski lanac', 'potjera za krijumčarem'... Informacije u takvim člancima ponavljajuće su u formi vijesti te najčešće uključuju mjesto radnje, broj zatečenih migranata, tip vozila, registarske tablice vozila u svrhu lociranja države, i/ili državljanstvo krijumčara.

Srbijanski državljanin (25) vozeći kombi pun ilegalnih migranata u subotu je kod prometnog čvora Orehovica, na riječkoj zaobilaznici, uzrokovao prometnu nesreću, pokušao pobjeći i izgurati policijsko vozilo s kolnika, doznaje se iz Policijske uprave primorsko-goranske. Nesreća se dogodila jutros oko 8 sati. Kombi vozilom austrijskih registracijskih oznaka upravljao je iz smjera Čavli u smjeru čvora Draga 25-godišnji državljanin Srbije, koji se nije zaustavio na znakove hrvatske policije te je, prema dosadašnjim saznanjima, pokušao izgurati policijsko vozilo s kolnika (NET.HR, 24. 11. 2018.).

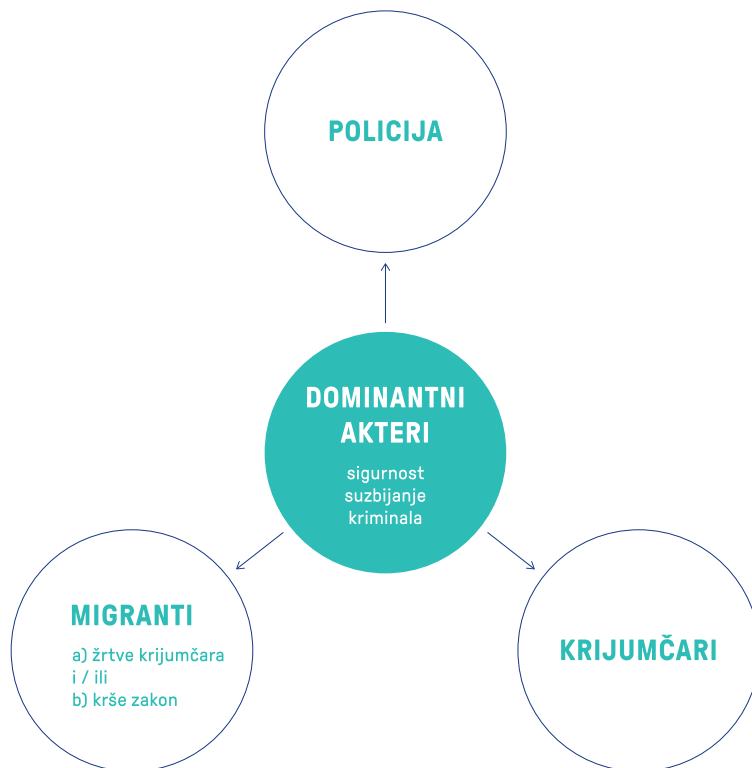
Zagrebačka policija provela je kriminalističko istraživanje nad 34-godišnjim državljaninom Turske koji je krijumčario migrante. U utorak oko 12:45 sati na autocesti A4 Zagreb – Goričan na odmorištu Sveta Helena, policajci

su zaustavili kombi vozilo marke Iveco Daily, njemačkih nacionalnih oznaka, a kojim je upravljao 34-godišnji državljanin Turske. Kontrolom je utvrđeno da se u tovarnom prostoru kombi vozila nalazi 15 osoba, tražitelji azila u Republici Hrvatskoj (DNEVNIK.HR, 28. 12. 2019.).

Osim za krijumčarenje ljudi, 34-godišnji državljanin Turske kazneno je prijavljen i za prisilu prema službenoj osobi te za oštećenje tuđe stvari. Kako je priopćila zagrebačka policija, upravljao je kombijem koji je 24. prosinca u 12,45 zaustavljen na autocesti Zagreb – Goričan na odmorištu Sveta Helena. Policajcima je ponašanje vozača bilo sumnjivo, a pregledom tovarnog prostora kombija u njemu su našli, kako je priopćila policija, 15 tražitelja azila (VECERNJI.HR, 28. 12. 2019.).

Nakon što je policija zaustavila automobil i kombi srbijanskih registarskih oznaka utvrđeno je da je desetero migranata ilegalno ušlo u Hrvatsku. Riječ je o državljanima Pakistana, Iraka i Irana. U skladu s procedurom vjerojatno će biti vraćeni u Srbiju iz koje su sumnja se i ušli u Hrvatsku. Privedena su dva državljanina Srbije i jedan Mađarske (HRT.HR, 5. 3. 2018.).

Slika 6.
Ključni akteri
unutar podte-
me suzbijanje
kriminala

Unutar podteeme suzbijanja kriminala redovito su glavni ‘protagonisti’ policija, krijumčar i migranti (slika 6), pri čemu se policija diskurzivno konstruira kao sposobna, požrtvovna, hrabra, krijumčari kao beskrupulozni kriminalci, a migranti ili kao žrtve krijumčara i/ili kao subjekti koji vrše nezakonite radnje.

Spašavanje migranata (od surove prirode i vlastite nepromišljenosti) kao tema uključuje sigurnosna pitanja koja se odnose na same migrante, a koja uključuju životnu ugrozu tijekom prolaska kroz hrvatski teritorij, primjerice smrtne slučajeve, najčešće uslijed utapanja prilikom prelazaka rijeka, različite ozljede, pothlađenost, iscrpljenost i sl. Dominiraju sintagme poput: ‘migranti spašeni iz rijeke’, ‘policajci na rukama iznijeli’, ‘ranjeni migranti’, ‘iscrpljeni migranti’, ‘promrzli migranti’, ‘ozlijeđeni migranti’, ‘migrant se utopio’... Taj tip policijskih akcija odvija se na ‘nepristupačnim’, ‘zahtjevnim’, ‘brdovitim’ i ‘šumovitim’, pa i ‘miniranim’ terenima i u teškim, hladnim klimatskim uvjetima u kojima policija pronalazi migrante ili ih spašava iz različitih nevolja na temelju dojava.

Policija je izvijestila da su ‘prilikom osiguranja i nadzora državne granice’ oko 13 sati u Bogovlji, uz rijeku Koranu pronašli muškarca kako leži u travi s ozlijeđenom nogom i glasno zapomaže tražeći pomoć. Noga mu je bila imobilizirana s dva drvena štapa i omotana trakom pa su policajci zatražili intervenciju karlovačke Hitne medicinske pomoći koja je stigla oko 13,45 sati. ‘S obzirom da je mjesto na kojem se ozlijeđena muška osoba nalazila bilo neprohodno za vozila, policijski su službenici djelatnike medicinske pomoći pješice doveli do ozlijeđene osobe kako bi joj pružili prvu pomoć. Potom su zajedničkim snagama ozlijeđenu mušku osobu donijeli do vozila hitne medicinske pomoći kojima je prevezen u bolnicu u Karlovcu’, izvijestio je MUP na svojoj internetskoj stranici. Navode i da ozlijeđeni migrant nije imao dokumente, a da je prema njegovoj izjavi riječ o 30-godišnjem državljaninu Pakistana (VECERNJI.HR, 13. 3. 2019.).

Tim za spašavanje na brzim i divljim vodama prijevodne je jednim čamcem pretraživao rijeku Dobru u potrazi za nestalim migrantom, te je pronađen, doznaje se u petak u HGSS-u, a iz karlovačke Opće bolnice se doznaje da je dobro (DNEVNIK.HR, 30. 11. 2018.).

Policijski su službenici djecu starosti od jedne do 10 godina kao i žene, na rukama iznijeli po snijegu dubokom pola metra. Na mjestu događaja pružena im je liječnička pomoć, a potom su djeca i žene prevezeni u Opću bolnicu Gospić (RTL.HR, 16. 1. 2019.).

Majku s bebom i trudnicu koje su ušle u Hrvatsku kod graničnog prijelaza Golubić spašavali su u petak helikopterom pripadnici HGSS-a. Nakon što je skupina migranata ušla u našu državu žene su zapele na nepristupačnom terenu te se u akciju morao uključiti i HGSS kojem je stigla dojava da se ozlijedila žena kojoj su u pratnji bili beba i trudnica (24SATA.HR, 26. 10. 2018.).

PU ličko-senjska izvijestila je kako su njeni službenici danas poslijepodne, oko 14.30h, pronašli grupu iscrpljenih migranata te ih okrijepili napicima i hranom (JUTARNJI.HR, 7. 8. 2019.).

Migrante se konstruira kao nepromišljene subjekte koji kreću na opasan put s malom vjerojatnošću za pozitivan ishod, a koji policiji, često i Gorskoj službi za spašavanje stvaraju probleme jer na njihovo spašavanje troše vrijeme i resurse, a i sami se u tim pothvatima izlažu riziku. Osim toga, u mnogim je slučajevima potrebna i liječnička pomoć, dakle uključuje se i zdravstveni sustav (slika 7).

Slika 7.
Ključni akteri unutar podme spašavanje migranata

Zaštita lokalnog stanovništva kao tema uključuje sigurnost građana koji žive na područjima kretanja migranata te na njihovu imovinu. Najčešće zastupljeni 'protagonisti' jesu lokalno stanovništvo, migranti i policija (slika 8). U okviru ove teme migranti su češće konstruirani kao ljudi koji provaljuju u tuđe kuće, krađu i uništavaju imovinu, a rjeđe kao ljudi kojima je potrebna pomoć.

Sve više migranata luta cestama u Karlovačkoj županiji, piše Radio Mrežnica. Na fotografijama je grupa migranata koja je jučer oko 20 sati krenula s Petrove gore, iz smjera Muljave, prema Vojniću glavnom cestom. Riječ je o grupi mladića koji su po zalasku sunca krenuli u pješčenje prema svojem cilju. Putem kojim se kreću sve je više provala u napuštene kuće i vikendice (INDEX, 3. 6. 2018.).

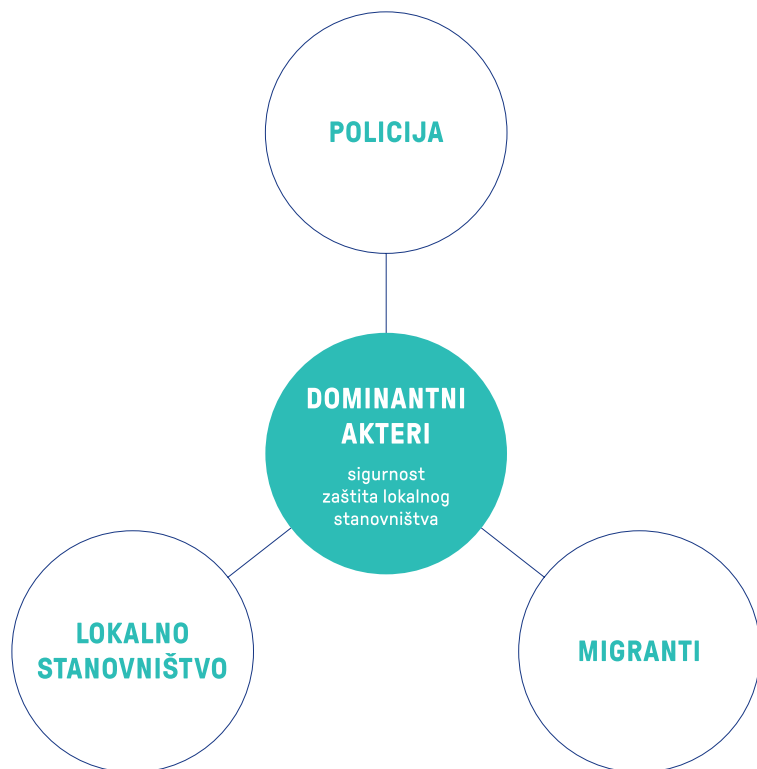
Najnoviji slučaj zabilježen je u Širokoj Kuli kraj Gospića gdje je 20-ak migranata osvanulo u crkvenom dvorištu. Lokalnom stanovništvu ne pomažu ni svakodnevni pozivi policiji jer, kako kažu, neprestano žive u strahu. Zbog toga su se počeli zaključavati u kuće, a boje se voditi i stoku na ispašu (RTL.HR, 21. 5. 2019.).

Fokus je na lokalnom stanovništvu koje živi na migrantskim rutama kojima je svakodnevica, često reprezentirana u idealiziranoj verziji, bitno promijenjena jer se više ne 'osjećaju sigurno', moraju mijenjati svoje navike (zaključavati kuće i automobile) i boje se izlaziti sami ili u večernjim i noćnim satima. Sintagme koje se pojavljuju sljedeće su: 'migrantski val', 'migranti provalili', 'mještanima nije ugodno', 'mještani se osjećaju nelagodno i strah ih je'... No pojavljuju se i priče o mještanima koji pomažu migrantima (davanjem hrane, pića, odjevnih predmeta...) i koji s njima suosjećaju, primjerice:

'Danas ih je bilo jedno šest sedam, išli su jadni iznemogli prema selu. Ali ovog ljeta sam ih dosta vidjela. Jedan mi je čak došao ispred kuće, bilo mi ga je žao pa sam ga nhranila. Dala sam teglu pekmeza i štrucu kruha i zahvaljivao mi se jako, prisjeća se Ivana Gal. Mještani tvrde da nisu opasni, no kažu neki, iz predostrožnosti ipak zaključavaju vrata (RTL.HR, 24. 11. 2019.).

Ipak je daleko učestalije upozoravanje čitatelja na to da je lokalno stanovništvo zbog migranata ugroženo.

Strah me je i nije mi svejedno. Naš pas leži pred kućom i kad navečer zalaze znam da pokraj kuće prolaze migranti kaže Anđelka (62) iz Keića kraj Generalskog Stola (24SATA.HR, 21. 8. 2018.).

Podsjećamo, pisali smo u više navrata o većim grupama migranata, uglavnom mlađih muškaraca, koji su posljednjih tjedana viđeni u široj okolici Rijeke na svom putu prema zapadnoj Europi, što nije uvijek bilo i ugodno iskustvo za planinare, izletnike i sve one koji se u prirodi susreću s ljudima s kojima najčešće ne mogu komunicirati i koji su kulturološki podosta različiti od onoga na što smo navikli u našim krajevima i ovom dijelu Europe, donosi Riječanin (RTL.HR, 25. 8. 2018.).

Iako iz MUP-a čelnici sve vrijeme uvjeravaju da je granica sigurna, a policije dovoljno, stanovništvo koje se nalazi na migrantskoj ruti živi u strahu, svjedočeci vrlo čestim provalama u kuće i vikendice, a evidentirani su i slučajevi krađe osobnih automobila. Noću se ne izlazi ako se baš ne mora, radi vlastite sigurnosti (VEČERNJI.HR, 28. 11. 2019.).

U sklopu teme sigurnosti kao finale uhićenja, hvatanja ili spašavanja migranata pojavljuje se i informacija o tome jesu li iskazali namjeru traženja azila ili je pokrenut postupak readmisije. Iako je dominantno policija prikazana kao sposobna i aktivna u hvatanju krijumčara i migranata, kao učinkovita i dobro opremljena u čuvanju državnih

Slika 8.
Ključni akteri
unutar pod teme
zaštita lokalnog
stanovništva

granica ili pak kao požrtvovna i hrabra u akcijama spašavanja migranata (Slatina Pokupska), u sklopu ove teme propituje se i postupanje policije i opravdanost određenih akcija, posebno u slučajevima pucnjava ili ranjavanja migranata od strane policije (slučaj ranjavanja migranata kod Srba, slučaj u Gorskom Kotaru), kao i pitanje mogućnosti (kapacitiranosti) policije da kontrolira nezakonite pokušaje ulaska migranata na hrvatski teritorij i/ili prelaska preko njege.

Politika

Druga tema po zastupljenosti (30,39% objavljenih članaka) odnosi se na politiku. Taj kod pokriva političke teme i aktere u Hrvatskoj. Obuhvaća institucionalnu politiku, političko nadmetanje među različitim političkim strankama, kao i nadmetanje ili suradnju među različitim razinama odlučivanja (državna, županijska, lokalna) te izvaninstitucionalnu politiku koja primarno uključuje djelovanje udruga civilnoga društva, kao i odnos svih uključenih aktera. Reprezentiraju se različite političke pozicije koje se odnose na fenomen migracija te problemi i potencijalna rješenja koji su povezani s upravljanjem migracijama. Analiza najzastupljenijih pojmova pokazuje da su to: migranti, Hrvatska, policija, MUP, Božinović (i njihove izvedenice). Oni mogu poslužiti kao indikator za mapiranje ključnih tema i aktera kojima se označava fenomen migracija u političkoj domeni. U medijskom izvještavanju dominiraju izvori koji reprezentiraju državu i službenu politiku Vlade, posebno nadležno ministarstvo za pitanja sigurnosti – Ministarstvo unutarnjih poslova, ministra Davora Božinovića, Hrvatsku policiju, ravnatelja policije, načelnika Uprave za granicu i Sindikat policije Hrvatske. Uz njih, u medijima su reprezentirani i saborski Odbor za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost, Predsjednica RH, pojedini predstavnici političkih stranaka u Hrvatskoj, kao i Pučka pravobraniteljica te organizacije civilnog društva, primarno CMS, AYS i Inicijativa Dobrodošli.

U procesu kodiranja identificirale su se tri pod teme: odnos izvaninstitucionalne i institucionalne politike koji uključuje političke pozicije o fenomenu migracija koje zauzimaju akteri civilnog društva u opoziciji u odnosu na aktere u strukturi institucionalne politike; političke pozicije o fenomenu migracija koje zauzimaju različiti akteri u strukturi institucionalne politike (Vlada, Sabor, Predsjednica, druge državne institucije, političke stranke, nezavisni zastupnici/vijećnici itd.) te političke pozicije o fenomenu migracija koje se promišljaju u društvenom kontekstu, a zauzimaju ih različiti društveni akteri, poput stručnjaka, znanstvenika, komentatora, kolumnista, klera...

Primjetna je kontinuirana diskurzivna borba među različitim akterima,

što zorno ilustriraju česte sintagme poput: ‘udruge traže’, ‘ravnatelj policije odgovorio pravobraniteljici’, ‘MUP odbacuje tvrdnje’, ‘Božinović optužio’, ‘premijer reagirao’, ‘saborski odbor zatražio’, ‘muftija odgovorio predsjednici’... Analizirajući objave u dvogodišnjem razdoblju, primjetna je dijaloška forma: društveni akter medijima daje izjavu, objavi izvješće, organizira tiskovnu konferenciju, napiše priopćenje, komentira na društvenim mrežama ili slično, što inicira reakcije drugih aktera, redovito suprotstavljenih pozicija:

Centar za mirovne studije (CMS) upozorio je u ponedjeljak kako je Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) CMS-u od rujna onemogućilo ulazak u prihvatilišta za tražitelje azila u Zagrebu i Kutini, odbivši produžiti sporazum o međusobnoj suradnji toj udruzi koja 15 godina radi u prihvatilištima i upozorava na nezakonito postupanje MUP-a (NET.HR, 12. 11. 2018.).

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) je u ponedjeljak odbacilo optužbe Centra za mirovne studije (CMS) koji su ih prozvali da im uskraćuju pristup Prihvatilištu za tražitelje azila u Zagrebu. ‘U potpunosti su netočne i nedopustive tvrdnje Centra za mirovne studije, kojima nepotpisivanje Sporazuma o međusobnoj suradnji na području pružanja podrške tražiteljima međunarodne zaštite smještenima u Prihvatilište za tražitelje azila, tumače kao političku odluku s ciljem zastrašivanja, marginaliziranja i udaljavanja organizacije koja u javnosti upozorava na nezakonito postupanje djelatnika Ministarstva prema izbjeglicama’, službeno su javili iz MUP-a (DNEVNIK.HR, 12. 11. 2018.).

Nižu se optužbe i obrane/kontraoptužbe, pri čemu sami mediji u jednom dijelu objava daju medijski okvir na temelju kojega se može identificirati nekakva uređivačka politika medija, no u mnogim se objavama naprosto navode priopćenja ili objave na društvenim mrežama ‘u cijelosti’ bez obrade, interpretacije ili komentara.

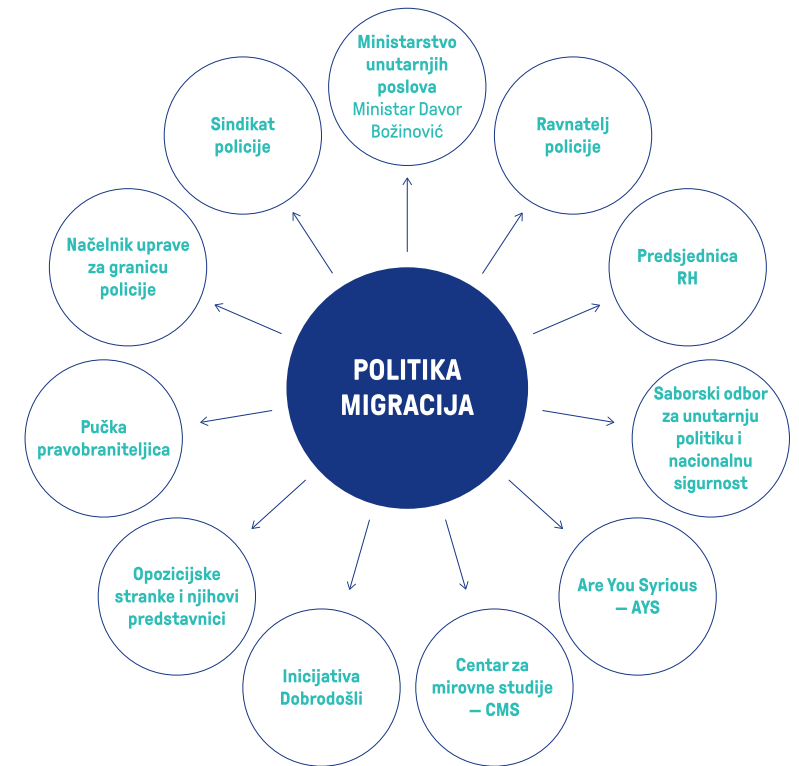
Prva diskurzivna borba. Krše li nadležne državne institucije zakonska prava migranata ili ne?

Podtema koja se kontinuirano provlači kroz medijska izvještavanja uključuje diskurzivnu borbu između državne vlasti i organizacija civilnog društva (slika 9) čije je djelovanje usmjereno na migrante. Primarno su to Centar za mirovne studije (CMS), Are You Syrious? te Inicijativa Dobrodošli. Uz udruge, aktivno se pojavljuje i Pučka pravobraniteljica (koja strukturalno pripada institucionalnoj politici ali djeluje kao nezavisna i samostalna institucija koju opunomoćuje Hrvatski

sabor). Ti društveni akteri kontinuirano upozoravaju na nezakonito postupanje MUP-a i policije prema neregularnim migrantima koji dolaze na teritorij Hrvatske te traže humano postupanje prema ljudima u skladu s međunarodnim konvencijama i ljudskim pravima temeljeći svoje tvrdnje na svjedočenjima samih migranata, ali i vrlo različitih društvenih aktera koji djeluju na lokalnoj ili globalnoj razini koji s njima dolaze u interakciju.

Slika 9.

Ključni akteri unutar teme odnosa izvaninstitucionalne i institucionalne politike

Sljedeći citati pokazuju tipičan primjer komunikacije:

Pučka pravobraniteljica Lora Vidović danas je upozorila da joj Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) sustavno uskraćuje pristup podacima o postupanju policije prema migrantima koji tvrde da ih se premlaćuje, oduzima im se novac i vraća preko granice mimo zakonske procedure. Ministarstvo unutarnjih poslova RH na upit RTL-a o ovoj situaciji odgovorilo je kako je u stalnoj je komunikaciji s Pučkom pravobraniteljicom, ali i drugim institucijama Republike Hrvatske koje su zatražile detaljnije podatke ili objašnjenja vezana uz postupanja hrvatske policije prema migrantima. ‘Svi su

dobili odgovore i pojašnjenja' (RTL.HR, 18. 10. 2018.).

Centar za mirovne studije, Inicijativa Dobrodošli predstavio je u srijedu izvještaj o nezakonitim protjerivanjima i nasilju u Hrvatskoj. Istaknuli su da se kolektivna, nezakonita i policijska protjerivanja izbjeglica na granicama nastavljaju bez obzira na brojna upozorenja kako domaćih, tako i međunarodnih institucija i organizacija (DNEVNIK.HR, 3. 4. 2019.).

Platforma 112 pozvala je u utorak hrvatskog premijera Andreja Plenkovića i ministra unutarnjih poslova Davora Božinovića da hitno zaustave, kako navode, intenzivne napade MUP-a na organizacije za zaštitu ljudskih prava, da omoguće istrage nezavisnih institucija te kazne one koji ljudska prava krše, a ne one koji ta prava štite (TPORTAL.HR, 23. 10. 2018.).

Odgovor nadležnih državnih institucija kojim se nastoji legitimirati njihovo djelovanje usmjeren je na negiranje svih optužbi zbog nepostojanja dokaza, diskreditaciju rada udruga civilnog društva, diskreditaciju migranata kako bi se mogao nametnuti sigurnosni okvir umjesto humanitarnog. Pozicija MUP-a ilustrirana je i u sljedećem isječku iz medijskog članka u kojemu ministar Božinović reagira na optužbe:

'Dakle, to je još jedan jalov pokušaj da se optuži hrvatsku policiju, koja, ponavljam, provodi nacionalno zakonodavstvo, provodi europsko zakonodavstvo', kazao je ministar. (...) 'Mi smo više puta pozivali sve one koji imaju kontakte s migrantskom populacijom da im, upravo zbog opasnosti od pogibelji, u kontaktima koje očito imaju, objasne da Hrvatska kao suverena zemlja ne dopušta i neće dopuštati ilegalni ulazak u RH', kazao je ministar. 'Hrvatska provodi schengensko zakonodavstvo na način da onima koji zatraže azil to omogućava', naglasio je. Božinović je napomenuo da oko 80 posto svih podnositelja azila u Hrvatskoj nestane u postupku dok čekaju na rješenja nadležnih tijela, što upozorava na zlorabu tog instituta. Riječ je, objasnio je, o tzv. sekundarnoj migraciji. 'Kad budu legitimirani od strane nadležnih tijela vlasti Austrije, Njemačke ili bilo koje druge države članice, njih se vraća u Hrvatsku. I onda imate zatvoren krug. Ljudi koji ne žele biti u Hrvatskoj, oni odu u treće zemlje koje ih ne žele primiti nego ih vraćaju Hrvatskoj koja bi trebala brinuti o onima koji ne žele biti u Hrvatskoj', kazao je (DNEVNIK.HR, 16. 5. 2019.).

Na slici 10 iznose se glavni argumenti suprotstavljenih strana koji se pojavljuju u medijima tijekom dvogodišnjeg razdoblja:

PUČKA PRAVOBRANITELJICA

- MUP nema neovisan sustav nadzora i ne provode se učinkovite istrage slučajeva koji se odnose na nepravilnosti i kršenja prava migranata.
- Policijska se ne drži Protokola o postupanju prema djeci odvojenoj od roditelja. Djeca i maloljetnici bez pratnje nemaju odgovarajući tretman hrvatskih institucija.
- Uredu pravobraniteljice onemogućen je pristup podacima koje bi MUP trebao osigurati za neometan rad Ureda. Uskraćuje se pristup predmetima i podacima u informacijskom sustavu.
- Neodgovarajuća komunikacija: nedovoljno je podataka o odnosu prema migrantima. Odgovori nadležnih institucija površni su i jednostrani.
- Državno odvjetništvo trebalo bi provoditi istrage, ali to ne čine. Time se u javnosti stvara dojam da za policiju zakoni ne vrijede.
- Nema jasne osude nasilja prema migrantima od strane državnih dužnosnika.

UDRUGE CIVILNOG DRUŠTVA

- Policijska vrši fizičko nasilje nad migrantima, krade i uništava njihovu imovinu.
- Hrvatska službena politika krši prava migranata. Radi se o sustavnom institucionalnom nasilju, a ne o sporadičnim slučajevima.
- Politika EU-a prešutno tolerira nasilje prema migrantima.
- MUP u javnosti diskreditira organizacije civilnog društva koje upozoravaju na nezakonito postupanje policije te opstruira njihov rad (zabranu pristupa Prihvatilištu za azil, neproduživanje ugovora o suradnji itd.), dok drugim udrugama omogućuje provedbu aktivnosti (nije eksplicitno od strane udruga, no vidljivo je da nadležne državne institucije suraduju s udrugama kršćanske provenijencije koje nisu eksplicitno kritične prema njima).
- Policijska vrši pritisak na udruge i aktiviste, kao i na odvjetnike koji brane migrante (pozivanje na informativne razgovore, kaznene prijave).
- Policijsko 'odvraćanje' utječe na porast kriminala i krijumčarenje.

NADLEŽNE DRŽAVNE INSTITUCIJE

- MUP provodi europske politike održivih i legalnih migracija, zakonito postupaju prema migrantima primjenjujući institut odvratanja i time štiti sigurnost državne granice i građana RH.
- Provedene su terenske provjere policijskih uprava, niti u jednom slučaju nije utvrđeno nepravilno postupanje, ne postoji niti jedan slučaj prekoračenja ovlasti.
- Hrvatska policija meta je domaćih i međunarodnih nevladinih organizacija.
- Udruge civilnog društva pomažu migrantima u nelegalnim aktivnostima pomaganja pri ilegalnim ulascima u RH (zaoštreno – sudjeluju u krijumčarenju ljudi), umjesto da ih informiraju o tome da neće moći preći granicu i da je svaki pokušaj za njih opasan.
- Zbog djelovanja takvih udruga Hrvatska će imati problema u ostvarivanju članstva u Schengenu (dakle, djeluju protiv interesa države).
- Povećava se broj nezakonitih prelazaka, migranti sudjeluju u kriminalnim radnjama (osim kriminalizacije prelaska granice, migranti provaljuju u kuće i uništavaju imovinu).
- Migranti zloupotrebljavaju institut azila: u pravilu ne žele azil u Hrvatskoj. Ne radi se o izbjeglicama, već uglavnom o ekonomskim migrantima.
- Ilegalne migracije utječu na porast kriminala i krijumčarenje.

Slika 10.

Argumenti suprotstavljenih strana

Druga diskurzivna borba. Kako na temelju fenomena migracija pridobiti naklonost i glasove birača?

Druga podtema uključuje nadmetanja aktera unutar institucionalne politike, odnosno među različitim političkim opcijama i pozicijama. Kao što je ranije naglašeno, mediji primarno otvaraju prostor predstavnicima vlasti, no prisutni su i predstavnici opozicije koji iz različitih političkih pozicija nastoje diskreditirati vlast, odnosno njihove politike.

Kada je riječ o migracijskim politikama i odnosu prema migrantima, lijeve političke opcije i opcije centra imaju otvoreniji stav prema migrantima i njihovoj integraciji, dok desne političke opcije imaju isključujući stav. Iako se nazire ta razlika, primjerice, u izjavama predstavnika SDP-a i predstavnika radikalno desnih političkih stranaka, ipak sve političke opcije, bez obzira na poziciju u ideološkom kontinuumu, migracije i migrante diskurzivno konstruiraju kao društveni problem, što je na tragu prikazanih prijašnjih istraživanja. Primjerice, predstavnik SDP-a Ranko Ostojić, koji je u medijima najprisutniji predstavnik SDP-a kada se radi o migrantima (za prethodne Vlade i migrantske krize 2015. bio je ministar unutarnjih poslova, a u ovom je analiziranom razdoblju predsjednik saborskog Odbora za unutarnju politiku i nacionalnu sigurnost), u kritici vladajućih (HDZ-a) podsjeća da je za vrijeme migrantske krize 2015. godine, kada je SDP bio na vlasti, tretman migranata bio human. No primarno i kontinuirano upozorava da Vlada ne uspijeva vršiti uspješni nadzor granice (a trebala bi), što je vidljivo po tome što se migranti 'hvataju' stotine kilometara dalje od granice, da slijedi mogući izbjeglički val, pa i invazija migranata na Jadran (što je za Hrvatsku loše) te da Hrvatskoj prijeti da postane *hotspot* – sve su to problemi o kojima vlasti šute, a manipulirajući podacima o broju nezakonitih prelazaka granice nastoje prikriti pravo stanje stvari. To može- mo ilustrirati i sljedećim citatom iz medija:

SDP-ov Saša Đujić opetuje kako migrantski problem⁸ u spomenutoj županiji 'zahvaća ozbiljne razmjere'. Prije pet dana u Begovu Razdolju provaljeno je u pet kuća, u jednoj od njih bio je stariji bračni par, u centru Rijeke policija je presrela pet migranata, to je uzelo maha, tvrdi Đujić i poručuje kako građani od Vlade očekuju da nađe rješenje dok ne 'nastane veća šteta, dok nekom nije pala glava'. (...) Ranko Ostojić (SDP) navodi, pak, da je vojska u dubini teritorija, radeći na stražarskim mjestima, uhvatila tisuću migranata koji su, ironizirao je, prošli su kroz 'nepropusnu hrvatsku granicu' (RTL.HR, 10. 5. 2019.).

Zbog zlouporabe instituta traženja političkog azila, Hrvatska je, tvrdi saborski zastupnik SDP-a i bivši ministar unutarnjih poslova Ranko Ostojić, koji se odlično nosio s velikim izbjegličkim valom prije tri godine – već postala hotspot, piše Slobodna Dalmacija. – Centri za privremeno prihvaćanje tražitelja azila su pretrpani, a migranti mahom koriste tu pravnu mogućnost da budu na slobodi, kako bi nastavili dalje putovanje prema Zapadu. Za to im u pravilu treba oko tri dana, no kada ih se kao takve uhiti u Sloveniji ili Njemačkoj, bilo gdje drugdje, vraća ih se u zemlju u kojoj su prvi put zatražili azil, a to je Hrvatska. Tako smo mi faktički već postali hotspot, i imamo problem o kojem nam vlasti još ne govore – tvrdi Ostojić, i dodaje

8. Sve podrtano u primarnim podacima intervencije su autora ove publikacije, osim ako nije posebno naznačeno drugačije.

da je pitanje dana kad će se migranti pojaviti i na Jadranu (JUTARNJI.HR, 14. 6. 2018.).

Ovdje je vidljivo da se, u primarnoj intenciji kritike Vlade, usput negativno reprezentiraju migranti kao posebna društvena skupina koja je opasna, proizvodi štetu i potencijalno može eskalirati u nešto još ozbiljnije, dakle migranti su društveni problem koji traži rješenje, a to rješenje postojeća Vlada ne može ponuditi.

Desno i radikalno desno orijentirane stranke (Most, Hrast, Živi zid, HSP, Hrvatski suverenisti, Neovisni za Hrvatsku, Domovinski pokret) izražavaju stavove u skladu s ideološkom pozicijom koja je prema migrantima isključujuća, diskurzivno ih konstruiraju kao prijetnju domicilnom stanovništvu: migranti koji dolaze nisu izbjeglice nego ekonomski migranti ili teroristi, (namjerno) nemaju identifikacijske dokumente, ali imaju novaca i najnovije mobitele. Pretežno dolaze vojno sposobni muškarci iz zemalja u kojima nema rata, nekontrolirano useljava ogroman broj ljudi i to će promijeniti nacionalnu strukturu stanovništva, čime su ugroženi vitalni nacionalni interesi.

Saborski zastupnik HRAST-a Hrvoje Zekanović u četvrtak je na konferenciji za novinare u Saboru poručio da bi, s obzirom na sve veći priljev migranata, upotrijebio sva moguća sredstva da zaštiti suverenitet i granice Hrvatske, pa i vojsku, ako je potrebno. (...) 'Zadnjih tjedana i dana imamo veliku migrantsku opasnost i migracije koje prijete Hrvatskoj. Stotine i stotine migranata, što je nezapamćeno, pokušavaju na silu ući u Hrvatsku pri čemu se čak i sukobljavaju s hrvatskom policijom', kazao je Zekanović (INDEX.HR, 25. 10. 2018.).

(Nizar Shoukry, Most) Predložio je da se odmah počne raditi na fortifikacijskim preprekama i to prvo od juga zemlje prema istoku. Od juga jer moramo zaštititi našu slijedeću turističku sezonu gdje niti jedan turist neće doći ako čuje da migranti ulaze bez kontrole. A prema istoku jer s tim tehničkim preprekama ćemo suziti njihovo kretanje i tjerati njih na kontrolnu točku gdje će ih policija sačekati i kontrolirati (HRT.HR, 3. 11. 2018.).

Kritika rada Vlade ukratko uključuje sljedeće:

Vlast ne brine o sigurnosti i imovini svojih građana i ne uspijeva zaštititi lokalno stanovništvo od nezakonitih migranata.

Budući da se policija ne može nositi s tolikim brojem nezakonitih migranata, u svrhu zaštite granica i suverenosti države potrebno je postaviti vojsku na granicu.

Vlada HDZ-a ulaguje se Europskoj Uniji (Bruxellesu) i pristaju na supranacionalne politike koje su loše za Hrvatsku (primjerice, Marakeški

sporazum/Globalni sporazum za sigurne, uređene i regularne migracije Ujedinjenih naroda). Vlada se ulaguje EU-u kako bi ušla u Schengen. Vidljivo, primjerice, u sljedećim isječcima:

Na istom je tragu i razmišljanje umirovljenog generala Željka Sačića, koji je izrazio duboku zabrinutost za stanje sigurnosti u državi, pogotovo za građane koji žive uz granicu, ali i u unutrašnjosti, pogotovo Lici, Dalmaciji. Apelirao je na nadležne za očuvanje ustavnog poretka i nacionalne sigurnosti da konačno počnu učinkovito raditi svoj posao. Ministar Božinović nam ne daje optimizam, Vijeće za obranu i nacionalnu sigurnost se ne saziva kao da je stanje redovno, a svjedoci smo da je izvanredno, posebno na graničnim prijelazima, upozorio je Sačić. Ovo nije širenje straha, nego realna zabrinutost za sigurnost u državi, izjavio je (VECERNJI.HR, 7. 11. 2018.).

(Član Mosta Nizar Shoukry na konferenciji za novinare) *Ovdje stane 10 do 15 tisuća migranata. Postavljam pitanje ministru šta se sprema za Slavonski Brod? Da li će ovdje biti hot-spot? Da li je to ucjena Hrvatske za ulazak u Schengen? Tko to plaća, Hrvatska ili Europska unija?* (VECERNJI.HR, 11. 5. 2019.).

No treba napomenuti da opozicijske desne i radikalno desne stranke nisu usamljene u diskurzivnoj konstrukciji migranata kao prijetnje. Najučestalije izjave dolaze upravo od političkih predstavnika na vlasti, koji više ili manje eksplicitno upozoravaju na prijetnju koju migranti predstavljaju: mogu izazvati nesigurnost, financijsku i ekonomsku nestabilnost, uništiti napore Hrvatske da uđe u Schengen:

Predsjednik Vlade Andrej Plenković istaknuo je večeras na predavanju na splitskom Pravnom fakultetu, da se migrantska kriza posljednjih godina odražava na političku arhitekturu država članica Europske unije, utječući i na rezultate izbora, te da se Hrvatska nalazi na ključnom migrantskom putu koji može promijeniti sve. 'Mi se nalazimo na tom ključnom putu migranata koji iz Turske idu preko Grčke, Makedonije Crne Gore Srbije, BiH i Hrvatske, čiji intenzitet može promijeniti sve – može promijeniti našu sigurnost, naš status unutar naših napora da uđemo u Schengenski prostor, naše odnose sa susjednim zemljama, našu u krajnjoj liniji financijsku i ekonomsku stabilnost', rekao je premijer Plenković (VECERNJI.HR, 24. 10. 2018.).

Prema predstavnicima vlasti, u svrhu obrane njihovih politika koje su usmjerene na interese građana ('Hrvatska neće postati hot spot za migrante'), migranti nisu ljudi kojima je život ugrožen, već se radi o ekonomskim migrantima koji provaljuju u kuće, devastiraju imovinu i predstavljaju prijetnju sigurnosti domaćih ljudi:

Hrvatska je dosad smatrala važnim da se primjenjuje načelo solidarnosti. Zadnjih nekoliko godina preselili smo 192 migranta i to je model po kojem se dosad na Hrvatsku gledalo kao na odgovornu članicu EU koja se istodobno čvrsto postavila u borbi protiv ilegalnih migracija i zaštiti granica. Također, vrlo je važno razlikovati ljude koji su u stvarnoj potrebi i ekonomske migrante – kažu nam izvori iz MUP-a (VECERNJI.HR, 23. 7. 2019.).

Policijska služba je prije svega humana prema njima, možda i previše humana. Upozorenje je svima koji ilegalno pokušavaju prijeći granicu: 'Dajte ljudi, nemojte to raditi, budite tamo gdje jeste. Pogledajte druge zemlje u okružju, recimo Mađarsku. Kako se oni odnose. Sa žicom.' Dodao je i kako se građani osjećaju nesigurni. 'Rijetko kad se govori i o tome što rade oni koji uspiju ilegalno prijeći granicu, radi se o provalama u kuće i vikendice. Postoji jedna nesigurnost građana, a nas nema dovoljno da zaštitimo našu granicu', rekao je Jagić (INDEX.HR, 19. 11. 2019.).

(Načelnik Uprave za granicu MUP-a i član ravnateljstva policije Zoran Ničeno) *Stanovnici Gorskog kotara, naglasio je, tražili su pomoć policije zbog migranata koji su uništavali njihove kuće, planinarske domove i vikendice. Pri tome se, dodaje, neke prostore ne samo koristili za spavanje, nego baš devastirali, pa su recimo, iako u kući postoji kamin, palili vatru nasred dnevnog boravka, radili nuždu po kući, a u jednom su slučaju devastirali i kapelicu* (VECERNJI.HR, 29. 11. 2019.).

(Božinović) *Hrvatska policija provodi zakon i na graničnoj crti sprečava ilegalni ulazak u Hrvatsku. Što mislite zašto bi nam Europska unija davala tolika sredstva za radare termovizijske kamere za jačanje potencijala na granici kad bi htjela da ti ljudi tuda ulaze', odgovorio je protupitanjem. Odbacio je kritike da se hrvatska policija ponaša nehumano. 'Zna se što je legitimni i zakonit ulazak u neku državu', rekao je među ostalim ministar u Intervjuu tjedna* (HRT.HR, 15. 12. 2018.).

Stranački obračuni vidljivi su na različitim političkim razinama vladanja koje uključuju spomenutu državnu razinu, ali i regionalnu i lokalnu samoupravu. To posebno dolazi do izražaja u općinama i županijama koje su više 'pogođene' neregularnim migracijama jer se nalaze na migrantskim rutama, a prolazak migranata mijenja njihov svakodnevni život. Primjerice delnički HSP organizirao je prosvjed protiv ilegalnih ulazaka migranata u Hrvatsku:

'Građani su imali strašnih problema. Usred noći vam netko dolazi, kuca na vrata i prozor, baca vam kamenčiće na prozor da vide je li netko kod kuće. A većinom su tu stariji ljudi koji jako teško to podnose', objašnjava Ivan

Piškor, predsjednik delničkog HSP-a (DNEVNIK.HR, 29. 6. 2019.).

Načelnik općine kritizira rad Vlade, vidljivo u sljedećem odlomku iz objavljenog članka s izjavom načelnika Općine Mrkopalj (HNS):

Načelnik općine u kojoj je sinoć došlo do incidenta kaže kako je Mrkopalj najugroženiji jer ih migranti opsjedaju već dvije godine, a tome se ne vidi kraj. Ogorčeno dodaje kako su uzalud pozivali ministra policije. 'Neki dan sam čuo izjavu jednog sindikalnog povjerenika policije koji je rekao da je to trenutno jedan od najgorih ministara kojeg je imao MUP i ne mogu da se ne složim s time. Policajci na terenu rade dobar posao, ali treba njih razumjeti, oni su na terenu 24 sata. Jesu li oni dovoljno motivirani to ne znam, sumnjam, ali da to možete fizički i psihički izdržati, mislim da ne. Lako je pametovati iz metropole, sigurnost i povjerenje – moš mislit!' (RTL.HR, 28. 11. 2019.).

Reakcija na lokalnoj i županijskog razini vidljiva je i kod lokaliteta u kojima se planirala izgradnja prihvatnih i smještajnih kapaciteta za tražitelje azila ili osobe pod međunarodnom zaštitom. Primjerice, slučaj planirane izgradnje prihvatilišta za tražitelje azila u sklopu projekta Uspostava infrastrukture i jačanja kapaciteta prihvatilišta za tražitelje azila u Maloj Gorici kod Petrinje. Lokalna vlast, iako upoznata s planom, nakon pritiska lokalne zajednice počinje prebacivati odgovornost za 'problem' na više instance odlučivanja:

(Gradonačelnik Dumbović) Moja slika je izašla na svim portalima sa slikom mudžahedina. Mene su unuci pitali: 'Deda, jel ti to dovodiš mudžahedine?' To za mene nije prihvatljivo jer se stvara slika da o prognanicima u Petrinji odlučuje gradonačelnik, a ne odlučuje ama baš ništa (INDEX, 7. 12. 2018.).

(Gradonačelnik Dumbović) Petrinja je u Domovinskom ratu platila golemu cijenu i nećemo nikome dopustiti da se prema našem gradu vodi politika 'daleko od oka, daleko od srca', da netko po karti pokaže prstom i kaže 'tu će biti prognaničko naselje', bez da se nas pita. Nas Petrinjce treba se pitati o tome (INDEX, 7. 12. 2018.).

Treća podtema uključuje vrlo različite političke pristupe koji se odnose na fenomen migracija koje se promišljaju u širem društvenom kontekstu, a zauzimaju ih različiti društveni akteri, poput stručnjaka, znanstvenika, komentatora, kolumnista, predstavnika vjerskih zajednica... Iako je najslabije zastupljena, unutar ove podteme nešto se obuhvatije interpretira fenomen migracija iz različitih perspektiva. Ovdje se i

najjasnije pojavljuje kritika antimigrantskih stavova i u širem kontekstu hrvatskog društva u cjelini:

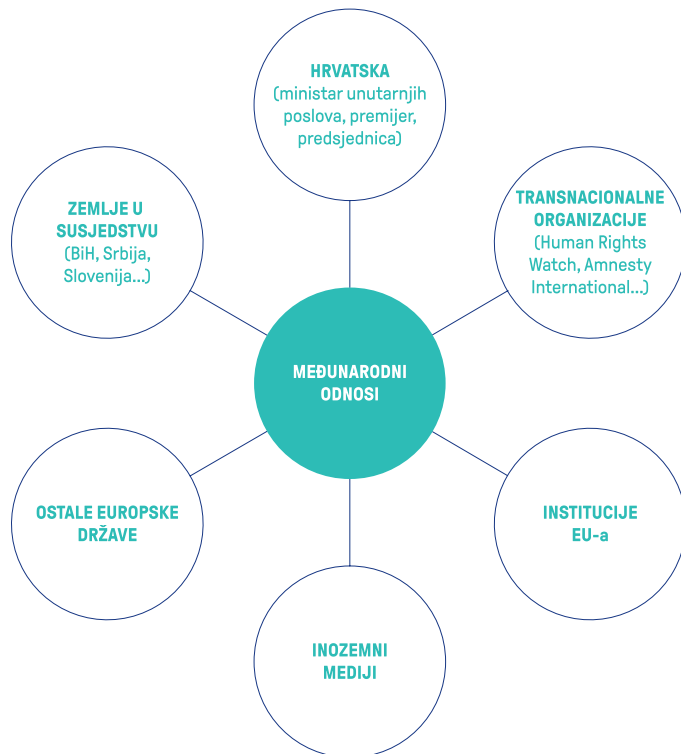
(Hrvoje Klasić) Pa zašto onda danas jedna nacija s tako bogatim i uglavnom pozitivnim iskustvom s (e)migracijama, na 'tuđe' migrante gleda kao na elementarnu nepogodu? Jedan od razloga koji se navodi je taj što današnji migranti pripadaju potpuno različitoj kulturi od naše. Što je naravno potpuno suprotno nevjerojatnoj sličnosti dalmatinskih i slavonskih običaja s onima u Ognjenoj zemlji ili Quebecu. Nekima, uglavnom 'desničarima' i 'konzervativnim katolicima', jedan od problema predstavlja i 'kriva' vjera, odnosno činjenica da većinu migranata čine muslimani. Njima za informaciju suživot katolika i muslimana na hrvatskim prostorima traje stoljećima. I ne samo to. Muslimanski doprinos izgradnji hrvatskog društva je nemjerljiv. Bilo da radi o istaknutim liječnicima, znanstvenicima, umjetnicima, sportašima, običnim radnicima ili hrvatskim braniteljima (NET.HR, 13. 11. 2018.).

Analizirajući tri podteme koje na različite načine uključuju političke aktere koji djeluju u političkoj domeni, vidljivo je da dominira negativna diskurzivna konstrukcija migranata i fenomena migracija, primarno kao politički problem. Udruge i pravobraniteljica u medijima eksplicitno zastupaju prava migranata i ističu humanu perspektivu kao onu koja treba biti prevladavajuća, kritizirajući postupke u kojima se ne poštuju ljudska prava i ne pridržava se zakonodavnog okvira. Migranti su cilj njihovog društvenog djelovanja i postupanje državnih institucija prema migrantima središnje je pitanje kojim se bave. No analiziramo li drugu razinu koja uključuje institucionalnu politiku i različite političke stranke (i nezavisne zastupnike), vidljivo je da je okosnica rasprave promjenjiva s ciljem diskreditacije konkurentskih stranaka i političara. Nusprodukt tog diskurzivnog sukoba jest da se migranti kontinuirano (eksplicitno ili implicitno, namjeravano ili nenamjeravano) negativno reprezentiraju, čak i kod stranaka koje bi prema ideološkoj poziciji za njih trebale biti 'otvorenije'. Migranti (i sve potkategorije migranata) postaju sredstvo za postizanje glavnog cilja diskurzivnog sukoba: naklonost javnosti, odnosno birača. Dodamo li tome i karakteristiku inherentnu medijima da u svrhu privlačenja publika fokus smještaju na aktere i teme koje uključuju sukob i kontroverze, ne treba čuditi da su migranti, kada je riječ o njihovoj medijskoj reprezentaciji u okviru domene politike, dominantno diskurzivno konstruirani kao populacija koja izaziva prijevare, koji su prijetnja i koji predstavljaju ozbiljan društveni problem.

Međunarodni odnosi

Ova tema usko je povezana uz prethodnu, no odnosi se na inozemne i supranacionalne organizacije i institucije, kao i na bilateralne ili multilateralne odnose među različitim državama. Dominiraju politike Europske unije te odnos Europske unije i trećih zemalja, rasprave i pozicioniranja različitih država po pitanju migracija. Tu su uvršteni i izvještaji transnacionalnih organizacija koje nadziru rad pojedinih država u određenom području. U ovoj kategoriji nalaze se i izvještavanja iz drugih zemalja koja se odnose na ili se tiču Hrvatske. Često ponavljajuće sintagme uključuju: 'Hrvatska će dobiti', 'Hrvatska će učiniti sve', 'Hrvatska će zaštititi svoje nacionalne interese', 'Hrvatska neće dopuštati ilegalne migracije', 'Hrvatska ispunjava svoje obaveze', 'Hrvatska ne ispunjava standarde', 'Hrvatska štiti najdulju vanjsku kopnenu granicu u EU', 'ulazak u Schengen', 'reforma zajedničkog europskog sustava azila', 'sveobuhvatni pristup EU', 'problem migracija rješavati na izvorištu', 'vanjska granica EU', 'Božinović s albanskim kolegom', 'Božinović u Berlinu', 'Plenković razgovarao s Kurzom', 'Vijeće ministara u Bukureštu', 'suradnja u susjedstvu', 'migrantska kriza u susjedstvu',

Slika 11.
Ključni akteri unutar teme međunarodni odnosi

'gradonačelnik Bihaća optužio', 'izvješće Amnesty Internationala teško optužuje', 'Božinović odgovorio na optužbe', 'predsjednica oštro uzvratila', 'teške optužbe srbijanske komisije', 'UN-ov izvjestitelj za migrante optužio'... Prema zastupljenosti ovo je treća tematska kategorija s 15,44% članaka. Najzastupljeniji pojmovi koji se pojavljuju u ovim člancima su: 'Hrvatska', 'migranti', 'BiH' i 'EU'. To ujedno ukazuje na ključne relacije o kojima se izvještava u medijima u kontekstu međunarodnih odnosa: Hrvatska i EU te Hrvatska i Bosna i Hercegovina. Najčešće su reprezentirani akteri: Hrvatska (ministar unutarnjih poslova, premijer, predsjednica), institucije EU-a, susjedne države, ostale europske države, transnacionalne organizacije te inozemni mediji (slika 11).

Kada je riječ o međunarodnim odnosima koji se tiču prostora Hrvatske i EU-a, tematski se izvještava o sastancima članica EU-a na kojima se raspravlja o migracijama i različitim politikama, primjerice reformi Zajedničkog europskog sustava azila (CEAS), reviziji Dublinske uredbe, suodnosu različitih država članica pri rješavanju migrantske krize, definiranju odgovornosti pojedinih članica u kontekstu mehanizma solidarnosti vezanog uz migrantske kvote, problematiziranju položaja pojedinih članica koje su više 'na udaru' migranata, odnosno prvim članicama EU-a na pravcima migrantskih ruta te ulogama zemalja koje nisu članice EU-a u migrantskoj krizi (Turska, sjeverna Afrika, zapadni Balkan). Izvještavalo se i o aktivnostima Europske komisije, Europskog vijeća, Frontexa te o sastancima ministara unutarnjih poslova članica EU-a. Također zastupljeno je i izvještavanje o izlaganju predsjednice na 15. neformalnom sastanku 13 šefova država članica EU-a bez izvršnih ovlasti, 'Skupine Arraiolos' čija je jedna od središnjih tema bila izbjeglička kriza i izazovi sigurnosti EU-a.

Pretežno se izvještava na temelju izjava političkih predstavnika na vlasti koji predstavljaju Hrvatsku u EU-u (premijer, ministar unutarnjih poslova...). Stoga se položaj Hrvatske u EU-u medijski pretežno konstruira shodno službenim državnim politikama i to na sljedeći način:

– Europska unija razjedinjena je po pitanju migracija, a Hrvatska se priklanja državama koje unutar EU-a žele zajedničku platformu u rješavanju migrantske krize, za razliku od zemalja Višegradske skupine čije su članice isključujuće i nesuradljive.

Hrvatska će sudjelovati na bruxelleskom sastanku veće grupe zemalja EU na kojem će se razmatrati zajednička platforma prema migrantima; njeno je mjesto za tim stolom, zato što taj dio Europe ne pokušava problem rješavati ni zatvaranjem očiju ni zatvaranjem granica (VECERNJI.HR, 24. 6. 2018.).

Dosad je, osim zemalja iz Višegradske skupine (Poljska, Češka, Slovačka),

Orbanov novi saveznik postala Italija, koja je prebjegla u suprotni tabor, ni prvi ni zadnji put u povijesti, a prema novim migrantima sve oštrije su Austrija i Slovenija. To je već trećina zemalja članica EU. Hrvatska je ovdje u 'složenoj' situaciji. Plenkovićeva Vlada ima humanitarni pristup pa je tako RH pristala na kvote izbjeglica i time je u taboru s primjerice Njemačkom, Francuskom, Španjolskom (VECERNJI.HR, 31. 8. 2018.).

– Hrvatska unutar EU-a zagovara jačanje kapaciteta država zapadnog Balkana koje nisu članice EU-a te time doprinosi vidljivosti i razvoju čitave regije.

Ministar Božinović u Marakešu: 'Podsjetit ću da smo našom zaslugom uspjeli EU na neki način senzibilizirati za pitanje zemalja koje su na balkanskoj ruti, jer danas pitanje migracija kroz BiH, Crnu Goru i Makedoniju ne bi bilo na dnevnom redu da nije bilo Hrvatske', rekao je Božinović (NET.HR, 9. 12. 2018.).

– Ulazak Hrvatske u Schengen: Hrvatska dobiva snažnu podršku za ulazak u Schengen, kao i financijske potpore. Nastavlja se financiranje policije koje uključuje operativne troškove, opremu i obuku policije.

'Veliko mi je zadovoljstvo da se prepoznaje rad hrvatske granične policije koja je jedna od najobučenijih europskih graničnih policija i koja efikasno čuva naše granice i svakodnevno se uspješno suočava s ilegalnim migracijama. Hrvatska policija sprječava ilegalne ulaske u Hrvatsku, odnosno u Europsku uniju', rekao je Božinović, navodi se u priopćenju. Podsjetio je da je hrvatska granica najdulja vanjska kopnena granica Europske unije te da je zato suradnja s Bavarskom po tom pitanju vrlo bitna za Hrvatsku. 'Drago mi je da se i u Europskoj uniji i ovdje u Bavarskoj prepoznaje taj doprinos hrvatske policije', naglasio je ministar Božinović (RTL.HR, 9. 5. 2019.).

– Hrvatska policija radi odličan posao u zaštiti 'najduže vanjske granice EU-a' (sintagma koja se često ponavlja), što se prepoznaje u EU-u te se za to dobivaju pohvale.

'Hrvatska policija dobiva pohvale u Europskoj uniji za svoj posao čuvanja vanjske granice', izjavio je u ponedjeljak ministar unutarnjih poslova Davor Božinović koji u Bruxellesu sudjeluje na sastanku Vijeća za pravosuđe i unutarnje poslove. 'Ministri vanjskih poslova zemalja članica EU-a najbolje znaju procijeniti ulogu hrvatske policije, koja je u ovom trenutku nezamjenjiva za EU', rekao je ministar Božinović (JUTARNJI.HR, 2. 12. 2019.).

– Problem nezakonitih migracija treba maknuti od vanjskih granica

EU-a, a Hrvatska uspješno štiti svoje nacionalne interese u okviru EU-a te u Hrvatskoj neće biti prihvatnih centara i neće se dopustiti da Hrvatska postane *hot-spot*.

Božinović kaže da Hrvatska neće postati hot spot država za migrante (NET.HR, 8. 6. 2018.).

Uz političke procese u Europskoj uniji, mediji su iscrpno izvještavali o Marakeškom sporazumu jer je isti izazvao kontroverze i prijepore oko toga treba li ga Hrvatska potpisati ili ne. Dok su stranke lijevog centra i Vlada zastupali tezu da ga treba potpisati, predsjednica Grabar-Kitarović i desno orijentirani politički akteri smatrali su da ga ne treba potpisivati jer je, prema njima, štetan za Hrvatsku.

U okviru ove teme izvještavalo se i o bilateralnim susretima između Hrvatske i drugih zemalja (Turska, Albanija, Austrija, Njemačka...), no više se pažnje usmjerilo na susjedne države. Na Sloveniju koja potencijalno, zbog arbitraže, ucjenjuje Hrvatsku vezano uz ulazak u Schengen, podiže ogradu na granici s Hrvatskom, za razliku od Hrvatske koja ne želi ograde jer ima sposobnu policiju te na Srbiju koja je doprinijela kaosu na granici zbog liberalizacije viznog režima prema nekim državama s potencijalno velikom migrantskom populacijom te koja je lažno optužila hrvatsku policiju za nasilje nad maloljetnikom (izvještaj Srpskog komesarijata za izbjeglice – KIRS).

Ipak, u medijima se vezano uz ovu temu najviše pisalo o odnosu Hrvatske i Bosne i Hercegovine jer je na granici nastao izbjeglički kamp s velikim brojem migranata koji tamo borave u vrlo lošim uvjetima. Naglasak je na složenom odnosu Hrvatske kao članice EU-a koja 'čuva vanjske granice EU-a' i susjedne države Bosne i Hercegovine, na čijoj se granici skupljaju migranti s namjerom ulaska u zemlje EU-a. Pri tome se ističe da je Bosna i Hercegovina odgovorna za povećanje broja nezakonitih ulazaka migranata u Hrvatsku (čak i da pomaže migrantima prijeći granicu, smještajući ih u improvizirani kamp Vučjak, samo nekoliko kilometara od granice s Hrvatskom).

Migranti koji iz Bosne i Hercegovine svoju sreću žele naći na zapadu mjesecima se pokušavaju probiti preko Hrvatske do ostatka Europe. Sve to rade i uz asistenciju BiH policije, koja ih doslovno vodi do kampa tik uz hrvatsku granicu. Tvrdi se to u izvještaju Dnevnika Nove TV koji je u ponedjeljak objavio snimku kolone s migrantima za koje navodi da su u pratnji policije BiH nedaleko Bihaća. Navodno je riječ o snimci nastaloj prije nekoliko dana, a načelnik Uprave za granicu pri hrvatskom Ministarstvu unutarnjih poslova Zoran Ničeno izjavio je da su takvi događaji svakodnevica (JUTARNJI.HR, 19. 8. 2019.).

U člancima koji su manje negativno usmjereni ističe se da se Bosna i Hercegovina niti organizacijski niti financijski ne može nositi s migrantskom krizom s kojom se suočava te da joj treba pomoći. No, uz sukob oko granične policije, također se pojavljuju članci u kojima se ističe uspješna suradnja granične policije obiju država. Ipak, odnosi Hrvatske i Bosne i Hercegovine primarno su prikazani kroz tenzije, posebno u drugoj polovici 2019. godine kada politički predstavnici Bosne i Hercegovine tvrde da imaju dokaze da hrvatska policija vrši nasilje nad migrantima te da metodom *pushbacka* nasilno i nezakonito vraća migrante u Bosnu i Hercegovinu, ulazeći pritom u njihov teritorij, čime se narušava teritorijalni integritet države.

Ministar sigurnosti Bosne i Hercegovine Dragan Mektić ponovno je optužio hrvatske policajce da prisilno vraćaju ilegalne migrante na teritorij BiH i pritom krše teritorijalni suverenitet BiH ustvrdivši da ima dokaze za to. Imamo sve informacije, i da ulaze na naš teritorij naoružani i snimke što rade s migrantima koji iz Bosne i Hercegovine prijeđu u Hrvatsku, a onda ih oni tuku, otimaju novac, mobitele i vraćaju nama (INDEX.HR, 1. 8. 2019.).

Ministar sigurnosti Bosne i Hercegovine Dragan Mektić ponovo je optužio hrvatske policajce da prisilno vraćaju ilegalne migrante na teritorij BiH i pritom krše teritorijalni suverenitet BiH. Tvrdi da ima dokaze za to. Imamo sve informacije i da ulaze na naš teritorij naoružani i snimke što rade s migrantima koji iz Bosne i Hercegovine prijeđu u Hrvatsku a onda ih oni tuku otimaju novac mobitele i vraćaju nama kazao je Dragan Mektić u izjavi koju je u četvrtak prenio sarajevski portal Faktor (HRT.HR, 1. 8. 2019.).

U sklopu međunarodnih odnosa važna je i tema postupanja hrvatske policije prema migrantima, pri čemu u ovoj tematskoj kategoriji kritika dolazi izvana, a usmjerena je na postupanja policije kao i na službeni politiku Hrvatske prema migrantima. Optužbe (slične onima koje navode i udruge civilnog društva koje djeluju u Hrvatskoj) odnose se na nezakonito postupanje prema migrantima, uskraćivanje temeljnih ljudskih prava, uključujući i pravo na azil, nezakonito protjerivanje migranata preko graničnih prijelaza, fizičko nasilje nad migrantima, uključujući žene i djecu, oduzimanje osobnih stvari i krađu novca, uništavanje mobitela, izjvljavanje nad migrantima, tjerajući ih da se bosni vraćaju preko granice s Bosnom i Hercegovinom i slično. Niz različitih međunarodnih organizacija upućuje slična upozorenja: UNHCR, Human Rights Watch (HRW), Amnesty International, Border Violence Monitoring Network (BVMN), No Name Kitchen, UN-ov izvjestitelj za ljudska prava, a kritike sežu i dalje od službene politike

Hrvatske te se usmjeravaju i prema Europskoj uniji koja ignorira zbivanja na granici Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Srbije te prešutno tolerira nasilje zbog čuvanja vlastitih granica.

Potez Europske komisije šalje poruku da ozbiljna kršenja ljudskih prava nisu zapreka ulasku u Schengen i Europska komisija bi takve postupke Hrvatske trebala istražiti umjesto da je nagradi, piše organizacija za ljudska prava. 'Nezakonito i nasilno vraćanje tražitelja azila i migranata bez provedbe zakonskog postupka što provode hrvatske vlasti trebale bi Hrvatsku diskvalificirati kao kandidatkinju za ulazak u šengenski prostor', kaže Lydia Gall viša znanstvenica u HRW-u za istočnu Europu i Balkan. Ignoriranjem hrvatskog zlostavljanja migranata na granici šalje se poruka da je poštivanje ljudskih prava kao uvjet za članstvo u Schengenu samo prazna priča, navodi se (24SATA, 8. 11. 2019.).

Posebni izvjestitelj UN-a konstatirao je kako 'zlostavljanje od strane hrvatske granične policije jasno predstavlja povredu ljudskih prava tih osoba'. Njegov je zaključak kako takvo postupanje hrvatske policije zapravo nema stvarnog učinka odnosno ne odvraća migrante od njihove nakane da nastave put ka Europskoj uniji nego je samo doveo do cvjetanja mreže krijumčara i organiziranog kriminala što pak zahtijeva hitnu pozornost i djelovanje svih zemalja regije (TPORTAL.HR, 1. 10. 2019.).

Osim različitih izvještaja navedenih organizacija, o ovoj temi izvještavaju i strani mediji: The Guardian, švicarski list TA, njemački javni servis ARD, švicarska javna televizija SRF, britanski BBC, njemački Der Spiegel, bosanskohercegovački portali Faktor, Klix.ba, dnevni list Oslobođenje i drugi, a prenose mediji u Hrvatskoj.

'Pretučeni i opljačkani' naslov je BBC-jeva priloga o 'načinu na koji Hrvatska upravlja svojim granicama'. U videoreportaži objavljenoj i na naslovnici BBC-jeva portala, stoji kako je migrante koji pokušavaju ući u Europsku uniju preko Hrvatske policija ilegalno protjerala u Bosnu. Neki su čak rekli da ih je policija pretukla i opljačkala, izvještava BBC u prilogu i dodaje kako im je jedan policajac, koji je želio ostati anonimn, rekao da je sudjelovao u tri operacije 'pushbacka', što bi u prijevodu značilo prisilno vraćanje migranata preko granice. Kontaktirali smo Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) vezano za prilog BBC-a te ćemo njihov odgovor objaviti po primitku (HRT.HR, 29. 7. 2019.).

Upozorenja navedenih organizacija ponovno se objavljuju u obliku dijaloške forme, a potom slijede demantiji predstavnika političke vlasti, primarno MUP-a i ministra Davora Božinovića, koji ponavljaju da nema

dokaza za navedene optužbe te da Hrvatska prema migrantima postupa u skladu sa zakonom.

Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) danas je priopćilo da izvješće organizacije Human Rights Watch (HRW) sadrži vrlo općenite tvrdnje o navodnom nehumanom postupanju hrvatske policije prema migrantima te ne sadrži nikakve konkretne dokaze. 'Važno je uzeti u obzir da migranti, zbog toga što su od strane policijskih službenika odvraceni od ulaska u Hrvatsku ili je prema njima proveden drugi propisani postupak kojim su vraćeni u zemlju iz koje su nezakonito ušli, najčešće lažno optužuju policijske službenike za nasilje, očekujući da će im takve optužbe pomoći u novom pokušaju ulaska i nastavku puta prema zemljama odredišta', kažu u MUP-u (INDEX.HR, 8. 11. 2019.).

Zaključno, i na međunarodnoj se razini vodi diskurzivna borba oko ove teme, pri čemu se čini kako međunarodni humanitarni i ljudskopravaški akteri u promatranom razdoblju ne uspijevaju tu temu podići na razinu medijske i političke agende koja bi pokrenula reakciju europskih političkih elita i sudbenih vlasti za traženjem očitovanja hrvatskih vlasti po ovim pitanjima.

Migrantska ruta

Ova kategorija uključuje članke koji se odnose na šira kretanja migranata i uobičajene migrantske rute koje se stvaraju od točke kretanja na putu prema ciljanom odredištu. One prolaze nizom država koje su omeđene pripadajućim granicama te obilježene specifičnim geografskim svojstvima. Uz kretanje, članci u ovoj kategoriji prikazuju i bivanja na jednome mjestu, 'zapijanje' na rutama, prouzročeno različitim okolnostima, primarno politikama država koje zatvaraju granice. Izvještava se o pristupima različitih država koje se nalaze na migrantskim rutama, pri čemu je fokus medija na regionalnim kretanjima koja uključuju jugoistočnu Europu, dakako zbog geografskog položaja Hrvatske, no izvještava se i o drugim migrantskim pravcima (Sredozemlje, EU, države Schengena i sl.). Ovoj kategoriji pripada 7,06% od ukupnog broja članaka. Najzastupljeniji pojmovi su: 'migranti', 'BiH', 'policija', 'Hrvatska', 'granice' (i njihove izvedenice), a česte sintagme koje se pojavljuju u okviru ove teme su: 'u Hrvatsku ušlo', 'raste broj prelazaka', 'nova migrantska ruta', 'stotine migranata krenule', 'usporen priljev', 'novi val očekuje se', 'prijeti novi val'... Izvještavanje o rutama primarno označava kretanje, ali i taborenje na mjestu uslijed prepreka. Kada je riječ o koncipiranju migrantskih ruta kao kretanju, mapiraju se pravci kojima migranti prolaze, države i

granice koje su uključene u rute te geografska obilježja pojedinih ruta koje se imenuju prema političko-geografskim toponimima: balkanska ruta, južnobalkanska ruta, zapadnobalkanska ruta, istočnomediteranska balkanska ruta, istočnomediteranska ruta, srednjemediteranska ruta, južna migrantska ruta... Rute nastaju i nestaju ovisno o preprekama, zatvorenosti ili propusnosti granica te klimatskim obilježjima na ruti. Kretanja određuju godišnja doba: 'u proljeće će ruta oživjeti', rute su 'teške', hladne (planina Plješivica), a do promjena migrantske rute dolazi djelovanjem socijalnih ili prirodnih čimbenika.

Stotine migranata koji borave na području Unsko-sanske županije u Bosni i Hercegovini svakodnevno pokušavaju prijeći granicu s Hrvatskom, a zbog pojačanog policijskog nadzora s hrvatske strane sada su odabrali rute kroz teško pristupačne i opasne predjele poput planine Plješivice, što u predstojećim zimskim mjesecima može dovesti do ljudskih žrtava, upozorili su u četvrtak iz županijske Službe gorskog spašavanja (GSS) (INDEX.HR, 13. 9. 2018.).

Mapiraju se i države porijekla migranata na tim rutama: '...prednjače Afrikanci (Alžir i Maroko) te Pakistanci i Afganistanci' (Jutarnji.hr, 10. 2. 2018.) te se na temelju toga implicitno ili eksplicitno (de)legitimira njihovo kretanje. Pri tom se implicitno sugerira da nije opravdano kretanje iz mjesta koje nije opustošeno ratom. Krajnje odredište migranata, prema izvještavanju, zemlje su zapadne i sjeverne Europe koje se često reprezentiraju prema neokolonijalnom, dihotomnom ključu – bogati, uređeni i perspektivni Zapad u odnosu na siromašni, neuređeni, besperspektivni Istok. Pritom je zanimljiv položaj Hrvatske koja je dio rute, područje tranzita prema drugim destinacijama, a koja sama 'migrira' u medijskim reprezentacijama – negdje se može iščitati da se ubraja u perspektivni Zapad, što se posebno podupire članstvom u EU-u (migranti uporno 'napadaju' granicu Hrvatske koja je 'najduža granica EU-a' i žele se 'dokopati/domoći EU-a'), a negdje se ubraja u područje koje ne može parirati zapadnim državama zbog uvjeta života koji nisu povoljni ni za domaće stanovništvo, a kamoli za potencijalne imigrante. Pripadnost Zapadu pojavljuje se u kontekstu 'obrane' i zaštite teritorija od migranata u tranzitu, dok se pozicioniranje Hrvatske kao poluperiferije koja ne može parirati Zapadu, često pojavljuje u kontekstu potencijalnog ostanaka migranata i/ili tražitelja azila u zemlji. Na rutama se migranti često prikazuju kao skupina u kretanju (poput čopora) koja tumara nepoznatim područjima. Radi se o nekontroliranom i neevidentiranom kretanju, a naseljena mjesta obuhvaćena rutom imaju problem jer prolazak migranata znači remećenje svakodnevnog života: provaljivanje u kuće, akcije policije te remećenje mira

lokalnog stanovništva. No rute su opasne i iscrpljujuće i za migrante, a posebno se to odnosi na prirodne prepreke poput rijeka, šuma i planina koje ih dovode u opasnost. Rutama se ne kreću samo 'ilegalni' migranti nego i krijumčari te se rute, uz krijumčarenje ljudi, opisuju i kao pravci za krijumčarenje oružja i droge.

Kako se Hrvatska već nekoliko godina nalazi na jednoj od najfrekventnijih ruta, balkanskoj, kojom migranti i izbjeglice ilegalno hrle prema Zapadnoj Europi, na njezinu se teritoriju svakodnevno odvijaju gotovo filmski scenariji krijumčarenja ljudi u koje su upletene i međunarodne kriminalne skupine (JUTARNJI.HR, 25. 4. 2019.).

Učestali opis migrantskih ruta uključuje 'strašenje brojkama', odnosno statistiku nezakonitih prelazaka i najavu dolazaka: 'stotine migranata', 'kolone migranata pokušavaju prijeći granicu', 'raste priljev migranata', 'novi val migranata', 'veliki val ilegalnih migranata'...

Ako se priljev migranata nastavi ovim tempom, može se očekivati da bi hrvatska policija do kraja godine mogla uhititi više od 15 tisuća migranata koji ilegalno žele ući u Hrvatsku, što je daleko najviše od ožujka 2016. godine, kada je zaustavljen veliki migrantski val s Bliskog istoka, Azije i Afrike u Europu. Da je stvar s ilegalnim migrantima sve teža i ozbiljnija, u utorak su na sjednici Koordinacije za sustav domovinske sigurnosti upozorili čelni ljudi policije i Uprave za granicu MUP-a. 'Pritisak na državne granice bit će sve veći...' (JUTARNJI.HR, 26. 9. 2019.).

Oko 60.000 migranata porijeklom iz arapskih zemalja dolaze novom rutom prema Velikoj Kladuši i Bihaću (TPORTAL.HR, 17. 5. 2018.).

Uz kretanja, migrantska ruta opisuje se i u člancima koji se odnose na zaustavljanje, tj. 'taborenje' na mjestu, na život u kampovima uz granicu s Bosnom i Hercegovinom. Često se radi o svjedočanstvima migranata koji su 'zapeli' na granici. Izvještavanje je usmjereno na pojedinačne priče i iskustva putovanja na ruti. Jedan tip reprezentacije migranata u kampovima uz granicu je da su žrtve nasilja hrvatske policije i politike *pushbacka* te se navode svjedočanstva ljudi koja potvrđuju takvo postupanje.

'Telefon su bacili, pare uzeli, policija na granici, hrvatska policija uzme sve telefone, sve pare, ne daju ništa, razumiješ?!', kazao nam je jedan od migranata. Na pitanje koliko su puta pokušali preći granicu, tvrdi nekoliko puta. Profesor iz Bagdada priča nam kako je iz Iraka pobjegao zbog neslaganja s aktualnom vlašću. Nakon što su mu ubili dvije kćeri, odlučio je pobjeći

iz zemlje. U kamp je stigao dan prije nas. 'Čujem puno priča, ali ne vjerujem dok ne vidim na svoje oči', govori nam. Ponudio se prevesti nam priče koje su ljudi željeli podijeliti s nama. 'Kaže da ih je hrvatska policija tukla i psovala ih', priča. Nakon istog iskustva, afganistanska obitelj zaglavila je u ovom spontano nastalom kampu, gdje se koncentriraju vraćeni s granice (RTL.HR, 6. 9. 2018.).

Drugi tip članaka uključuje svjedočanstva pojedinaca o prijednom putu, o mjestu na kojemu se sada nalaze u kontekstu kretanja te o zadanim ciljevima i željenim destinacijama. U ovakvom tipu članaka migrante se najčešće konstruira kao uporne, kao one koji su prošli 'sito i rešet'o, ali koji imaju nadu u bolje sutra, s vrlo različitim razlozima za migriranje, kao ljude kojima je potrebna pomoć, podrška, koji bježe od ekstremnog siromaštva, rata...

Game (igra) engleski je izraz koji migranti koriste za svaki pokušaj bijega preko granice na zapad. Neki od ljudi o kojima govori ova priča igrali su tu igru više od dvadeset puta. Ponekad uz batine, suze i krv. Ali ne namjeravaju odustati (JUTARNJI.HR, 29. 11. 2019.).

No kada se opisuje samo mjesto 'taborenja', u kojem se velik broj ljudi nalazi u improviziranim uvjetima, svojstvenima za prihvatilišta u Bosni i Hercegovini, fokus se premješta na kaos, loše uvjete života, prijeteće higijenske uvjete, kolanje različitih bolesti među migrantima (HIV, tuberkuloza, hepatitis), nasilje među njima samima, ali i nasilje između migranata i policije. Kampovi se prikazuju kao rasadnici kriminala i krijumčarenja, a potencijalno i terorizma.

Tako tih 5000 migranata danas čini više od 10% stanovništva Bihaća. Zbog straha od tako velikog broja migranata te mogućeg nasilja, kriminala pa i terorizma, unsko-sanska policija često provodi razne akcije. Na dan našeg dolaska u Bihać, po naredbi Kantonalnog suda u Bihaću, policijski službenici MUP USK-a pokrenuli su policijsku akciju 'Racija' u kojoj je izvršen pretres osoba i objekata koje koriste migranti. Akcija je izvršena u Đačkom domu u Borićima i šatorskom naselju pored te zgrade. Policija je dugim cijevima blokirala cijelo područje te pretresla svaki kutak objekta i šatorskog naselja. U akciji je sudjelovala Uprava policije MUP-a USK-a koja je angažirala 40 pripadnika jedinice policije za podršku, Policijske stanice Bihać, Odjeljenja kriminalističke policije PS-a Bihać te Sektora kriminalističke policije. Tijekom pretresa pronađeno je više komada hladnog oružja, boksera, opojna droga marihuana i drugi predmeti. Uhićene su i dvije osobe, Afganistanac i Pakistanac, zbog krivičnog djela na području grada Bihaća (VEČERNJI.HR, 19. 8. 2018.).

Taborenje na mjestu, negdje između polazišne i odredišne točke, umjesto 'prirodnog' migrantskog kretanja, podiže tenzije. Ovakvo stanje ugroza je i za domicilno stanovništvo. Uopćeno se izvještava o migrantima kao potencijalnoj prijetnji koji se iz instrumentalnih razloga rješavaju dokumenata jer zapravo ne zadovoljavaju uvjete za azil, imaju mobitele i novčana sredstva te čekaju priliku za *game* – pokušaj ilegalnog prelaska granice u želji da se 'dokopaju EU-a' (čest izraz).

Kako najavljuju službena tijela BiH, na kopnenom dijelu Grčke je oko 70 tisuća migranata koji bi s proljepšanjem vremena mogli krenuti prema zapadu. Oko 800 poraženih stranih pripadnika ISIL-a koji su se nedavno predali kurdskim snagama u Siriji te koje ne žele ni Kurdi, ni matične zemlje, također bi mogli biti dodatni sigurnosni problem. Procjenjuje se da će dio njih pokušati sa ili bez lažnih dokumenata priključiti se migracijskom valu kako bi se domogli Bosne i Hercegovine i Hrvatske, što je potrebno spriječiti (NET.HR, 8. 4. 2019.).

Unutar ove teme migranti su, dakako, glavni akteri, no oni se reprezentiraju različitim modalitetima: kao depersonalizirana masa, kao skupina ili kroz reprezentaciju pojedinaca.

Integracija

Tematski okvir integracije obuhvaća medijske članke koji problematiziraju pitanje integracije izbjeglica/azilantata u lokalnim zajednicama, različite integracijske programe i aktivnosti, probleme sustava integracije, životne priče izbjeglica te programe preseljenja iz drugih zemalja. Ovoj kategoriji pripada 7% medijskih članaka, a najzastupljeniji pojmovi koji se pojavljuju unutar ove kategorije su 'izbjeglice', 'azil' i 'obitelj', dok su neke od ponavljajućih sintagmi 'Hrvatska prihvatila/primila', 'u Hrvatsku preseljene', 'Hrvatska se obvezala', 'program preseljenja', 'žele ostati u Hrvatskoj', 'obitelji pronašle utočište', 'novi dom'. Unutar tematskog okvira pojavljuju se dvije specifične podteme: predstavljanje dionika i programa integracije te predstavljanje osoba pod međunarodnom zaštitom.

Predstavljanje dionika i programa integracije uključuje predstavljanje različitih aktera, projekata, programa preseljenja te sporazuma o partnerstvima, različitim aktivnostima dionika, edukativnim sastancima, stručnim okruglim stolovima i sl. Riječ je najčešće o akterima koji u nekom obliku sudjeluju ili su uključeni u procese integracije poput organizacija civilnog društva, škola, državnih i lokalnih tijela vlasti te znanstvenika i istraživača. Od nevladinih organizacija najčešće je zastupljena Isusovačka služba za izbjeglice (JRS), pri čemu se uz

samu organizaciju u medijskim izvještavanjima često zasebno ističe i ondašnju čelnu osobu te organizacije Tvrtka Baruna. Isusovačka služba za izbjeglice u medijskom je izvještavanju posebno prisutna tijekom 2019. godine kao provedbeni partner MUP-a u procesu integracije, dok je tijekom 2018. godine ulogu informiranja o programima preseljenja i integracije češće imala Međunarodna organizacija za migracije (IOM). Potom slijede druge nevladine organizacije poput Centra za mirovne studije, Are You Syrious? i druge. Od državnih tijela najčešće se pojavljuju Ministarstvo unutarnjih poslova i Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH. Među ostalim akterima najčešće su prisutni gradonačelnici i pročelnici različitih gradskih ureda te nastavnici i ravnatelji škola.

Uobičajeno medijsko izvještavanje unutar ove podteme oblikovano je na način da se predstavljaju specifični projekti, skupovi o integraciji ili programi preseljenja, odnosno određene mjere usmjerene na integraciju. Gledano u cjelini, integracija se prikazuje kao proces sastavljen od triju ključnih elemenata: stambenog zbrinjavanja, obrazovanja te zaposlenja. U tom smislu medijsko se izvještavanje fokusira upravo na te tri domene pri čemu se u izvještavanju o preseljenju ističe smještaj u državnim stanovima, u školovanju se ističu programi prekvalifikacije i učenja hrvatskog jezika, a u području zaposlenja navode se mjere poticanja zapošljavanja za poslodavce kao i potrebe tržišta rada za radnom snagom u određenim zanimanjima, pretežno uslužnom sektoru.

Prilikom predstavljanja programa preseljenja, najave dolaska izbjeglica i smještaja u državne stanove, redovito se navode konkretni brojevi izbjeglica kako bi se pokazalo da se radi o relativno malenom broju ljudi. Usto, naznačivanje da se zna točan broj i osnovni profil izbjeglica, najavljivanje dolaska u skupinama ('prva skupina', 'druga skupina') te navođenje ključnih točki poput prvotnog smještaja u centru za tražitelje azila, a potom premještaj u pojedine gradove, upućuje na kontroliranost procesa, a što se ponekad čak i izričito naglasi, čime se jasno daje do znanja da izbjeglice ne predstavljaju sigurnosni rizik: 'dodajući da su izbjeglice prije samog dolaska prošli sve sigurnosne, zdravstvene i druge preglede, utvrđen im je izbjeglički status te su upoznati sa svim zakonima, propisima, običajima i načinom života u Hrvatskoj' (24sata, 29. 10. 2019.). Ako i postoji problem, onda problem nisu sami izbjeglice, nego organizacijsko pitanje smještaja i koordinacije različitih tijela i dionika ili mobilizacije resursa. Također o izbjeglicama koji će stići u lokalne zajednice ili se već nalaze u lokalnim zajednicama, redovito se izvještava kao o članovima obitelji ili se ističe da je riječ o obiteljima, čime se naglašava humanitarni aspekt i ublažava potencijalno tumačenje tih ljudi kao sigurnosne prijetnje.

U pitanju je dakle, četvero djece s roditeljima od kojih radi samo otac i to uglavnom fizičke poslove (...) (ZADARSKI.HR, 8. 2. 2019.).

Ove godine poseban problem će nam biti obitelji šest samohranih majki koje će ostati bez stanova (24SATA, 23. 6. 2019.).

Riječ je o obiteljima koje su u Hrvatsku stigle iz Turske putem projekta preseljenja (VECERNJI.HR, 17. 7. 2019.).

(...) objavila je kako su u Sisak stigle dvije izbjegličke sirijske obitelji, dok će ih u narednim tjednima primiti još osam (VECERNJI.HR, 17. 7. 2019.).

(...) obvezala prihvatiti ukupno 250 osoba, što će biti ispunjeno dolaskom novih deset obitelji krajem ljeta (VECERNJI.HR, 17. 7. 2019.).

(...) kojima je cilj da se izbjegličke obitelji dobro uklope i nakon pružene prvotne podrške postanu ravnopravni članovi društva koji mu doprinose na svim poljima – kulturnom, ekonomskom, društvenom i dr. (VECERNJI.HR, 17. 7. 2019.).

Prvih deset pristiglih obitelji je već započelo s integracijom u gradu Sisku kao novoj sredini trajnog boravka, dok drugih deset obitelji trenutno boravi u Prihvatilištu za tražitelje azila u Kutini (24SATA, 29. 10. 2019.).

Sredinom studenog u Karlovac će stići 48 državljana Sirije, odnosno deset obitelji koje su u izbjegličkom statusu (24SATA, 29. 10. 2019.).

Usprkos ukupnom pozitivnom tonu članaka, sam dolazak i integracija izbjeglica smješta se u širi okvir europske politike pa se ističe da je riječ o 'međunarodnoj obvezi', 'iskazu solidarnosti' Hrvatske kao članice Europske unije ili 'dijeljenju odgovornosti s trećim zemljama'. Također, ističu se i pripremljena europska financijska sredstva uz pomoć kojih se opremaju državni stanovi. Program preseljenja predstavlja se kao 'održivo', 'sigurno' i 'humano upravljanje migracijama', kao 'alat za upravljanje zakonitim migracijama i sprječavanje krijumčarenja'. Time se primitak izbjeglica zapravo konstruira kao nužnost, odnosno nešto što nije u potpunosti izraz vlastite volje, nego je sredstvo rješavanja šireg problema na kontrolirani način, a integracija je onda samo posljedica takve nužne, no možda ne i u potpunosti dobrovoljne, političke odluke.

'Ovakvim kontroliranim upravljanjem migracijama, kroz program preseljenja, Republika Hrvatska s ostalim članicama Europske unije, uspostavlja

zaštitni mehanizam čiji je primarni cilj zaštititi ljudske živote i izbjeći neželjene situacije koje su se ranije događale u pokušajima prelaska nezakonitih migranata preko Sredozemnog mora, ističu u MUP-u (24SATA.HR, 26. 1. 2018.).

Ovo je pilot-projekt preseljenja sirijskih izbjeglica i Vlada Republike Hrvatske obvezala se prihvatiti njih ukupno 150. Projekt preseljenja uključuje i elemente integracije u lokalnu sredinu kako bi ovi ljudi, nakon određenog vremena, postali ravnopravni članovi zajednice (ZADARSKI, 31. 1. 2018.).

MUP podsjeća da zbrinjavanje preseljenih osoba Republika Hrvatska provodi na temelju sudjelovanja u europskom programu premještaja i preseljenja državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva koje ispunjavaju uvjete za odobrenje međunarodne zaštite u skladu sa zaključcima Europskog vijeća (INDEX.HR, 19. 4. 2018.).

MUP navodi da Hrvatska nastavlja s kontroliranim upravljanjem migracijama kroz program preseljenja (...) (INDEX.HR, 11. 7. 2018.).

Ovo razlikovanje nereguliranih migracija i reguliranog procesa preseljenja podrazumijeva u određenoj mjeri procese odabira kako nadležnih službi tako i samih izbjeglica. U tom smislu ističe se da su izbjeglice same odabrale Hrvatsku, što upućuje na motivaciju i potencijalno uspješnu integraciju.

Osobe koje na takav način dolaze u Hrvatsku, za razliku od onih koji dolaze na neregularne načine, znaju da će im Hrvatska biti zemlja budućnosti (...) (INDEX, 27. 12. 2018.).

Radi se o dobrovoljnom procesu jer su ove osobe, kao zemlju konačne destinacije u kojoj žele živjeti, odnosno obitelji, odabrale upravo Hrvatsku (ZADARSKI.HR, 30. 1. 2018.).

Sirijci u Zadru nisu nelegalno ušli u Hrvatsku, već su u Turskoj tražili da mogu doći u Hrvatsku i tražiti azil. Oni su dio pilot projekta pružanja podrške pri preseljenju izbjeglica Vladi Republike Hrvatske (24SATA, 30. 1. 2018.).

Izbjeglice se u tom širem procesu predstavlja kao 'nove stanovnike', 'nove građane', 'nove susjede', 'nove sugrađane', Hrvatska je 'stalna adresa', a gradove u kojima će biti smješteni prikazuje se kao njihove 'nove domove' u kojima će izbjeglice imati 'novi početak', 'započeti

novi život', 'bolju i svjetliju budućnost', 'mir', 'sigurnost' i u kojima postoji podrška različitih aktera, 'susretljivost' i 'solidarnost' lokalne zajednice. O izbjeglicama i lokalnoj zajednici tu se uobičajeno govori kao o akteru koji nema potpuno vlastiti glas jer o njima prvenstveno govore predstavnici različitih tijela, stručnjaci ili organizacije civilnoga društva, i to najčešće pozitivno.

Napominjući kako je u procesu integracije potrebna suradnja između više institucija, ministar je rekao da u dosadašnjem procesu integracije nije bilo nikakvih problema u lokalnim zajednicama (JUTARNJI.HR, 27. 12. 2018.).

Primanjem Sirijaca pogođenih ratom, Karlovac je pokazao i opravdao što znači grad susreta (KARLOVACKI.HR, 15. 12. 2019.).

To je dio na koji se Hrvatska obvezala, a kad je riječ o premještanju izbjeglica iz Italije već je iskazala puno veću spremnost nego što je bila spremnost ljudi da dođu u Hrvatsku (INDEX, 27. 12. 2018.).

Mi smo također, sa svoje strane sretni i zadovoljni što smo kao prvi grad u Hrvatskoj prihvatili izbjeglice koje su došle. Doista mislim da je Grad Zadar ogledni primjer dobre integracije (ZADARSKI.HR, 8. 2. 2019.).

Kao specifičan i čest problemski motiv kod integracije pojavljuje se i ekonomska dimenzija. Za razliku od ukupnog medijskog izvještavanja u kojem u kontekstu migracija ekonomija kao glavna tema nije bila značajno zastupljena, kod pitanja integracije potrebe tržišta rada imaju istaknutu poziciju, čime se s jedne strane upućuje na to da izbjeglice neće biti na teret društvu, a s druge da ne samo da neće biti konkurencija postojećim radnicima, nego da radne snage nema dovoljno i da postoji stvarna potreba društva da izbjeglice integrira u ekonomskoj sferi.

Hrvatski poslodavci, kaže ravnatelj JRS-a, svakodnevno među izbjeglicama traže radnike, a odziv je po njegovim riječima jako dobar jer su izbjeglice sretno da svojim rukama mogu zarađivati kruh. JRS po njegovim riječima, zadnjih tjedana od različitih poslodavaca svakodnevno dobiva pozive za posao, od građevine i ugostiteljstva do šivanja i stolarije kojima trebaju deseci pa i stotine radnika (VEČERNJI LIST, 25. 4. 2018.).

(...) puno je poslodavaca koji nam se svakodnevno javljaju, a kojima treba novih djelatnika (24SATA, 5. 6. 2018.).

Ljude koji dolaze ne treba gledati isključivo kao žrtve, jer oni donose jako

puno kapaciteta i znanja koja mogu obogatiti ovu sredinu, kaže Nives Ivelja (ZADARSKILIST.HR, 12. 6. 2018.).

Na posao u sanatoriju mogao se prijaviti bilo tko, jer mjera to omogućava. Ali nije. Učinili su to ovi ljudi (RTL.HR, 13. 11. 2018.).

Hrvatska treba znati koga od migranata želi zadržati jer zbog iseljavanja ima nedostatak radne snage (GLAS.HR, 1. 3. 2019.).

Izbjeglica ima i u Rijeci i Zadru. Cilj nam je da ne budu svi u Zagrebu nego da cijela Hrvatska profitira od njihovih znanja i vještina (TPORTAL.HR, 7. 6. 2019.).

Sustav integracije općenito različiti akteri prikazuju kao 'nedovoljno razvijen', 'ne postoji', 'tek u začetku' i stoga različiti akteri ističu vlastitu požrtvovnost i trud koji su uložili u osmišljavanje različitih rješenja, a organizacije civilnoga društva spremne su pomoći i na raspolaganju su lokalnim zajednicama.

Iako su ih neke stvari u vezi izbjeglica zatekle, Klarin je upozorio da su im predanim angažmanom uspjeli pružiti osnovne elemente zdravstvene i socijalne zaštite. Trenutno u Zadru živi 27 ljudi u sedam obitelji i muški dio populacije je zaposlen, ali naravno to zaposlenje nije došlo samo po sebi, kazao je Klarin (TPORTAL, 30. 11. 2018.).

Ravnatelj Isusovačke službe za jugoistočnu Europu, pater Tvrtko Barun rekao je da su sretni i ponosni što svoje znanje i iskustvo mogu staviti na raspolaganje Hrvatskoj, MUP-u i nevladinom sektoru kako bi pomogli oko integracije stotinjak izbjeglica koji će doći iz Turske u Hrvatsku (NET.HR, 27. 12. 2018.).

Škola u Kutini je oformila i poseban tim ljudi koji su polazili posebne edukacije kako bi pružili što bolje obrazovanje djeci tražiteljima međunarodne zaštite i azilantima (HRT.HR, 13. 5. 2019.).

Mi najviše vremena potrošimo na savladavanje jezične barijere, jer mi dobijemo polaznike koji ne znaju gotovo uopće hrvatski jezik, da bi se to uspješno odradilo. Sve to traje nekoliko mjeseci umjesto mjesec, dva koliko inače traje prekvalifikacija za jednostavne poslove konobara, kuhara, jednostavne poslove u graditeljstvu (HRT.HR, 13. 5. 2019.).

Ključno obilježje medijskog izvještavanja u ovom je tematskom sklopu to da se izbjeglice uokviruju kao problem provedbene politike i

koordinacije različitih dionika te podrške koju administrativni sustav i lokalna zajednica trebaju pružiti. Integracija zahtijeva određene resurse koje u ovom slučaju osigurava država uz pomoć sredstava Europske unije. Prioritet je dobra koordinacija kako bi država i lokalna zajednica dale podršku integracijskom procesu, a koji će biti olakšan uključivanjem u obrazovni sustav i tržište rada. Konačni je cilj pomoći izbjeglicama da postanu građani koji će jednako doprinosti razvoju društva. Hrvatsko društvo, lokalna zajednica i sami izbjeglice ovdje su najčešće pasivni akter, o njima govore stručnjaci i drugi akteri. Čak i kada se na određenim događajima pojavljuju izbjeglice ili kada se u člancima prenose izjave stanovnika, poduzetnika ili izbjeglica, veća količina medijskog prostora dana je drugim spomenutim akterima. U tom smislu, u okviru ove podteme, glasovi izbjeglica i građana služe samo kao primjeri tvrdnji koje iznose predstavnici državnih tijela i različitih dionika koji rade na organizaciji ili provedbi različitih programa, uključujući i programe integracije. Na taj se način integracija izbjeglica konstruira kao visoko regulirani *policy* proces koji ima određene faze i potrebne korake o kojima se vodi računa, dok se unatoč ukupnom pozitivnom tonu članaka, izbjeglice konstruira kao ljude u potrebi koji nisu u stanju sagledati vlastite pozicije, artikulirati vlastite zahtjeve ili govoriti o vlastitom iskustvu. Dakle unatoč tome što se unutar ove teme govori o integraciji kao procesu koji je 'dvosmjern', koji ovisi kako o lokalnoj zajednici tako i samim izbjeglicama, u samom medijskom izvještavanju i lokalna zajednica i izbjeglice prikazani su kao ljudi koji nemaju mnogo utjecaja, već trebaju odraditi definirane korake u relativno neuređenom sustavu ili sustavu koji se tek razvija: 'Država će im pomagati u plaćanju režija, a oni trebaju naučiti hrvatski jezik, pronaći posao i započeti novi život' (Hrt.hr, 4. 12. 2019.). S organizacijom tečajeva hrvatskog jezika za osobe pod međunarodnom zaštitom u prošlosti je i inače bilo podosta problema u praktičnom smislu, zbog odgađanja i neodržavanja tih tečajeva, nedostatnog broja sati podučavanja, nemoćnosti zaposlenih azilanata da pohađaju tečaj i slično (usp. Ajduković i sur., 2019.).

Druga podtema unutar tematske cjeline koja se tiče integracije, obuhvaća medijska izvještavanja o samim izbjeglicama i osobama pod međunarodnom zaštitom. Ovdje je riječ o predstavljanju izbjeglica u konkretnim lokalnim zajednicama pri čemu je često obilježje da su prikazani kao aktivni akteri. Za razliku od prethodnog slučaja u kojem se izbjeglice u većoj mjeri prikazuje kao pasivne objekte koje se preseljava, premješta i zbrinjava, ovdje se samim izbjeglicama daje glas i opisuje ih se u životnom kontekstu, dajući naznake osobnih ili obiteljskih povijesti. Najčešći su akteri sami izbjeglice, građani ili lokalni stanovnici koji su na neki način povezani s izbjeglicama,

novinari te različiti akteri koji zauzimaju uloge stručnjaka (npr. nastavnici i volonteri organizacija civilnoga društva). Zastupljenost ovih aktera govori i o drugačijoj zastupljenosti izvora u medijskom izvještavanju tako da u određenoj mjeri taj odmak od izvora koji se vezuju uz državna tijela, signalizira u većoj mjeri humanizirajući pristup. Na to upućuju već i sami naslovi članaka koji često nose emotivne poruke ili se već u naslovima izbjeglice predstavlja kao konkretne ljude s vlastitim imenima: 'Sirijac Abi', 'Naši Sirijci našli poslove na građevini, u Zadru grade novi život!', 'Obitelj Hayani iz Sirije: Volimo Hrvatsku i SlavonSKI Brod', 'Salah je bio ugledni poduzetnik', 'Sirijac Mustafa', 'Topla priča o sirijskim izbjeglicama', 'Emotivan susret', 'Reza, Puria, Azimi, Safaa: Govorit ćemo hrvatski, mi smo sada Hrvati'. No unatoč tome što je ovdje izbjeglicama dan glas, to ne znači da se u medijskom izvještavanju reprezentiraju u različitim životnim segmentima. Naime, nekoliko je tipičnih problemskih motiva koje nalazimo u medijskom izvještavanju, a tiču se učenja, samostalnog uzdržavanja i privrženosti ovom društvu.

U medijskom izvještavanju izbjeglice se pretežno prikazuje kao ljude koji su nakon brojnih nedaća, teškog izbjegličkog puta, života u nesigurnosti, napokon našli mir i sigurnost te se ovdje osjećaju dobrodošli i prihvaćeni kao u svom domu. Često se prenose izjave izbjeglica kojima pokazuju privrženost Hrvatskoj, što govori o svojevrsnoj integracijskoj moralnoj ekonomiji u kojoj država i lokalna zajednica prihvaća i daje podršku izbjeglicama, a izbjeglice se odužuju emocionalnom privrženosti zemlji koja ih je prihvatila.

Iako su većini izbjeglica s bliskog istoka cilj zapadnoeuropske zemlje, neki od njih svoj dom pronalaze i u Hrvatskoj (RTL.HR, 27. 12. 2018.).

Hrvatska je moj novi dom i u njemu vidim svoju budućnost, kaže Iranac Puria koji je kao izbjeglica u Hrvatsku došao prije dvije godine (HRT.HR, 27. 12. 2018.).

Prošao je, kako sam priča svašta, njegova životna priča nije laka, no odlučio je u Hrvatskoj izgraditi novi život (ZADARSKI.HR, 6. 2. 2019.).

Ja volim Hrvatsku, ljudi su ovdje super, a i vrijeme je super (SLOBODNADALMACIJA.HR, 7. 2. 2019.).

Kad se danas iz inozemstva vraćam u Hrvatsku, ja osjećam da se vraćam doma - govori Ruben (VEČERNJI.HR, 5. 1. 2019.).

'Ja ću živjeti tu. Ne trebam ići dalje. Za mene je Hrvatska bolja. Čekao

sam godinu i dva mjeseca i onda dobio azil, ispričao nam je Salah Badah, migrant iz Sirije koji je u Siriji do prije četiri godine bio uspješan poduzetnik s deset zaposlenih radnika, a danas je bauštelac (RTL.HR, 28. 8. 2018.).

Izbjeglance se obično prikazuje vrlo motiviranima za integraciju i korištenje podrške koja im se pruža. Željni su stjecanja novih znanja, učenja i spremni su na prekvalifikaciju kako bi mogli pronaći posao i samostalno se uzdržavati.

Otac malog Adela, jedan je od onih koji je već krenuo s doškolavanjem i nada se da će uskoro raditi kao kuhar (VEČERNJI LIST, 5. 4. 2018.).

Egipat, Iran, Irak, Zair, Ukrajina i Sirija njihove su domovine, a sad su već godinu-dvije stanovnici Zagreba. I željni su učenja (VEČERNJI LIST, 14. 4. 2018.).

(...) i oni i njihovi predavači nestrpljivo su čekali početak 90-minutne radionice (VEČERNJI LIST, 14. 4. 2018.).

U Zagrebu se prekvalificira za njegovateljicu i traži stan za sebe i sinove jer već neko vrijeme stanuju kod njezina brata. Uči i hrvatski jezik na sveučilištu (JUTARNJI.HR, 27. 3. 2019.).

Ovaj agronom po struci trenutno je na prekvalifikaciji za kuhara i aktivno radi u JRSu kao neslužbeni prevoditelj i pomoć svojim sunarodnjacima da bi se lakše snašli (JUTARNJI.HR, 27. 3. 2019.).

Jako su lijepo prihvaćeni, jer su krasni, vrijedni i motivirani i s odličnim znanjem matematike (HRT.HR, 14. 12. 2019.).

Također, čest motiv koji se vezuje uz učenje poznavanje je jezika, a što se općenito smatra važnim korakom u integracijskom procesu. Savladavanje jezika smatra se velikim izazovom, osobito jer ne postoji dovoljno i sustavno organizirano učenje jezika, ali se isto tako jezik implicitno prikazuje kao ključni pokazatelj i čimbenik koji olakšava integraciju. Upravo je zato pokazivanje znanja hrvatskog jezika u medijskim izvještajima relativno učestalo i pokazatelj je njihove motivacije, truda i želje za integracijom.

No, pri uvodnom predstavljanju i upoznavanju pravo je divljenje zavrijedio 30-godišnji Wadak, grafički dizajner iz sirijskog Alepa, koji je u Hrvatsku stigao prije dvije godine i koji je sve o sebi kazao na tečnom hrvatskom jeziku (VEČERNJI LIST, 14. 4. 2018.).

U Zagrebu živimo godinu dana, radimo i učimo hrvatski i sve je dobro. Hrvatski je jako težak, ali volimo učiti (RTL.HR, 27. 12. 2018.).

Novi život u Hrvatskoj je počela i Samira. Zadovoljna je, kaže, jer radi i uči jezik. Najveći izazov su joj silni hrvatski padeži (HRT.HR, 27. 12. 2018.).

Ayman je naučio hrvatski jezik, pa je novinarima na našem jeziku objasnio kad je došao u Hrvatsku (SLOBODNADALMACIJA.HR, 7. 2. 2019.).

U vrijeme pauze između nastave voli igrati nogomet na dvorištu. Hrvatski govori solidno, pojavi se ponekad i kajkavsko narječje (JUTARNJI.HR, 27. 3. 2019.).

Njezina učenica Ruja Abdo je već u Kutini učila hrvatski i pomalo govori, a na pitanje novinara ima li prijateljicu odmah odgovara: 'Da, imaš.' Kaže: 'jedan Ana i jedan Anđela', na pitanje kako se zove prijateljica i 'ne znam' na upit koji predmet najviše voli i tek za pitanje kako joj se sviđa u školi i u Karlovcu trebala je pomoć prevoditelja i odgovorila na hrvatskom: 'Da, dobro, dobro, lijepo' (HRT.HR, 14. 12. 2019.).

Kao i u prethodnom tematskom sklopu, tako se i kod predstavljanja izbjeglica pojavljuje pitanje tržišta rada i zaposlenja. Kod samog prikaza izbjeglica ističe se njihov poduzetnički duh, prenose se svjedočenja o uspjehu unatoč gospodarskim, društvenim ili nepovoljnim okolnostima. U tom smislu izbjeglice se reprezentira kao osobe s poduzetničkim duhom koje su uspjele unatoč svemu, koje nisu ekonomski teret nego doprinose ekonomskom razvoju društva.

Uspjeti na tržištu poduzetnicima-početnicima nije nimalo lako. A kada je riječ o ljudima iz neke socijalno osjetljive skupine društva, taj je put još teži. Zadruga Okus doma, koja okuplja imigrante, izbjeglice i azilante uz niz teškoća, ipak sve bolje posluje na zahtjevnom tržištu pripreme i posluživanja hrane (HRT, 3. 1. 2018.).

Nakon početnih donacija, odvažili su se na samostalno i samoodrživo poslovanje na tržištu, što nije nimalo lako (HRT, 3. 1. 2018.).

Od prve noći koju sam prespavao u Prihvatilištu za tražitelje azila u Kutini imao sam puno ideja što sve mogu učiniti i pokrenuti. Mnogo ljudi mi je govorilo: 'Idi u Njemačku, tamo je lakše.' Ali, ja sam im odgovarao da je dobro i ovdje, da se može i ovdje (ZADARSKI.HR, 6. 2. 2019.).

Ovaj imigrant je uspio, i to u Hrvatskoj! (Slobodnadalmacija.hr, 7. 2. 2019.).

Ako tražite frizera u Zagrebu naša je preporuka Aymanov salon! Priča o trudu, integraciji i novom početku s mnogo administrativnih prepreka u sustavu koji treba što prije unaprijediti kako bi se što više naših novih sugrađana aktivno uključilo u naš zajednički društveni i ekonomski život, doprinosi svojim vještinama i idejama navode u Isusovačkoj službi za izbjeglice (SLOBODNADALMACIJA.HR, 7. 2. 2019.).

'Nikad nisam čekala Vlade da mi pomognu, pomažem sama sebi, ja sam svoja vlada', govori Okoli (DNEVNIK.HR, 7. 5. 2019.).

Medijsko izvještavanje unutar ove podteme specifično je i po tome što novinar ima aktivniju ulogu te se u samom izvještavanju pojavljuje kao jedan od aktera. Česta su izvještavanja u dijaloškom obliku između novinara i izbjeglice, pri čemu je novinar taj koji priča priču, upoznaje čitatelja s pozadinom, prenosi atmosferu, iščitava i opisuje emocije. Novinar je taj koji iznosi obiteljsku povijest i opisuje nekadašnji život izbjeglice, često navodeći da su izbjeglice prošli različita stradanja čime ih se prikazuje kao žrtve. Ta slika žrtve dodatno se naglašava naznakama i opisima drugačijeg ophođenja i senzibiliziranosti novinara za osjećaje sugovornika, čime se izbjeglice, unatoč pozitivnom tonu i humanizirajućem pristupu, implicitno konstruira kao drugačije.

Prije nekoliko dana posjetila sam ga ponovno, no ovaj put razgovarali smo na hrvatskom u njihovu zadarskom domu u Diklu. Prevoditelj nam nije trebao, osim za pokoju riječ kada bi ocu simultanim prijevodom pomogao devetogodišnji Fadel. U godinu i pol dana, koliko se nismo vidjeli, puno se toga u njihovu životu promijenilo. Abdul, kako ga hrvatski prijatelji zovu, drugi je čovjek. Nasmijan je i puno opušteniji, bez onoga grča i straha na licu (SLOBODNADALMACIJA.HR, 26. 4. 2019.).

Čim nam je Lajan Majeed (29) otvorila vrata stana u Zagrebu u kojem živi s obitelji, sedmogodišnji Dahan nas je uhvatio za ruku i poveo (JUTARNJI.HR, 20. 6. 2019.).

Može biti bilo što, što god da želite, neki poklon, novo iskustvo... Ja si na primjer želim dečka – pokušavam ih otvoriti i razbiti tišinu. Smiju se (RTL.HR, 28. 12. 2019.).

Razloge koji su ih natjerali na bijeg i što su sve do dobivanja zaštite u Hrvatskoj prošli iznosimo tek u naznakama ili nimalo, uvažavajući da kažu koliko žele, a i da se ne fotografiraju ako ne žele. Većina izbjeglica u Hrvatskoj nije sklona ni medijima ni isticanju. Žele započeti novi život kao obični građani (JUTARNJI.HR, 20. 6. 2019.).

Medijske reprezentacije izbjeglica u ovoj podtemi imaju dva ključna obilježja. S jedne strane izbjeglicama se pristupa kroz humanitarni okvir u kojem ih se konstruira kao žrtve ratnih stradanja te se iznose pojedinosti kojima se prikazuju kao članovi obitelji i nekada uspješni u svojim zanimanjima. No, isto tako, izbjeglice nisu u potpunosti bespomoćni ljudi nego su prikazani kao izrazito motivirane osobe, voljne učiti nove vještine, jezik te se i prekvalificirati s ciljem što brže samostalnosti, što upućuje na to da koriste inicijalnu podršku koja im je dana, da napreduju u procesu integracije i da je moralna jednakost podrške društva i vlastitog zalaganja u ravnoteži. Pričama o izbjeglica koji su u Hrvatsku došli u prijašnjim razdobljima (prije izbjegličke krize povezane sa Sirijom), koji su uspjeli unatoč svemu, svim prijašnjim patnjama i nepovoljnim okolnostima, konstruira ih se kao aktivne građane u ekonomskoj sferi, koji nisu ovisni o državnoj pomoći i koji doprinose društvu. No u ovoj početnoj fazi procesa integracije izbjeglice se, unatoč osobnom pristupu u izvještavanju, ipak konstruira kao drugačije. Naglašavanje učenja, izvještavanje da su naučili pozdraviti na hrvatskom jeziku, isticanje da su djeca bila u ulozi tumača i prevoditelja svojim roditeljima zapravo doprinosi infantilizaciji izbjeglica. Tome doprinosi i način na koji se biraju izvori informacija u samom izvještavanju koji pokazuje da čak i u ovom tematskom okviru u kojem se izbjeglicama daje glas, ta iskustva ne stoje samostalno nego da valjanost iskustva izbjeglica potvrđuju drugi akteri. Tako primjerice o kontekstu i praktičnim pitanjima govore različiti stručnjaci (volonteri nevladinih organizacija, nastavnici, i drugi), sam novinar ili pak građani koji pomažu izbjeglicama, a izbjeglicama se najčešće daje prostor za iskaze emocija, izražavanje privrženosti novoj zajednici, pokazivanje motivacije za učenjem, promjenom i prilagodbom, odnosno za iskaze zahvalnosti na pomoći.

Mediji i društvene mreže

Ovdje se nalaze članci koji uključuju autoreferencijalna izvještavanja o medijskom polju ili, drugim riječima, članci u kojima se mediji bave samim medijima i društvenim mrežama.

Svađe na društvenim mrežama postale su dio svakodnevice, no njima se nitko ne zamara osim aktera, sve dok upravo ti akteri ne postanu televizijska lica, bivše kolege, onda to postane zanimljivo i javnosti. Ovoga puta u 'sukobu' su se našli HRT-ova Maja Sever i RTL-ov Zoran Šprajc, a razlog njihove svađe Šprajcov je komentar oko slučaja petogodišnje migrantice Allse Ghazi koju njezin otac već 14 dana traži u Hrvatskoj (TPORTAL.HR, 26. 9. 2018.).

U člancima se problematizira širenje dezinformacija ('lažnih vijesti') i/ili govora mržnje u društvu, što posljedično negativno utječe na percepciju ljudi o migrantima, a širi strah i paniku. Slučajevi širenja govora mržnje uključuju političku stranku Živi zid, lokalnu televiziju Z1TV (emisiju Bujica i druge lokalne televizije koje su emisiju emitirale), slučaj svećenika na *Facebooku*, ali i anonimne komentare na društvenim mrežama. Problematiziranje širenja 'lažnih vijesti' i govora mržnje u medijima uključuje i izvještavanje o odluci regulatornog tijela Vijeća za elektroničke medije da kazni lokalne televizije zbog emitiranja Bujice te opomenu etičkog povjerenstva zbog povede izbornog etičkog kodeksa upućenu Živom zidu zbog govora mržnje i pozivanja na nasilje koji se nalaze u komentarima na njihovom *Facebook* profilu. Osim toga, o temi se izvještavalo iz perspektive stručnjaka i policijskih službenika.

U medijima je veći broj članaka objavljen i zbog nekoliko slučajeva u kojima je upravo huškanje na migrante u javnoj sferi, kako mediji tumače, proizvelo konkretne negativne reakcije ljudi. Jedan se odnosi na slučaj u kojem je građanka Samobora policiji prijavila radnike koji legalno borave i rade u Hrvatskoj, a koja je, vidjevši ih, pomislila da su migranti.

Nakon višetjedne političke i medijske hajke na ilegalne migrante, jedna stanovnica Samobora prijavila je ovih dana policiji grupu 'ilegalnih imigranata'. Za koje se ispostavilo da su zaposlenici tvrtke Mate Rimca (24SATA. HR, 7. 11. 2018.).

Drugi se slučaj odnosi na muškarca koji je, kako su mediji izvijestili, lagao da su ga napali migranti zbog čega je protiv njega policija podnijela prekršajnu prijavu. Za razliku od ostalih tematskih cjelina, medijsko izvještavanje koje pripada ovoj temi osobito je zastupljeno u studenom 2018. godine kada dolazi do naglog rasta povećanja objava. Od ukupnog broja članaka, 2,40% ulazi u ovu kategoriju, najzastupljenije riječi koje se pojavljuju su 'migranti', 'policija', 'mržnja', 'lažne' [vijesti], a ponavljajuće sintagme uključuju: 'društvenim mrežama širi se', 'histerija se širi', 'histerija oko migranata', 'lažne vijesti o migrantima'.

Pravosuđe

Tema pravosuđa uključuje medijske članke koji izvještavaju o djelovanju pravosudnih institucija. Tu je često riječ o slučajevima zaštite prava pred sudovima, kao i različitim pravnim aspektima vezanima uz migracije, a najčešće se tematizira parničenje i pravni slučajevi tražitelja azila. Od ukupnog broja članaka, 1,81% članaka pripada ovoj kategoriji, a

najučestalije ključne riječi su: 'sud', 'migranti' i 'Hrvatska', a sintagme: 'Europski sud naložio/uputio', 'USKOK odbacio', 'podignuta kaznena prijava', 'Ustavni sud odgodio/donio'.

I ovdje se može pratiti diskurzivna borba između organizacija civilnog društva i nadležnih državnih institucija: objavljeno je da su Inicijativa Dobrodošli i CMS, zbog smrti Madine Hussiny, podigli kaznenu prijavu protiv policijskih službenika ĐORH-u, kao i da je ta prijava odbačena. No objavljeno je i da je volonter udruge AYS osuđen zbog pomaganja obitelji Madine Hussiny. Izvještavanje uključuje i slučaj švicarskog suda koji je donio odluku da neće vratiti tražitelje azila u Hrvatsku temeljem Dublinskog sporazuma, zbog nasilja hrvatske policije nad tražiteljima azila.

Centar za mirovne studije (CMS) podnio je ĐORH-u kaznenu prijavu protiv nepoznatih počinitelja policijskih službenika zbog sumnje na nezakonito postupanje na granici Hrvatske s BiH (HRT.HR, 18. 12. 2018.).

Usto, mediji izvještavaju o nepravomoćnoj osudi tražitelja azila zbog krađe mobitela te o zatvorskoj presudi u kojoj je migrant osuđen zbog krađe auta. Sudske prakse usmjerene su i na krijumčare, pri čemu mediji izvještavaju o tome da je Općinski sud u Karlovcu preopterećen zbog mnogih slučajeva suđenja za krijumčarenja i to predmeta protiv državljana stranih zemalja.

Medijski je pokrivena i vijest o bitnoj promjeni u sudskoj praksi: odluci Ustavnog suda kojom potvrđuje da obiteljsko nasilje može biti razlog za davanje azila.

Humanitarne aktivnosti

U ovoj temi riječ je o medijskim člancima koji kao glavnu temu pokrivaju humanitarno djelovanje civilnoga društva, religijskih organizacija, kulturnih djelatnika i drugih društvenih aktera u svrhu pružanja različitih oblika izravne humanitarne pomoći izbjeglicama i migrantima. Zastupljenost je ovih članaka 1,68% od ukupnog broja objavljenih članaka, a najzastupljenije riječi su 'izbjeglice' (čemu doprinosi naziv najčešćeg aktera Isusovačke službe za izbjeglice), 'ljudi' i 'Hrvatska', a sintagma 'pomažu/pomažemo migrantima' reprezentativna je za temu. Ovom kategorijom dominira rad Isusovačke službe za izbjeglice (pater Tvrtko Barun) koja sudjeluje u procesima integracije (partner je MUP-u u provedbi programa preseljenja i integracije izbjeglica) te u sklopu toga organizira različite aktivnosti koje uključuju i druge aktere.

Biti prijatelj, biti oslonac, biti blizu, osnovna je zadaća Isusovačke službe

za izbjeglice neprofitne vjerske udruge koja u Hrvatskoj djeluje od 1993. Svećenik Tvrtko Barun od 2014. radi u prihvatilištu za tražitelje azila u zagrebačkim Dugavama. Zemlje iz kojih ljudi dolaze su raznolike Sirija, Afganistan, Iran, Irak, Maroko. Svima njima ovaj mladi svećenik boravak u našoj zemlji nastoji učiniti sretnim (HRT.HR, 5. 1. 2018.).

Daleko su manje zastupljene ostale udruge. Povremeno se spominju Inicijativa Dobrodošli i podrška miru u Siriji, Hrvatska pomaže koja dovodi djecu iz Sirije na Jadran, Kuća nade koju je pokrenuo pastor baptističke crkve u Zagrebu u svrhu integracije ranjivih skupina, Knjižnica Dugave i projekt književne senzibilizacije za izbjeglice i drugi. Zanimljivo je pritom da se doista aktivno sudjelovanje organizacija civilnog društva poput Are You Syrious?, Inicijative Dobrodošli i Centra za mirovne studije u procesima integracije i pomoći migrantima, uglavnom ne kategorizira unutar tematskog okvira humanitarnog rada (djelovanje koje nitko ne osporava), već unutar političkog djelovanja (koje je uvijek prožeto tenzijama i sukobima). Postoji jasna razlika u njihovim medijskim reprezentacijama u odnosu na Isusovačku službu za izbjeglice i često istaknutog patera Tvrtka Baruna.

Vidljivo je da se zanimanje medija za izvještavanjem o humanitarnim akcijama prigodno pojačava na Svjetski dan izbjeglica ili tijekom Festivala tolerancije, a posebno za vrijeme božićnih blagdana. Uz organizacije koje se profesionalno bave humanitarnom radom, vrlo je malo izvještavanja o humanitarnim akcijama samih građana koji pomažu migrantima (hranom, smještajem, prijevozom...).

Ostalo

U ovoj kategoriji (0,43%) nalaze se članci koji tematski nisu odgovarali drugim kategorijama. Nekoliko se odnosilo na ekonomska pitanja: robne zalihe, zapošljavanje migranata u kontekstu tržišta rada te na ekonomske gubitke poduzetnika zbog zatvaranja granice između Bosne i Hercegovine i Hrvatske, no s obzirom na to da ih je bilo vrlo malo, nije bilo utemeljenja za izdvajanje ekonomije kao zasebne teme prepoznatljive u izvještavanju o fenomenu migracija. Uz ekonomiju, ovdje je i nekoliko članaka vrlo raznolikih tema, koje se u najširem smislu odnose na neke segmente iz domene kulture (strip, Mediteran, turizam...).

Lokalni mediji: značajke izvještavanja

9. Regionalni mediji relevantni u županijama od interesa u ovom su istraživanju tiskovine koje imaju svoje elektronske inačice, a to su Slobodna Dalmacija (12,1% u Zadarskoj županiji) i Glas Slavonije (1,3% u Brodsko-posavskoj županiji) koji jedino u Osječko-baranjskoj županiji ima veću čitanost (19,7%), dok Slobodna Dalmacija ima veći udio publike u više županija (23,9% u Šibensko-kninskoj županiji, 39,8% u Splitsko-dalmatinskoj županiji te 25,0% u Dubrovačko-neretvanskoj županiji). Od navedenih lokalnih medija jedino zadarski list.hr ima značajniji doseg na lokalnoj razini (24,2% u Zadarskoj županiji), zbog čega se i našao u analizama Ipsos Media Puls-a. (Izvor: Ipsos Media Puls, razdoblje 1. 1. 2020. – 31. 3. 2020., prosječni doseg prema županijama (engl. average reach by county)).

Jedna od polaznih pretpostavki ovog istraživanja, a što je onda određilo i uzorak medija po dosegu, bila je da će lokalni mediji u većoj mjeri biti orijentirani na informiranje lokalne zajednice. Lokalni mediji imaju specifičnu ulogu u medijskom polju, koja se primarno odnosi na izvještavanje o temama od interesa za lokalne zajednice, odnosno o pitanjima koja se na izravan ili neizravan način tiču stanovnika određenog lokaliteta, a ne čine segment izvještavanja nacionalnih medija. Tematske orijentacije lokalnih medija uključuju događaje, aktere i procese koji su relevantni u tom lokalitetu i često su usko definirani, iako se tematski može zahvatiti i šire, jer i globalni trendovi i događaji imaju reperkusije za lokalno stanovništvo i mogli bi se u medijima obrađivati i kontekstualizirati na načine koji bi ih približili lokalnom stanovništvu. No ako ostanemo na doista osnovnoj razini izvještavanja o akterima koji djeluju u određenim lokalitetima i događajima koji se u njima zbivaju, očekivano je da će lokalni mediji izvještavati o doseljavanju izbjeglica u lokalne sredine u kojima se nalazi njihova publika. Upravo su iz tih razloga, osim medija koji imaju nacionalni doseg i koji su važni zbog širih cirkulacija značenja u društvu, u istraživanje uključeni i regionalni⁹ i lokalni mediji (slika 12) koji su relevantni u onim sredinama u kojima su od kraja 2017. do kraja 2019. godine preseljene osobe pod međunarodnom zaštitom.

Prethodno je već bilo naznačeno da je u promatranom dvogodišnjem razdoblju najveći broj medijskih objava o istraživanom fenomenu bio prisutan u nacionalnim medijima (ukupno 2.579 članaka ili 85% objava), nakon čega slijede regionalni (289 objava ili 9%) te potom lokalni mediji (176 objava ili 6%). Prosječno je lokalni medij u dvogodišnjem razdoblju objavio svega 14 članaka. Pri tome su kod lokalnih medija prisutna značajna odstupanja na način da su od analiziranih 12 lokalnih medija, njih 3 objavila veći dio analiziranog sadržaja, tako da medijan za lokalne medije za cijelo dvogodišnje razdoblje iznosi samo 8 objava. Na agregiranoj razini primjećujemo razlike u učestalosti tema između medija s obzirom na doseg. Lokalni mediji u nešto većoj mjeri o migrantima izvještavaju unutar teme sigurnosti (41%) u odnosu na medije s regionalnim (36%) i nacionalnim dosegom (33%), dok se zanimanje za tematski sklop politike smanjuje sa smanjivanjem dosega medija: lokalni mediji najmanje izvještavaju unutar te teme (lokalni 22%, regionalni 25%, a nacionalni 32%). Osim toga lokalni mediji u manjoj mjeri izvještavaju o migrantima u okvirima međunarodnih odnosa (samo 3%) te imaju relativno veći udio izvještavanja o integraciji migranata i izbjeglica (20%). U tom smislu i uopćeno gledajući medije po dosegu, možemo reći da lokalni mediji u većoj mjeri prate pitanja vezana uz migrante i izbjeglice unutar onih okvira koji su neposredno

BRODSKO-POSAVSKA ŽUPANIJA (Slavonski Brod)	KARLOVAČKA ŽUPANIJA (Karlovac, Duga Resa)	POŽEŠKO-SLAVONSKA ŽUPANIJA (Požega)	SISAČKO-MOSLAVAČKA ŽUPANIJA (Sisak)	VARAŽDINSKA ŽUPANIJA (Varaždin)	ZADARSKA ŽUPANIJA (Zadar)
6 brodportal.hr	32 kaportal.hr	2 www.034portal.hr	4 quirinusportal.com	9 varazdinske-vijesti.hr	60 zadarski.hr
31 sbplus.hr	9 karlovacki.hr	1 pozega.eu	2 portal53.hr	5 regionalni.com	15 zadarskiilist.hr

važni za lokalnu zajednicu, a to je manje nacionalna politika ili međunarodni odnosi, a više integracija i sigurnost, odnosno događaji koji se zbivaju u lokalnom okruženju (tablica 1).

Iako se s dosegom medija udio teme politike i međunarodnih odnosa smanjuje, ako promotrimo regionalne medije pojedinačno, onda primjećujemo da dva regionalna medija nemaju iste pristupe praćenju migracija. Kako je vidljivo u tablici 2, Glas Slavonije ima relativno visok udio međunarodnih odnosa (20%) i podjednake udjele tema sigurnosti i politike (po 28%), dok je Slobodna Dalmacija rjeđe izvje-

Medij	Sigurnost	Politika	Međunarodni odnosi	Migrantska ruta	Integracija	Druge teme
Nacionalni	33%	32%	16%	7%	6%	6%
Regionalni	36%	25%	14%	9%	7%	9%
Lokalni	41%	22%	3%	6%	20%	8%

štavala o migrantima unutar teme međunarodnih odnosa (9%) te je imala relativno visok udio teme sigurnosti (43%). Oba medija podjednako su pokrivala pitanja vezana uz migrante i izbjeglice unutar tema migrantska ruta i integracija. U analiziranom vremenskom razdoblju općenito se najveći dio izvještavanja o migrantskoj ruti ticao migrantskih kretanja iz Bosne i Hercegovine kroz Liku i Gorski kotar, za razliku od ranijih razdoblja u kojima su kretanja u većoj mjeri uključivala Srbiju i istočnu Slavoniju. Tijekom 2019. godine mediji počinju sve više izvještavati o migrantima koji se iz Bosne i Hercegovine prema

Slika 12. Gradovi, pripadajuće županije, uvršteni mediji i broj objava u dvogodišnjem razdoblju.

Tablica 1. Udjeli objava po temama s obzirom na doseg medija

zapadnim zemljama kreću i kroz Dalmaciju. Razloge za to nalazimo u načinima na koji su mediji izvještavali. U Slobodnoj Dalmaciji o kretanjima migranata često se izvještavalo u kontekstu krađa osobnih automobila građana, policijskih postupanja vezanih uz krijumčarenje ili različita djelovanja na zaštiti sigurnosti, a često su bile prisutne i reportaže iz pojedinih pograničnih naselja u kojima se izvještavalo o strahu lokalnog stanovništva, što je u konačnici doprinijelo oblikovanju pitanja kretanja migranata kao sigurnosnog pitanja. S druge strane Glas Slavonije u većoj mjeri od Slobodne Dalmacije pridavao pažnju pitanjima međunarodnih odnosa, između ostaloga i kroz više posebnih medijskih objava vezanih uz šire europske politike u obliku intervjua i komentara s različitim stručnjacima i znanstvenicima.

Tablica 2. Učestalost objava po temama u regionalnim medijima

Medij	Sigurnost	Politika	Međunarodni odnosi	Migrantska ruta	Integracija	Druge teme
Glas-slavonije.hr	34 (28%)	35 (28%)	25 (20%)	11 (9%)	8 (7%)	10 (8%)
Slobodnadalmacija.hr	71 (43%)	37 (22%)	15 (9%)	14 (8%)	12 (7%)	17 (10%)

10. Ovo je pitanje koje traži zasebnu analizu, naime iako mediji navode različita autorstva članaka (primjerice ime i prezime autora, inicijale, naziv samog medija, HINU, druge izvore), to često ne odgovara stvarnom autorstvu, što je primjetno po tome što više medija objavi članek gotovo identičnog sadržaja, a navode različite 'autore'. Dio je to takozvane copy-paste produkcije, što je eskaliralo širenjem upotrebe digitalne tehnologije, ali i drugim čimbenicima koji oblikuju svakodnevne novinarske proizvodne prakse (komercijalizacija medija, prekarni uvjeti rada...).

Kada je riječ o lokalnim medijima, prvenstveno treba naglasiti da se općenito vrlo malo izvještava o fenomenu migracija, a što značajno ograničava mogućnost analize i donošenja konačnih zaključaka. Najveći broj članaka objavio je zadarski.hr, 60 članaka, odnosno duplo više od prvog sljedećeg medija po brojnosti (tablica 3), no razlog tomu je što je dio portfelja Hanza Medije, u čijem je vlasništvu i Jutarnji list kao i Slobodna Dalmacija, stoga je mogućnost (legitimnog i legalnog) recikliranja sadržaja između navedenih medija veća. Vidljivo je to i prema izvoru (autorstvu) članaka.¹⁰ Kod portala zadarski.hr okvirno je tek trećina tekstova potpisana autorskim imenom i prezimenom, inicijalima ili redakcijom, a ostalo su drugi proizveli, često upravo Jutarnji list ili Slobodna Dalmacija.

Iako su na agregiranoj razini lokalni mediji imali najveći udio izvještavanja unutar teme integracije, kada se pogledaju pojedinačni lokalni mediji, vidljivo je da ipak govorimo o malom broju članaka: Zadarski.hr objavio je 10, što je najviše, dok su tri medija Kaportal, Sbplus i Zadarski list objavili 5–6, a ostali lokalni mediji manje od 3. Pri tome pojedini lokalni mediji tijekom analiziranog razdoblja nisu objavili nijedan članak na tu temu. To se posebno odnosi na medije koji pokrivaju Požeško-slavonsku, Sisačko-moslavačku i Varaždinsku županiju. Tako u medijima s obuhvatom Požeško-slavonske županije Požega.eu nije

Medij	Sigurnost	Politika	Međunarodni odnosi	Migrantska ruta	Integracija	Druge teme	Ukupno
Kaportal.hr	19	2	1	3	6	1	32
Sbplus.hr	8	13	1	3	5	1	31
Zadarskilist.hr	5	2	0	0	6	2	15
Zadarski.hr	25	13	2	3	10	7	60

Tablica 3.
Broj objava po temama u lokalnim medijima¹¹

11. Podaci su prikazani samo za lokalne medije koji su objavili više od 10 članaka tijekom analiziranog razdoblja.

objavila nijedan članak vezan uz temu integracije (općenito je objavljen samo jedan članak u dvogodišnjem razdoblju i to unutar teme sigurnosti), a o34portal je objavio jedan članak sredinom 2019. godine kao najavu da će izbjeglice živjeti u državnim stanovima u Požegi. Mediji u Sisačko-moslavačkoj županiji (Portal53 i Quirinusportal) nisu objavili nijedan članak o integraciji, a manji broj članaka (2, odnosno 4 članka) koji su objavljeni u tim medijima u promatranom razdoblju pretežno se ticao sigurnosti i politike (primarno o slučaju prihvatilišta za tražitelje azila kod Petrinje). Mediji u Varaždinskoj županiji također nisu imali objave vezane uz konkretne slučajeve integracije (Varaždinske vijesti imale su 2 članka koji su vezani uz projekte civilnoga društva i mladih koji se tiču općenite problematike migracija i integracije, Regionalni je imao jedan članak u rujnu 2019. godine u kojem su se prenosile informacije o broju izbjeglica koje žive u Varaždinskoj i Međimurskoj županiji, no riječ je o prijenosu medijske objave nacionalnog medija Net.hr). U tom smislu može se reći da su samo mediji Brodsko-posavske, Karlovačke i Zadarske županije izvještavali o integraciji koja je vezana uz konkretnu lokalnu zajednicu. U tim medijima primjećujemo da su se izvještavanja primarno odnosila na konkretan program preseljenja, odnosno najave dolazaka sirijskih obitelji u lokalne sredine, izvještavanja o individualnim obiteljima te uređenje državnih stanova za potrebe smještaja izbjeglica. Ako ove nalaze sagledamo u kontekstu programa preseljenja, onda primjećujemo da su mediji u potonje tri županije o integraciji izvještavali sukladno ciklusima programa preseljenja i integracije. Prve izbjeglice u sklopu programa preseljenja u Zadar pristižu od siječnja 2018. godine, što prate i medijske objave. Tako su mediji u Zadarskoj županiji (Zadarski i Zadarski list) najveći dio članaka o konkretnom pitanju integracije objavili u 2018. godini, dok se tijekom 2019. godine objave pretežno tiču sustava integracije općenito. Već u siječnju oba medija izvještavaju o dolasku 40 novih stanovnika iz turskih kampova, potom imamo objave vezane uz upise djece u škole, a od sredine te godine izvještavanja o životnim i obiteljskim pričama te nekoliko objava o prihvatu lokalne zajednice, od kojih neki problematiziraju negativne komentare i govor mržnje na društvenim

mrežama. Općenito su medijska izvještavanja pozitivno intonirana. Slično je i s medijima u Brodsko-posavskoj županiji. U Slavonski Brod izbjeglice u sklopu programa preseljenja stižu od travnja 2018. godine te u tom mjesecu bilježimo i prve medijske objave u lokalnim medijima vezane uz temu integracije. Brodportal i Sbplus u travnju 2018. godine izvještavaju o dolasku izbjeglica u nekoliko članaka, a u kasnijim razdobljima izvještavaju o konkretnim pričama (Brodportal), odnosno objavljuju kritički intonirane članke o prihvatu u lokalnoj zajednici te problemu ponovnog odlaska izbjeglica iz Slavenskog Broda u zemlje zapadne Europe (Sbplus). U slučaju Karlovačke županije, dolazak izbjeglica vezan je uz drugi ciklus preseljenja koji se odvija u 2019. godini. U Karlovac izbjeglice stižu u kolovozu 2019. godine, što odgovara i razdoblju u kojem se u lokalnim medijima pojavljuju objave vezane uz integraciju. Tako Karlovački u listopadu objavljuje članak o useljenju deset obitelji u državne stanove u Karlovcu, a Kaportal koji ima veći broj objava, već u lipnju 2019. godine objavljuje najavu dolaska četrdesetak izbjeglica u Karlovac i Dugu Resu te izvještava o budućem smještaju u državne stanove. U listopadu i studenom objavljuju se najave dolaska i preseljenja dviju obitelji u Karlovac i triju obitelji u Dugu Resu, nakon čega u prosincu slijedi izvještavanje o prihvatu u lokalnoj zajednici. I u ovom je slučaju riječ uglavnom o pozitivno intoniranim člancima.

Izostanak medijskog izvještavanja o integraciji izbjeglica u lokalnim zajednicama u prva tri slučaja dijelom se može objasniti upravo dinamikom programa preseljenja. U analiziranom je razdoblju programom preseljenja najveći broj izbjeglica pristigao u Karlovačku, Zadarsku i Brodsko-posavsku županiju. U Varaždinskoj županiji u ovom razdoblju nije bilo izbjeglica u programu preseljenja, nego je u Varaždinu nakratko bilo smješteno troje izbjeglica maloljetnika bez pratnje, komplementarnim putem prijvata, pa je moguće da je upravo to razlog izostanka te teme u lokalnim medijima. No to može biti samo dio objašnjenja s obzirom na to da, primjerice, u slučaju Sisačko-moslavačke županije i u ovom razdoblju imamo ostvaren znatan prihvata po programu preseljenja (50 osoba), no pitanje migranata općenito i izbjeglica specifično nisu pitanja o kojima su izvještavali lokalni mediji.

Zaključno, možemo reći da su lokalni mediji općenito malo izvještavali o fenomenu migracija, iako ih se on izravno tiče, no postoje i neke razlike među njima – kako u kvalitativnom tako i u kvantitativnom smislu. Zbog sve veće važnosti lokalnih medija za demokratske procese, posebno u kontekstu sve jače koncentracije globalnih medijskih korporacija, svakako je važno jačati njihove kapacitete.

Diskurzivne distinkcije: rodna dimenzija izvještavanja

Analiziramo li konstrukcije roda u izvještavanju o migracijama, možemo primijetiti da reprezentacije roda imaju konzervativna obilježja. Migracije su primarno muška domena i izvještava se u arhetipskim kategorijama: muškarci su dinamični, aktivni, oni se kreću, dok su žene muške svojine, statične, pasivne, one obitavaju na mjestu, žene su trudne, rađaju, žene su s djecom, vodi ih se, vuče ih se, pomaže im se, nosi ih se, brani ih se, štiti...:

Dvojica mladića za sobom su povel i dvije žene. Policajci su gurnuli jednog od mladića kada im se približio. Žene su stajale na mostiću dok je vika migranata s druge strane bila sve glasnija. Opet su se začuli povici 'No Croatia, Germany'. Migranti očito preko Hrvatske samo žele prijeći kako bi stigli do Njemačke. U cijelom žamoru, u kojem su dvojica muškaraca pokušavala prijeći mostić i vukla dvije žene za sobom, vika ostalih migranata bila je sve glasnija. (...) Potom se na snimci vidi kako migranti pomažu jednoj od žena koja je prelazila mostić, a koja je, čini se, bila najbliže bačenom suzavcu (INDEX.HR, 19. 6. 2018.).

(Martin Pauk, Neovisni za Hrvatsku) *Obzirom da ilegalci niti najmanje ne poštuju imigracijske zakone zemalja u koje dolaze, pa tako ni hrvatske zakone, u drugom redu, iza žice i granične policije bih postavio dobro opskrbljena mitraljeska gnijezda i najelitnije vodove vojske, čisto iz razloga da ilegalci vide ozbiljnost i da shvate da Hrvati nisu papci poput Šveđana, te da smo spremni braniti sigurnost naših domova, gradova, žena, majki i sestara (24SATA, 6. 11. 2018.).*

Sve je dobro dok ne strada nečija imovina ili ne daj Bože nečije dijete i žena. Policija radi svoj posao, ali ih je premalo. Četiri policajca na 20 migranta. Što oni tu mogu? – pita se Mate Vujčić (RTL.HR, 2. 11. 2019.).

Arhetip žene kao pasivne, statične i ranjive potvrđuje se u mnogim člancima, u kojim slučajevima policija 'spašava' promrzle, umorne, iscrpljene žene koje se infantiliziraju te nerijetko stavljaju u kategoriju s djecom.

U kombiju su bili natrpani migranti među kojima su bile ranjive skupine – žene i maloljetna djeca (NET.HR, 25. 12. 2018.).

Kako doznaje N1 noć je prošla mirno, migranti su spavali na tlu, grijući se uz vatru koju su ložili. Ima ih oko 250, a među njima ima i žena te djece (INDEX.HR, 25. 10. 2018.).

Kako bi im što prije bila pružena liječnička pomoć, policijski su službenici

djecu, starosti od 1 do 10 godine, i žene, na rukama iznijeli do službenih vozila po snijegu dubokom do pola metra. Na mjestu događaja pružena im je liječnička pomoć, a potom su djeca i žene prevezeni u Opću bolnicu Gospić (NET.HR, 18. 1. 2018.).

‘Zašto su hrvatski granični policajci dovedeni u poziciju u kojoj uplakanu djecu i njihove majke moraju tjerati da po mraku, hladnoći i kiši hodaju van iz naše zemlje?’ pitaju se iz udruge.... (NET.HR, 12. 3. 2018.).

Naglašava se i majčinstvo te trudnoća kao posebno fragilno stanje, pri čemu ih spasitelji u vidu hrabrih policajaca herojski ‘nose na rukama’ pa čak i porađaju u šumi.

Trudnica i majka sa šestomjesečnim djetetom zapele su u planini nakon prelaska granice. Radi se o vrlo nepristupačnom terenu, doznaje Dalmatinski portal od Srđana Vrsalovića, pročelnika helikopterske službe spašavanja HGSS-a. ‘Majka je imala ozlijeđenu nogu. Jedna ekipa se uputila terenom, a mi smo uzletjeli s Firula nešto iza 14 sati. Sve troje podigli smo u helikopter i prebacili ih u kninsku bolnicu. Tamo su ih dočekali liječnici i policija’, kazao nam je Vrsalović. Istaknuo je kako se radilo o vrlo zahtjevnoj operaciji spašavanja (INDEX, 26. 10. 2018.).

Pretragu terena policijski su službenici obavili pješice, jer je teren vrlo nepristupačan, a na planinskom masivu Plješivica još uvijek ima nekoliko desetaka centimetara snijega. Nešto prije 14 sati u snijegu su pronašli dijete, trudnu ženu i 13 muških osoba, a koji su nezakonito prešli državnu granicu. S obzirom da je trudnica bila u vrlo visokom stupnju trudnoće, te da je bila u lošem fizičkom stanju, pripadnici Specijalne policije Split na rukama su je donijeli do službenog vozila i odmah krenuli put Gospića kako bi se što prije susreli sa kolima Hitne medicinske pomoći koji su bili na putu (DNEVNIK.HR, 24. 3. 2019.).

MUP upozorava da put po teškim vremenskim uvjetima i zahtjevnom terenu može biti poguban. Hrvatski granični policajci iz postaje Korenica u utorak su prilikom zaštite državne granice Republike Hrvatske, zatekli i spasili na ličkoj Plješivici, na nepristupačnom terenu i pri niskim temperaturama pet iscrpljenih ilegalnih migranata – trudnicu, dvoje djece i dva muškarca, priopćeno je iz MUP-a. Ilegalne migrante službenici Postaje granične policije Korenica zatekli su na Plješivici, na nepristupačnom terenu predjela Škipine, danas oko 16,15 sati (VEČERNJI.HR, 10. 12. 2019.).

(Naslov) *Migrantica rodila kod Siska na cesti, pomogli joj policajci (INDEX.HR, 6. 11. 2019.).*

(Naslov) *Policajci pomogli ilegalnoj migrantici iz Iraka roditi u šumi kod Gline (TPORTAL.HR, 6. 11. 2019.).*

U dihotomnom ključu prepoznatljivo je pozicioniranje žena kao slabih, a muškaraca kao jakih. U navedenim slučajevima ti su ‘jaki’ muškarci pozitivni ‘protagonisti’ priča – spasitelji, najčešće u vidu ‘naših’ policajaca, pripadnika Hrvatske gorske službe spašavanja, ukućana, branitelja. No često je prisutna i negativna reprezentacija ‘jakih’ muškaraca, dakako migranata, koji se diskurzivno konstruiraju kao mladi, snažni, vojno sposobni, izdržljivi, što implicira da nisu osobe u nuždi kojima treba pomoć te da primarno predstavljaju potencijalnu ugrozu. Ta ugroza prodire u ‘naš’ teritorij (poput vojne invazije), pri čemu ‘teritorij’ može obuhvatiti različite segmente, od državnog teritorija do ‘žene’ kao teritorija.

(Mještanka Šapjana) *Uvukao se strah pod kožu. Zaključavamo vrata, puštamo svjetla upaljena u kući i u dvorištu tijekom cijele noći. Kada se navečer vraćam s posla zamolim muške ukućane da me iziđu van pričekati u dvorište (NET.HR, 3. 11. 2018.).*

Posebno se negativno diskurzivno konstruiraju mlađi muškarci, samci, jer ih se redovito opisuje kao fizički izdržljivu prijetnju, što se može tumačiti u kontekstu u kojemu se želi opravdati animozitet prema migrantima, naime kako nekoga prikazati kao prijetnju ako je slab, ako je žrtva?

Bliske susrete s migrantima imao je i voditelj planinarskog doma na Platku Nedžad Brkić: Sve su muškarci ja sam vidio jednu ženu od 500–600 ljudi tu u području Platka, tako da po meni su dosta opasni sve mladi ljudi do 30 godina (DNEVNIK.HR, 16. 5. 2019.).

Stanovnici mjesta uz slovensku granicu već dvadeset godina muku muče s ilegalcima. ‘Prije, kada su migrirali ilegalno Rumunji, Bugari, Albanci i drugi, tu su bili djeca i žene i dolazilo se autobusima, a sada ja ženu nisam vidio među njima’, rekao je Mihanjek (DNEVNIK.HR, 21. 11. 2019.).

Žene, a posebno žene s djecom, u medijskim izvještavanjima pojavljuju se kao ‘umirujuće’ svojstvo: ako žene i djeca migriraju, dakle ako izlaze iz statičnog i pasivnog arhetipskog modela, za njihovo migriranje postoji razumijevanje jer sigurno ne bi kretale na put da ih nije natjerala nužda. Osim toga žene se ne povezuju s nasiljem, ratom, sukobom, stoga je njihova prisutnost poželjna. One su bezazlene i svojom prisutnošću jamče da je razlog za migriranje opravdan,

dok se migriranje mladih muškaraca samaca vidi kao 'tuđe' osvajanje teritorija.

U skladu s navedenim konstrukcijama žena kao slabih, ranjivih, krhkih, fizički iscrpljenih, kada je riječ o *ulogama* u kojima se žene pojavljuju, i one su tradicionalne: žene-supruge, žene-majke i žene kao dio obitelji. Primjerice, kod izvještavanja o prometnoj nesreći u kojoj je kombi s migrantima sletio u rijeku, niz medija prenosio je istu rečenicu: 'Kao što je poznato u kombiju je u namjeri da spasi svoju djecu poginula žena koju se nažalost nije uspjelo reanimirati. Njezin suprug i dvoje djece nalaze se zajedno u sisačkoj bolnici' (Hrt.hr, 26. 8. 2019.). Nije posve jasno otkud novinarima informacija o tome da je žena spašavala djecu (a suprug-otac nije) jer se prilikom potonuća vozila utopila, a sve se odigralo u nekoliko sekundi. I ovdje možemo prepoznati arhetip žene-majke koja se žrtvuje za svoju djecu.

Nešto se rjeđe pojavljuje i tradicionalna uloga žene u svojstvu pomagačice – migrantima spravljaju sendviče, opskrbljuju ih odjećom itd.: *Ni riječi zadovoljstva ni velike naočale na licu nisu mogle skriti njezinu iscrpljenost i brigu za te ljude koje su u tim svojim objektima udomili ona i suprug Huso, koji je upravo pred naš dolazak otputovao u Njemačku* (24 SATA, 15. 4. 2018.).

U rijetkim izvještavanjima gdje su žene u ulozi 'negativki', diskurzivno se konstruiraju kao prijetvorne lažljivice, kao u slučaju 'lažne trudnice' koju su policajci spasili od nedaća, ili kao 'pomagačice' u krijumčarskom lancu, pri čemu se naglašava iznimnost takvih slučajeva:

Policija je utvrdila da je 14 osumnjičenih, u dobi od 20 i 47 godina, među kojima je i jedna žena, od kraja srpnja do sredine listopada u najmanje 13 navrata prokrijumčarilo 119 osoba (NET.HR, 7. 12. 2018.).

(Naslov) *Krijumčari migranata: Uhićeno 13 osoba, među njima i jedna žena. Zaradili oko 700 tisuća kuna* (RTL.HR, 28. 8. 2019.).

Žene se kao akteri u medijskim izvještavanjima najčešće povezuju uz dom i djecu i čine integralni dio obitelji, stoga su često izravno reprezentirane unutar tematskog koda integracija jer se članci primarno odnose na prihvata obitelji u okviru određenog lokaliteta te je fokus na njihovoj svakodnevici i obiteljskom životu. Ovdje su vidljive konvencionalne uloge muškaraca i žena pri čemu se u središte stavlja otac kao glava obitelji. On se redovito povezuje uz zapošljavanje, dok se ona primarno povezuje uz dom i djecu, a posao traži jedino kao samohrana majka, pri čemu se daje do znanja da je suprug poginuo u ratu.

Dakako, ovo se može 'opravdati' konzervativnim kulturama iz kojih obitelji dolaze, no uzmemo li u obzir i druge dimenzije izvještavanja o migracijama, vidljivo je da se primarno radi o konvencijama prisutnima u hrvatskom društvu.

Nakon istog iskustva, afganistanska obitelj zaglavila je u ovom spontano nastalom kampu, gdje se koncentriraju vraćeni s granice. Ali je, s trudnom suprugom i troje male djece, iz Iraka avionom stigao u Beograd. Nakon tri mjeseca u Srbiji, krijumčarima je platio dvije tisuće eura da njega i obitelj prebaci u zapadnu Europu (RTL.HR, 6. 9. 2018.).

Lijepo nam je u Zadru, osjećamo se sigurno. Grad je predivan i hvala gospodinu Ninčeviću što nas je ugostio. Po struci sam slastičar i radio sam u dućanu za prodaju parfema i jedva čekam da ovdje započnem raditi kaže Abdel Kader Al Swere (29) koji je u Zadar došao sa suprugom Halom i troje male djece (24SATA, 30. 1. 2018.).

Osjećam se kao da sam se opet rodio. Ovo je nova prilika za mene i moju obitelj. Bježali smo glavom bez obzira od rata u Siriji i sad smo, vidim na, sigurnome. Neizmjerne smo zahvalni svima na dobrodošlici. Rekao je to Shukri Hami (32), rodom iz Idliba u Siriji koji je sa suprugom i troje djece dio skupine od 40 izbjeglica koji su u siječnju stigli u Zadar (24SATA, 12. 2. 2018.).

Sada samo želim naći posao, zarađivati i da moja supruga bude dobro, da je zdrava – priča nam Said Ahmad Ibrahim, kojeg smo sa suprugom Gulistan Ammi posjetili u njihovu novom domu u Karlovcu (VECCERNJI.HR, 15. 12. 2019.).

U rijetkim slučajevima gdje nema 'glave' obitelji, ženu se oslovljava kao majku:

Privremeno su se smjestili u Turskoj, no nažalost ni tu ih život nije mazio. Od posljedica srčanog udara preminula je glava obitelji. 'Teško je kad u takvim trenutcima ostanete bez bliske osobe, bez onoga u kojem ste nalezili potporu. No bez obzira na bol i patnju morali smo smoći snage i krenuti dalje', susprežući suze kazala je majka Alia Muslim (40) (SBPLUS, 26. 4. 2018.).

U kontekstu izvještavanja o integraciji u Hrvatskoj pojavljuju se i opisi aktivnosti udruga koje su, osim općeg usmjeravanja na učenje jezika, kulture, običaja i zapošljavanja, usmjerene i specifično na populaciju žena:

U posebno osmišljenim, radionicama 'Žene za žene' poticati će se žene da izraze svoje kvalitete, da im se vrati svijest o vlastitoj vrijednosti te da se pripreme za samostalan život u novoj sredini. Za djecu izbjeglice, kojih ima 130, provodit će se tjedne radionice ciljano osmišljene prema uzrastu, stupnju znanja hrvatskoj jezika i vremenu boravka u Hrvatskoj (HRT.HR, 5. 4. 2018.).

Polaznici uglavnom nisu znali ni osnove hrvatskog jezika. Naši su ih studenti podučavali čitati i pisati na latinici, na hrvatskom jeziku. Ideja je bila da što više uključimo žene jer one najteže dolaze u priliku učiti jezik s obzirom na to da se više brinu o djeci i teže se zapošljavaju (Jutarnji.hr, 4. 3. 2019.). 'Također, naš tim organizirat će i provoditi niz radionica posvećenih djeci i ženama kao i interkulturalne susrete između građana i izbjeglica – kako bismo stvorili odnos povjerenja te gradili temelje budućim prijateljskim i poslovnim suradnjama', priopćeno je iz Isusovačke službe za izbjeglice (INDEX.HR, 5. 4. 2018.).

U analizi roda i rodnih uloga koje su prisutne u medijskim izvještavanjima, vidljivo je da se žene diskurzivno konstruiraju kao antipod muškarcima – ranjive i slabe žrtve u odnosu na neuništive, snažne heroje. S time da je muškarcima koji reprezentiraju snagu dodijeljena dvostruka uloga: 'naši' muškarci koji su heroji i 'tuđi' muškarci – migranti koji su nasilnici i potencijalna prijetnja. Medijska izvještavanja ne ograničavaju se isključivo na navedene modele, ali oni bez dvojbe predstavljaju dominantan okvir izvještavanja. Medijske reprezentacije žena također se uglavnom ograničavaju na nekoliko tradicionalnih uloga: supruge, buduće majke, majke i pomagačice.

Diskurzivne distinkcije: političke prakse i jezična označavanja

U ovome smo istraživanju primarno bili usmjereni na analizu članka koji su uključivali generalni pojam 'migrant' te pojmove 'izbjeglica' i 'azil', misleći da ćemo na taj način obuhvatiti izbjeglice/azilante kao glavne subjekte u procesima integracije. No u potrazi za njima u medijskim se reprezentacijama 'pojavi'o 'tražitelj azila' kao relevantna kategorija koja se učestalo pojavljivala. Općenito se u medijskim izvještavanjima reprezentirani akteri koriste vrlo različitim označiteljima: azilant, migrant, tražitelj azila, izbjeglica, osoba pod međunarodnom zaštitom, imigrant, ilegalni tražitelji azila, ilegalni imigranti, normalni migranti, stvarni izbjeglice... Svi se ti termini pojavljuju u analiziranim medijskim sadržajima. No politički akteri na vlasti kontinuirano i namjerno prave jasnu distinkciju između migranata i izbjeglica kako bi s jedne strane opravdali sporne politike prema migrantima na granici, a s druge prikazali dolazak izbjeglica koji su dio kvote preseljenja i premještanja dogovorenih na međunarodnoj razini kao jedini prihvatljivi način prihvata i traženja zaštite.

Uzmemo li u obzir diskurzivne konstrukcije koje se pojavljuju u medijima, a koje sukreiraju novinari i njihovi izvori (pretežno politički akteri na vlasti), vidljivo je da značenja pojmova migrant – tražitelj azila – izbjeglica (osoba pod međunarodnom zaštitom) koji cirkuliraju, tvore svojevrsni kontinuum koji uključuje dva pola zlo – dobro: od osobe u pokretu s lošim namjerama (migrant), preko uhvaćene i privedene ili pristigle i prisutne osobe u mirovanju s upitnim namjerama (tražitelj azila), do odabrane i preseljene osobe u mirovanju s dobrim namjerama (osoba pod međunarodnom zaštitom). I dok su kategorije migrant i izbjeglica (osoba pod međunarodnom zaštitom) postavljene u crno-bijeloj dihotomnoj logici (nezakoniti/ilegalni migranti, nezakonite neregularne i nekontrolirane migracije u odnosu na zakonite, regularne i kontrolirane migracije koje uključuju provjerene i institucionalno potvrđene izbjeglice, dakle osobe pod međunarodnom zaštitom), treća kategorija, ona 'između', koja se nerijetko nalazi u limbu između nezakonitog kretanja i legitimnog boravka kategorija je 'tražitelj azila'. Tražitelji azila osobito su prijeporni, oko njih se, odnosno oko onoga što *označavaju*, vodi diskurzivna borba za jasno definiranje i klasificiranje.¹² Rijetki su akteri koji u medijima pokušavaju unijeti kompleksnost u ovim pojednostavljenim reprezentacijama i to su pretežno udruge koje se bave ljudskim pravima, Ured za ljudstva prava i prava nacionalnih manjina i drugi koji rade na integraciji te dio akademske zajednice, no oni su u medijima kao izvori relativno manje prisutni.

U diskurzivnoj konstrukciji distinkcija je migrant – osoba koja putuje iz različitih razloga koji najčešće nisu dovoljno 'dobri' da bi izazvali sućut, prihvaćanje ili pomoć. Radi se o 'ilegalnom/nezakonitom'

12. Kompleksnosti tumačenja, a i nerazumijevanje da su tražitelji azila osobe koje su izrazile namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, pridonose sve dosad navedene dimenzije sumnjičenja u istinitost i vjerodostojnost namjere podnositelja zahtjeva i toga da bi u nacionalnom sustavu azila i integracije Hrvatska nekome zaista mogla biti željeno utočište, a ne samo prolazna stanica na putu do poželjnijih destinacija u zapadnoj Europi.

kretanju koje traži penalizaciju, stoga se migranti 'uhićuju', 'propucavaju', 'hvataju' i protiv njih se treba boriti s obzirom na to da prodiru u državni teritorij i predstavljaju ugrozu:

Migranti kontinuirano navaljuju. Samo nekoliko dana nakon što je Sirijac u zaleđu Biokova ukrao Opel Astru, skupina migranata pokušala je provaliti u dva kombija u samom središtu Vrgorca, piše Slobodna Dalmacija. Pune ruke posla ima policija s obje strane granice (RTL.HR, 2. 11. 2019.).

(MUP) Policija štiti granice u svim uvjetima Republika Hrvatska je na granici s Republikom Srbijom i Bosnom i Hercegovinom, koja je najugroženija od nezakonitih migracija, angažirala veliki broj policijskih službenika na zaštitu državne granice (DNEVNIK.HR, 13. 3. 2019.).

(Ministar Božinović) '...treba jasno reći, te ljude u Europi nitko ne želi', kaže Božinović. Da Hrvatska policija ne brani granicu na ovaj način, kaže ministar, situacija s migrantima u Sloveniji, Austriji, ali i Hrvatskoj bila bi puno drugačija (RTL.HR, 17. 12. 2018.).

(Ministar Božinović) 'U ovom trenutku vlasti u BiH rade skupa s partnerima i provode opsežnu istragu, međutim ovo je još jedan pokazatelj da države moraju štititi svoje granice kao što to radi Hrvatska. Dakle ovim se potvrđuje ispravnost našeg pristupa i to je naša poruka i BiH i drugim zemljama da moraju štititi vanjske granice jer ukoliko to ne rade, svatko im može doći', kazao je Božinović. Dodao je da ovaj slučaj dokazuje da u valovima migranata mogu i doći osobe koje nemaju dobre namjere prema državljanima Hrvatske i EU-a (INDEX.HR, 20. 2. 2019.).

U opisima 'hvatanja' migranata vidljiva je i njihova diskurzivna dehumanizacija povlačenjem implicitne ili eksplicitne analogije sa životinjama: oni hodaju u skupinama i njih se lovi ('ulovljeni migranti'), a na tom putu proizvode materijalnu štetu:

S ljudske strane pomogli bismo tim ljudima, ali kad vidimo što rade, provalljuju, uništavaju, pale, lome.. Ajvar i Red Bull. Hrana koju migranti kupuju u dućanu u Liču. Za okrepu u Gorskom kotaru, na šumskim pravcima kojima dosad možda nikad nije prošao, oni traže spas s - teglicama i limenka- ma u ruci. Na putu su za bolju budućnost. No, ono što ostavljaju iza sebe, na tom putu, izgleda grozno. Još lako za potrgane tanjure, prevrnutе kuće ili vatre koje pale ljudima usred sobe. Nelagoda i strah proteklih mjeseci postali su svakodnevnica u Gorskom kotaru. Tu je problem. Gorani, ni krivi ni dužni, žive pod novim okolnostima. Ogorčeni. Ne znaju što im je činiti. Njihov je kraj postao Divlji zapad. (VECERNJI.HR, 19. 5. 2019.).

Hvatanje i lovljenje migranata aktivnosti su koje državu koštaju (od policijskih akcija, Hrvatske gorske službe spašavanja i zdravstvene skrbi):

(Predsjednik policijskog sindikata) Jagić je zaključio da je 'taj migrant, na kraju krajeva, na teretu nas poreznih obveznika'. Dodao je i da mu nije jasno zašto uopće netko pokušava prijeći granicu, ako zna da je to ilegalno i ako zna da to ne smije raditi (DNEVNIK.HR, 19. 11. 2019.).

Migranti su 'lažni izbjeglice' koji imaju skrivenu agendu: najčešće su to ekonomski razlozi koji se implicitno vide kao apriorno iskorištavanje izdašne socijalne države koja (još uvijek) donekle karakterizira željenu državu primitka. 'Ekonomski migrant' u ovom kontekstu konotira racionalnost, proračunatost pa i sebičnost, pogotovo uzmemo li u obzir da ti isti migranti 'imaju novca' i svi 'imaju mobitele'. Zanimljivo je pritom da sintagma 'trbuhom za kruhom' u hrvatskom kulturnom kontekstu označava legitiman i opravdan razlog napuštanja domovine. No ovdje se izreka 'trbuhom za kruhom', odnosno ekstremni uvjeti siromaštva prevodi u nešto posve drugačije:

Činjenica je, stvari su se nešto promijenile - pred hrvatskom granicom čekaju tisuće ljudi koji su uglavnom ekonomski migranti, ljudi koji žele u bogate zapadne zemlje, a ne koji su pobjegli iz raspadnutih država. Među njima zasigurno ima i lopova, razbojnika, kriminalaca - jer ako vas negdje gone za teško kazneno djelo, zar ima išta bolje nego dobiti novi identitet u uređnoj državi par tisuća kilometara dalje? (INDEX.HR, 4. 11. 2018.).

Pitanje migracija zasigurno je jedno od ključnih pitanja našega vremena, koje zahtijeva ozbiljnost u pristupu. Ali pristup koji ne razlikuje izbjeglice od ekonomskih migranata pokazao se najkorisnijim za trgovce ljudima i organizacije koje pod egidom pomoći provode vlastite političke agende. To su oni za koje je Arapin u trenirci i sa zlatnim lancem egzotičan i cool, dok je isti takav naš seljačina u bijelim čarapama. To su oni isti koji pomažu svjetskoj sirotinji, dok istovremeno sa svojim NGO-ima sjede na leđima domaće sirotinje. Prozivaju druge za nedostatak kršćanskog morala, ne shvaćajući kako kršćanski imperativ pomoći drugome u nevolji ne znači pretvaranje istih u ovisnike o državnom proračunu (VECERNJI.HR, 8. 12. 2018.).

Druga negativna konotacija koja se povezuje uz 'migranta' odnosi se na više ili manje eksplicitno povezivanje s terorizmom - sve su to mladi muškarci u punoj snazi (Buduću da migracije definira kretanje i aktivnost, nameće se pitanje mogu li ljudi bez snage migrirati?) koji su implicitna prijetnja, potencijalna vojska od koje treba 'braniti granice' na

ovome mjestu i opet iznova predziđa kršćanstva. Migranti imaju skrivene namjere koje nisu uvijek dobre za Europu, dezerteri su koji napuštaju domovinu kako bi se išli boriti u drugim zemljama.

(Ministar Božinović u Turskoj) *'Za nekoliko tjedana naša će misija iz MUP-a doći u Tursku i u kampovima odabrati još 100 ljudi koji će doći u Hrvatsku. Međutim važno je da u tom integracijskom naporu ne bude nekih krivih koraka, jer sve ono što se na kraju pokazalo kao neuspjeh integracijske politike u Europskoj uniji vratilo se kroz veoma radikalne događaje u recentnoj povijesti,* kazao je Božinović (INDEX.HR, 30. 1. 2019.).

Prije godinu dana jedan naš ekspert [ne navodi se koji ekspert] prognozirao je da će nove izbjegličke rute krenuti preko Hrvatske te da će najveći pritisak biti iz BiH, ali i iz Crne Gore. Objavio sam ta predviđanja s iscrtanim strelicama kuda će ta ruta ići, a mnogi su nakon tog teksta reagirali s podsmijehom. Ta predviđanja danas se potvrđuju u cijelosti. Iz ovoga što se sada vidi na terenu on kaže da su ove grupe migranata izvidnice koje testiraju i provjeravaju buduće trase po kojima će krenuti puno veće grupe migranata. Mnogi koji su imali posla s ovim grupama primjećuju među njima ima mnogo onih s vojnim znanjima, da su fizički vrlo pripremljeni, a utrenirano oko primijetiti će na njima kvalitetnu obuču i odjeću, kao i to da su opskrbljeni vrhunskim mobitelima i navigacijama. Naše službe primijetile su da imaju kreditne kartice koje mogu koristiti na svim bankomatima te da im novac sjeda sukcesivno, nakon što jave dokud su na ruti stigli (VEČERNJI.HR, 4. 11. 2018.).

Migrante se povezuje i s krijumčarima: često su žrtve krijumčara ('nesretni migranti'), no bez obzira na njihovo pozicioniranje kao žrtve u navedenom kontekstu, sam fenomen nezakonitih migracija usko se asocijativno povezuje s krijumčarenjem – jedna pojava izaziva drugu. Krijumčari koji nezakonito prevoze ljude preko granica u zamjenu za novac, najveći su 'negativci' – bešćutni, proračunati i ne prežu ni od čega. Oni se pak u ključu kriminalnog miljea povezuju s krijumčarima droge i oružja. Dakle migracije se kontinuirano asocijativno povezuju uz kriminalne radnje s one strane zakona pa i sa zločinima.

S druge strane 'tražitelji azila' u statusu su neizvjesnosti – čekanja na odobrenje ili odbijanje statusa međunarodne zaštite. Oni su okosnica diskurzivne borbe između organizacija civilnog društva koje djeluju na nacionalnoj i supranacionalnoj razini i predstavnika službene državne politike. Radi se o osobama koje su došle neregularno (bez valjane vize ili po isteku valjane vize ostaju u neregularnom boravku), ali koje imaju pravo tražiti azil, što posljedično implicira pokretanje specifičnog postupka. Dok organizacije civilnog društva (na temelju

svjedočanstava migranata koji su izrazili namjeru traženja azila) tvrde da hrvatska policija ne postupa u skladu s procedurom te da onima koji iskažu namjeru za azilom, tj. traženjem azila negiraju to zakonom zajamčeno pravo, vraćajući ih natrag preko granice na teritorije druge države, predstavnici nadležnih državnih institucija tvrde da 'tražitelji azila' najčešće iskorištavaju institut azila te da se ne radi o izbjeglicama. Dva su primjera koja se međusobno 'kose', a koja se odnose na tražitelje azila: prvi je slučaj pogibelji djevojčice Madine Hussiny i višestruki pokušaj njezine obitelji da zatraže azil u Hrvatskoj. Ovaj je slučaj, kako u medijima ističu organizacije civilnog društva (CMS, AYS), tipičan primjer okrutnog i nezakonitog postupanja hrvatskih nadležnih institucija. Drugi je slučaj onaj Sirijca Wadie Ghazija, koji je zatražio azil u više država pa i u Hrvatskoj, a o kojemu su mediji iscrpno izvještavali jer je tvrdio da je u Hrvatskoj zbog policijskog uhićenja izgubio kćer, što se pokazalo neistinitim. Ovaj je slučaj poslužio hrvatskim nadležnim institucijama kao dokaz da su u pravu kada tvrde da su, prema ključu negativnog stereotipiziranja, tražitelji azila lažljivi, prijetvorni te da zlorabe institut međunarodne zaštite i time izigravaju sustav.

(Ministar Božinović) *Najviše je ekonomskih migranata bez stvarne potrebe za međunarodnom zaštitom. Ustvrdio je da većina migranata koji pokušavaju prijeći hrvatsku granicu, nisu u stvarnoj potrebi za međunarodnom zaštitom, već je riječ o ekonomskim migrantima koji nezakonitim prelascima, zlorabom sustava azila i sekundarnim kretanjima dovode u pitanje opstojnost šengenskog prostora i europske politike azila. 'Da bi ostvarili cilj dolaska u neku od zemalja zapadne i sjeverne Europe nezakoniti migranti krivotvore podatke o identitetu, najčešće nemaju nikakve identifikacijske dokumente jer ih skrivaju, bacaju ili uništavaju. Također, migranti na hrvatske granice ne dolaze izravno s prostora u kojima im je bio ugrožen život i sigurnost. Upravo suprotno, osobe koje nezakonito pokušavaju prijeći hrvatsku granicu već su prošle barem jednu državu članicu Europske unije u kojoj su mogli zatražiti međunarodnu zaštitu i, ukoliko se utvrdi da je uistinu trebaju, mogli su ostvariti pravo na takvu zaštitu,' kazao je ministar* (DNEVNIK.HR, 14. 8. 2018.).

Zbog zlorabice prava na međunarodnu zaštitu imamo 1627 tražitelja azila i izražavatelja namjera traženja azila ove godine. U prosjeku onda 25 dana borave u azilu u Porinu, a otprilike toliko traje i razdoblje u kojem čekaju iskaznicu tražitelja azila. Problem je što onda opet pokušavaju ilegalno prijeći granice i zato i imamo tako veliki broj postupanja policije – objasnio je načelnik Uprave za granicu MUP-a i član ravnateljstva policije Zoran Ničeno (VEČERNJI.HR, 29. 11. 2019.).

U pomaku od 'nezasluznog' migranta prema tražitelju azila, migranti prolaze test opravdanosti kretanja, a mediji redovito izvještavaju jesu li ili nisu izrazili namjeru traženja azila:

Jučer oko 17:30 sati policajci zaduženi za suzbijanje nezakonitih migracija zatekli su u šumi u okolici Zlobina 71 osobu koju su zbog neposjedovanja osobnih dokumenata priveli u službene prostorije radi daljnjeg utvrđivanja identiteta. Dosadašnjim provjerama utvrđeno je da svi spomenuti strani državljani u Hrvatskoj borave nezakonito. Nitko od njih nije izrazio namjeru traženja azila te se daljnji postupak nastavlja u skladu sa Zakonom o strancima (INDEX, 23. 11. 2019.).

Ako ne izraze namjeru traženja azila, implicira se da se radi o prevarantima, a u slučaju da traže azil, a onda naknadno pokušavaju otići u neku drugu zemlju zapadne Europe, nisu lojalni, Hrvatska im nije dovoljno dobra, nije im ciljano odredište, što ponovno upućuje na to da su zapravo ekonomski migranti koji su traženjem azila samo htjeli kupiti ponešto vremena prije nezakonitog prebacivanja dalje krijumčarskim rutama. Upravo je lojalnost nešto što se često ističe u člancima koji se odnose na azilante (osobe pod međunarodnom zaštitom) jer se nerijetko ističe da su svojevrijem preseljenjem izabrali Hrvatsku za svoj novi dom.

Tražitelji azila koji borave u Hrvatskoj čekajući odluku ponekad se prikazuju kao ekscesni (primarno muškarci): 'prijetio skakanjem' sa stupa, 'nožem napao' suputnika u autobusu, počinio teške krađe, verbalno i fizički napao zaštitara, irački državljanin koji je dobio azil 'nagovara migrante na nezakonit prelazak granice' na Maljevcu itd.

Prema prvim informacijama policija je postupala prema osobi tražitelju međunarodne zaštite. U Vatikanskoj ulici u Dugavama u ZET-ovom autobusu u utorak navečer dogodio se incident. Iz zagrebačke policije doznajemo da je policija postupala prema osobama vezano za događaj u Vatikanskoj. Prema prvim informacijama radi se i o osobi tražitelju međunarodne zaštite, odnosno azila. Više o okolnostima ovog događaja policija ne otkriva. Prema informacijama koje su se pojavile u medijima napadač je navodno koristio nož, dok je prema drugima koristio škare (VEICERNJI.HR, 31. 7. 2019.).

Ako se o tražiteljima azila izvještava u neutralnom ili pozitivnom tonu, najčešći je fokus na život u prihvatilištima, a posebno na djecu. Konačno, kada se govori o 'pravim' izbjeglicama, njima mediji uglavnom pristupaju pozitivno pa čak i s elementima propagandnog izvještavanja s vjerojatnom intencijom da se utječe na stvaranje pozitivnih

stavova kod publika, a u skladu s hegemonijskom politikom države i dominantnim diskursom. Osobe pod međunarodnom zaštitom su žrtve, upućuje se na to da su skromne, željne mira i obične svakodnevice – one su naprosto dobre. Ističe se da se radi o legalnoj proceduri i da je Hrvatska njihov odabir.

Sirijski u Zadru nisu nelegalno ušli u Hrvatsku već su u Turskoj tražili da mogu doći u Hrvatsku i tražiti azil. Oni su dio pilot projekta pružanja podrške pri preseljenju izbjeglica Vladi Republike Hrvatske (24SATA, 30. 1. 2018.).

U ovoj je kategoriji temeljna 'jedinica' o kojoj se izvještava obitelj. To su ljudi napaćeni ratnim strahotama, dolaze u okviru dogovorenih kvota preseljenja i njih treba zbrinuti:

Dvije sirijske obitelji stigle su u Karlovac. Za njih, kao i za ostalih osam obitelji koje će u grad stići u idućih 14 dana, Središnji državni ured za stambeno zbrinjavanje uredio je deset stanova pa će obitelji, koje su iz svoje domovine pobjegle pred ratom bez ničega, moći početi normalan život, navodi dnevnik. Stanovi su uređeni i namješteni za potrebe obitelji, što je državu stajalo oko milijun kuna, od čega su 75 posto iznosa bespovratna sredstva iz europskog Fonda za azil, migraciju i integraciju (NET.HR, 17. 11. 2019.).

Nakon loših uvjeta koje su dosad imali ova obitelj dosad je upoznala samo dio kulture zemlje koju je odabrala kao trajno odredište (HRT.HR, 20. 1. 2018.).

Azilanti (osobe pod međunarodnom zaštitom) ljudi su 'kao i svi drugi' te samo traže mir i sreću svojoj obitelji. Ljubazni su i blagi. Kulturološki su drugačiji no žele učiti, žele se integrirati. Oni su svjesno odabrali Hrvatsku kao svoj novi dom, vole Hrvatsku, Hrvate, i nipošto ne žele biti financijski teret državi.

Ovi termini i ovako proizvedene distinkcije zapravo reprezentiraju tipove migranata jer je 'migrant' nadređen pojam svim ostalim označiteljima. Stoga terminološka distinkcija, koja u dihotomnom ključu crno-bijele logike sa svrhom legitimacije određenih statusnih politika, ne funkcionira najbolje u praktičnoj cirkulaciji i konstrukciji značenja (usp. Robertson, 2019.). Dobar indikator za navedeno pokušaj je Vlade da u Petrinji uspostavi Prihvatilište za tražitelje azila, pri čemu su se suočili s otporom kako političara na lokalnoj razini tako i 'branitelja Petrinje' koji su predstavljali lokalno stanovništvo:

(Inicijativa branitelja) *Našu cijelu županiju su potpuno zanemarili i*

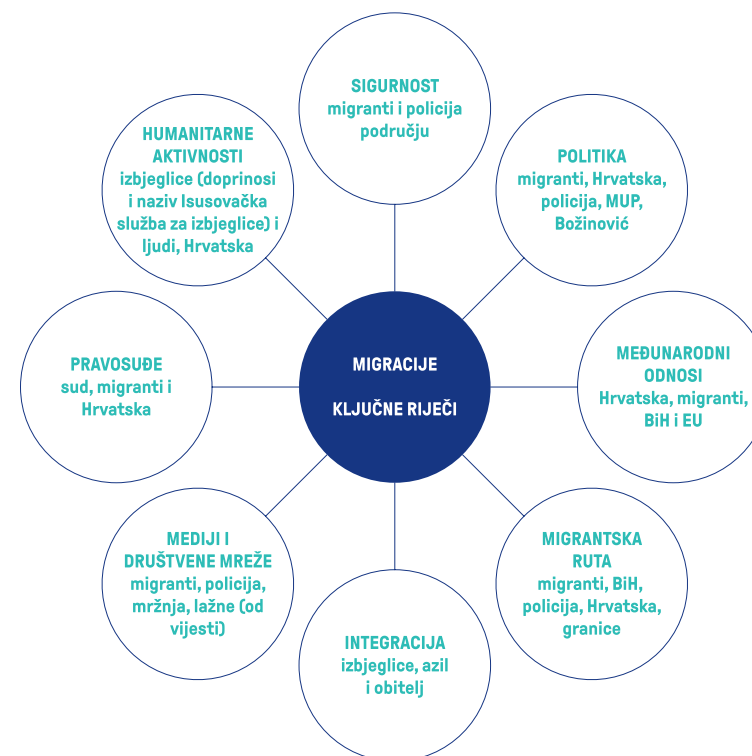
sustavno je uništavaju, posebno Banovinu i Kordun koje su u Domovinskom ratu natopljene krvlju naših branitelja. Ilegalnih migranata ima na svakom koraku, uništavaju, krađu i provaljuju u napuštene objekte. Stanovništvo je sa pravom u strahu, bojimo se za sebe i svoju djecu jer vidimo što se događa oko nas. Sa pravom strahujemo da oni ne dolaze ovdje da bi se integrirali, živjeli i radili, čemu svakodnevno svjedočimo (JUTARNJI.HR, 9. 5. 2019.).

Dakle vidimo da pokušaj kreiranja jasne, ali međusobno isključujuće diskurzivne distinkcije između tipova migranata, rezultira miješanjem pojmova i značenja: u gore navedenom primjeru tražitelje azila izjednačava se s 'ilegalnim migrantima', pri čemu sama upotreba termina možda i ne bi bila toliko važna da se ne radi o sustavnom diskreditiranju opće skupine (migrant) uz istovremeno nastojanje da se afirmira status njezine podskupine (izbjeglica/osoba pod međunarodnom zaštitom, a u slučaju Petrinje i tražitelja azila), koju se 'tretira' različito jer se, ovisno o kontekstu, podskupinu pokušava prikazati drugačijom od skupine kojoj po definiciji pripada.

Rasprava

Općenito gledajući, analiza medijskih reprezentacija u ovom dvogodišnjem razdoblju omogućuje nam, uz prethodno navedene rezultate, neke opće uvide, ali i otvaranje novih pitanja koja je vrijedno istaknuti i posebno raspraviti.

Slika 13.
Ključne riječi
unutar pojedinih
tema

Pogledamo li sliku 13, vidimo da se neke ključne riječi koje su se najčešće pojavljivale, ponavljaju unutar pojedinih tema: 'migrant' se pojavljuje u svima osim unutar integracija i humanitarnih aktivnosti, u kojima se, umjesto toga, pojavljuju označitelji 'izbjeglica' i 'ljudi'. Ključna riječ koja se učestalo pojavljuje je i Hrvatska, koja nije među najzastupljenijima samo kod tematske kategorije sigurnosti i integracije. 'Policija' se pak pojavljuje kod tema sigurnosti, politike, migrantske rute i medija i društvenih mreža, dok se Bosna i Hercegovina (BiH) ponavlja u temama međunarodnih odnosa i migrantske rute. Iako se neke ključne riječi ponavljaju, svaka tema ima i distinktivnu ključnu riječ koja u kombinaciji s ponavljajućima, upućuje na tematski sadržaj koji odjeljuje formirane distinktivne kategorije: 'područje' (sigurnost), 'MUP' i 'Božinović' (politika), 'EU' (međunarodni odnosi), 'granice' (migrantska ruta), 'obitelj' i 'azil' (integracija), 'mržnja' i 'lažne' (od

‘vijesti’) (mediji i društvene mreže), ‘sud’ (pravosuđe) te ‘ljudi’ (humanitarne aktivnosti). Iako navedeno nije dovoljno da bi se obuhvatila složena narav diskurzivnih konstrukcija značenja, može poslužiti kao jedan od indikatora razumijevanja i tematskog organiziranja fenomena migracija u hrvatskim medijima. On se primarno smješta u okvir nacionalnih država kao formacija koje pokrivaju određeni teritorij (područja) omeđen granicama, unutar kojih su mobilizirani represivni aparat (policija, ministarstvo, ministar) i definirana nadležna sudbena vlast, što ukazuje na dominaciju sekuritizacijskog interpretativnog okvira ovog fenomena. Distinktivni se diskurs oblikuje kod integracije i humanitarnih aktivnosti gdje su ‘ljudi’, ‘obitelji’ i ‘izbjeglica’ unutar humanitarnog interpretacijskog okvira, dakle jasno se razdvaja ‘žrtva’ prema kojoj trebamo biti ‘humani’ (izbjeglice) i ‘opasnost’ od koje se trebamo ‘braniti’ (migranti). Humanitarni pristup koji je prevladavao za vrijeme uspostave Balkanskog koridora 2015. i 2016. godine, u ovom je razdoblju prisutan marginalno, u sklopu pokazivanja otvorenosti hrvatskog društva, dok je u političkim debatama do određene mjere obrađen kao naivnost prethodne političke garniture na vlasti. Stoga naši rezultati ukazuju na sličnosti s nekim prijašnjim istraživanjima koja ističu naglašeni aspekt sigurnosti u reprezentacijama i interpretacijama migracija kao društvenog fenomena (usp. Berbić Kolar i Gligorić, 2017; Car, Čančar i Bovan, 2019; Dobrić Basaneže i Ostojić, 2021).

U određenoj je mjeri riječ o refleksiji širih promjena europskih politika koje se prenose na domaći teren u različitim vidovima, neke od kojih se vide kao vanjsko uvjetovanje koje provodi EU u svrhu zaštite granica (Čepo, Čehulić i Zrinščak, 2020). Problem migranata reprezentira se kao globalni i širi europski problem koji Hrvatska nije stvorila niti ga može riješiti, no u rješavanju ‘problema’ ulaže maksimalne napore, ‘štiteći najdužu kopnenu granicu Europske unije’ (ponavljajuća sintagma). Migranti su u tom smislu daleki i ne čine integralni dio hrvatskog društva i/ili nisu prepoznati kao predmet javnih politika jer im Hrvatska ni nije ciljano odredište te je stoga temeljni cilj ‘problem’ rješavati u drugim mjestima, unutar EU-a ili zemljama izvan EU-a, poželjno u zemljama porijekla. Prema tome diskurs medijskog izvještavanja koji odražava diskurs hegemonije, ukazuje na to da su migranti prvenstveno sigurnosno-administrativno opterećenje. Dominantni narativ prikazuje migrante kao ljude koji nemaju namjeru ostati u Hrvatskoj, kojima Hrvatska nije ciljano odredište, već predstavljaju problem zbog ‘nasrtaja’ na granicu i nekontroliranog prolaska hrvatskim teritorijem. I sam taj tranzit predstavlja problem: ilegalnim prelaskom granice krše zakon, troše resurse policije, medicinskih službi i drugih javnih institucija te uništavaju resurse i mijenjaju život mještana koji žive u lokalitetima ‘migrantskih ruta’. Sama sintagma ‘zaštita

granice’ od migranata upućuje na to da je državni integritet potencijalno narušen i da postoji ugroza od koje se treba štititi. Migranti su opasnost i zbog toga što u tranzitu kroz teritorij, zbog politika zatvaranja drugih europskih država, postoji prijetnja ‘zapinjania’, tj. ostanka na teritoriju i realizacija straha da će Hrvatska postati *hot-spot*.

Tako se i u medijskom diskursu istovremeno potvrđuje ono što je poznato u istraživanjima stavova prema migrantima, a to je da mogu istovremeno predstavljati i stvarnu i simboličnu prijetnju, gdje prva nastaje kao rezultat doživljaja prijetnje po osobnu fizičku i državnu sigurnost, kao i po ekonomsku moć, tj. materijalno blagostanje društva, a druga se očituje u doživljaju ugroze nacionalnog identiteta i kulturnih vrijednosti vlastite grupe u usporedbi s ‘prijetećim drugim’ (usp. Pereira, Vala i Costa-Lopes, 2009; Mrakovčić i Grgurović, 2020). Obje dimenzije prijetnje koje se zajedno shvaćaju i kao ‘integrirana prijetnja’ (Stephan, Ybarra i Bachman, 1999) mogu se prometnuti u diskriminirajuće prakse prema migrantima, jednako u institucionalnom ophođenju, dnevnim susretima, kao i u medijskim reprezentacijama.

Crawley i Skelparis (2018) pišući o ‘kategorijalnom fetišizmu’, podsjećaju da službeni diskursi oko ljudi u pokretu izostavljaju ili nerijetko previđaju kompleksnost ljudske mobilnosti uvjetovane spletom društvenih, ekonomskih i političkih čimbenika, čime življeno iskustvo migracija zaobilazi, nadilazi i transponira službene klasifikacije, konceptualne i *policy* kategorije prisutne u pravnim, političkim i drugim stručnim diskursima i politikama. I u našoj se analizi pokazalo kako medijsko korištenje pojmova migrant, izbjeglica (te tražitelj azila) ustvari dodatno učvršćuje konstruiranu, ali pojednostavljujuću dihotomiju: ‘izbjeglica’ kao dozvoljenih, zaslužnih i dobrodošlih te ‘migranata’ kao neželjenih, lažnih, i ugrožavajućih, kao fenomen koji i preko medija iznova uspostavlja mehanizam prisutan kod političara i drugih kreatora javnih politika kojim se zapravo razdvaja i diskriminira jedne u odnosu na druge, mada su i izbjeglice (kao posebna skupina prisilnih migranata, a pogotovo u fazi dok su još tražitelji azila) u riziku da padnu u nemilost difamatornih reprezentacija. Pri tome se u medijskim izvještajima rijetko kompleksnije povezuju makrorazina društvenog fenomena sa životnim pričama i jednih i drugih, koje bi osvijetlile ne samo složenost motiva za migracijom, nego i eventualne promjene statusa i životnih pozicija nekoga tko je ‘na putu’, što često izmiče jednoznačnim imenovanjima ili se mijenja na putu tzv. mješovitih migracijskih kretanja. Ponekad pojedinci ‘u pokretu’ u smislu statusa mogu pripadati u dvije ili više različitih unaprijed definiranih kategorija, a nerijetko pred vlastima sami pričaju svoju priču tako da ju konstruiraju da odgovara u unaprijed definirane pravne kategorije, kao npr. tražitelji azila u postupku odobrenja izbjegličkog statusa (usp. Zetter, 2015).

Pri tome je dakako društvena stvarnost ona koja je složenija od namjerno ili slučajno pojednostavljenih prikaza toga nečega što bi se moglo opisati kao migracijska putanja u kojoj je moguće prelaziti i vraćati se u razne statuse ili pak odustajati od njih, primjerice od prisilno raseljene osobe, međunarodnog migranta kojemu je istekla viza, preko tražitelja azila, ponovno do krijumčarenog neregularnog migranta, preko iregulariziranog i odbijenog tražitelja azila, moguće i žrtve trgovine ljudima, naposljetku do nekog priželjkivanog zakonitog ili regulariziranog statusa boravka, putem programa preseljenja ili nekim drugim trajnim i održivim rješenjem za osobe koje traže priliku za siguran i bolji život izvan svoje države porijekla.

No i sam termin 'izbjeglica' nije izuzet od problematičnih političkih konotacija, što se vidi kroz institucionalno kategorijsko frakcioniranje (izbjeglice u odnosu na migrante), čime i 'etiketa' izbjeglica zapravo rekreira diskurs otpora prema dolasku i jednih prema drugima, ali vrlo često i prema jednima i drugima, kako nas podsjeća Zetter (2015). U domaćem kontekstu osvjedočili smo se kako je razdoblje neposrednog završetka Balkanskog koridora (iako Balkanska ruta i dalje traje), označilo i promjenu u državnim politikama i medijskom diskursu i stavu kada odjednom dotadašnje izbjeglice u tranzitu do Njemačke i drugdje na zapadu postupno s procesom zatvaranja granica postaju (samo) migranti koji zapinju jer bivaju zaustavljeni i odbijeni na granicama. Sukladno istraživanju (Čepo, Čehulić i Zrinščak, 2020), promjena u korištenju termina izbjeglica u prvoj fazi, a potom dominantno migrant, upućuje na diskurzivnu promjenu od 'izbjeglice, dobrodošli' ka 'stop migrantima', a promjena u tim označiteljima oslikava zaokret vlasti od humanitarnog k sekuritizacijskom pristupu. No prema autorima nema specifičnog, inherentnog nacionalnog razloga koji bi objasnio ovaj zaokret bolje nego utjecaj vanjskog uvjetovanja od strane EU-a i prešutno preuzete funkcije graničnog policajca kojim Hrvatska štiti ostatak zapadnih država EU-a od neželjenih, neregularnih migranata. Čini se da su načini medijskog izvještavanja o temi migracija i izbjeglištva, koji sadrže gore prikazane aspekte dihotomnih kategorizacija i dominacija dimenzija prijetnje, u nekoj mjeri slični za većinu država u regiji, tj. država na putu migranata Balkanskom rutom 'u kojem se migranti doživljavaju kao objekt i problem' (Vuletić i Filipović, 2019; 135). Kako smo vidjeli ranije, desubjektivizacija migranata uz hegemonističku retoriku prijetnje i sigurnosti temeljne su odrednice medijskog izvještavanja u Sloveniji (Vezovnik i Šarić, 2020). Na temelju analize medijskog sadržaja na bosansko-hercegovačkim internetskim portalima, Kržalić i Kobajica (2021) zaključuju kako mediji u Bosni i Hercegovini oblikuju i prikazuju migrante u negativno intoniranim objavama koje mahom pridonose senzacionalizmu i politizaciji ionako

kompleksne teme. Posredno to vodi k diskriminirajućim, stereotipnim i stigmatizirajućim tendencijama kod bosansko-hercegovačke javnosti, kao i do mogućeg srozavanja nepovjerenja javnosti prema nadležnim državnim akterima. Analiza tekstova i vizualnih prikaza kod Car, Čančar i Bovan (2019) pokazala je slično, tj. da su u oba formata ljudi isprva bili dominantno adresirani kao 'izbjeglice' i prikazani kao žrtve. Dok je Mađarska, a kasnije i Slovenija, bila portretirana kao neprijateljska prema izbjeglicama, Hrvatska je prikazana kao naklonjena i prijateljsko okruženje dobrodošlice, no ti su se interpretativni okviri promijenili poslije pariškog terorističkog napada (studen 2015.), otkada se izbjeglice počinje češće portretirati kao 'migrante' i kao prijetnju, dakle puno prije zatvaranja Balkanskog koridora.

U našoj analizi nisu učestale eksplicitne poveznice između migranata i religije, odnosno denotativno predstavljanje ili isticanje da su migranti druge vjeroispovijesti, kao što je to slučaj u nekim drugim zemljama srednje i istočne Europe (primjerice u Češkoj, vidi u Jelínková, 2019). Premda istraživanje Babić i Huntić (2018) bilježi antiizbjegličku i antiislamsku retoriku manje posjećenih hrvatskih mrežnih portala (pretežno desno orijentiranih), tu primjećujemo da se eksplicitne veze između migranata i islama primarno mogu pronaći unutar teme sigurnosti i politike, posebno političkih aktera radikalno desne ideološke orijentacije, no inače su veze naznačene upotrebom toponimima zemalja porijekla (Sirija, Afganistan, Irak, Pakistan...), isticanjem zemlje prvotnog izbjegličkog smještaja (Turska) ili posljednje lokacije na putu prema zapadnoj Europi (Velika Kladuša u Bosni i Hercegovini) kao i osobnim imenima. Ipak, postoje suptilnije implicirane razlike koje se mogu iščitati kroz karakterizaciju migranata kao mladih muškaraca, samaca (za razliku od konotacije 'obitelji'), koji su snažni, vojno spremni, koji se tuku, bodu noževima, koji rade nereda i organiziraju prosvjede na granici, koji uporno idu u *game* – pokušaji ulaska i prelaska državnog teritorija, koji su sumnjivih namjera, sa skrivenom *agendom* i misijom, možda instruirani jer imaju novca (što znači da nisu ono za što se predstavljaju) i tome slično – sve je to dio općeg imaginarija migranata kao prijetećih drugih, posebice u zemljama Višegradske skupine (usp. Goździak i Márton, 2018), ali u promatranom razdoblju i u našem domaćem kontekstu.

Na taj se način onda kreira diskurs u kojem je središnje mjesto obrana državnog teritorija, ali i teritorija Europske unije, no posredno i obrana europske kulture i europskih vrijednosti, koliko god imaginaran bio pokušaj da se o njima razmišlja u nekim homogenim kategorijama. Simbolična je prijetnja tu pretežno prisutna implicitno, a izravno je zastupljena u retorici desnih političkih stranaka pa i izjavama Predsjednice Republike, pri čemu motiv ugroze kršćanskih i

civilizacijskih vrijednosti pronalazi put u analizirane nacionalne i regionalne medije i kroz rasističke objave i lažne vijesti koje plasiraju pojedini političari ekstremno desnih stranaka ili građani na društvenim mrežama. Stoga je gorući sigurnosni problem primarno smješten u područje nadzora teritorija i materijalne štete koju migranti uzrokuju na svom putu. Slika migranata koja se time konstruira i dalje je slika devijantnosti, u većoj mjeri osoba koje se skrivaju, bježe, kreću se noću, prikrivaju svoje stvarne ekonomske razloge za ulazak u europske zemlje te pri tome riskiraju vlastite živote, ali i ugrožavaju imovinu stanovnika u mjestima kojima prolaze. Budući da se migranti diskurzivno konstruiraju kao prijeteći Drugi, oni ne mogu biti uključeni u simbolički poredak nacionalne zajednice, stoga idejno reprezentiraju ono što nacionalna zajednica *nije* – i tu se otvara prostor za konstrukciju migranata u suprotnosti s normativnim sociokulturnim obilježjima hrvatskog identiteta: ‘mještane je strah migranata’. Iz rezultata našeg istraživanja proizlazi kako se migracije primarno diskurzivno konstruiraju kao ‘muška’ domena. To donekle podrazumijeva i dvostruko diskriminirajući tretman žena u medijima kao onih koje su ‘nevidljive’ u usporedbi s muškarcima ili ih se pak u stereotipnom i patrijarhalnom ključu predstavlja kao nesamostalne i o muškarcu ovisne pridružene članice obitelji (usp. Morokvašić, 2014). Arhetipsko medijsko portretiranje izbjeglica kao bespomoćnih žena (i djece), progonjenih, siromašnih i određenih nacionalnosti, samo podržava hegemonijske maskulizirane prikaze i narative, u kojima su žene u svakom slučaju manje ‘prijeteće’, a više ‘ranjive’ u usporedbi s muškarcima izbjeglicama (Freedman, 2007; Esses i sur., 2013). No s druge strane diskurzivna konstrukcija žena kao ‘umirujućeg’ svojstva, čija je prisutnost u migracijskim tokovima u ovom kontekstu poželjna (konotacijski vezana uz obitelj, mir, i jamstvo sigurnosti), u nepovoljan položaj stavlja muškarce koji se u reprezentacijama, konotativno diskurzivno povezuje s nasiljem, ratom, sukobom i osvajanjem teritorija.

Na primjeru teme sigurnosti u medijskom izvještavanju identificirane su tri podteme: suzbijanje kriminala, spašavanje migranata i zaštita lokalnog stanovništva. Time se pitanja nacionalne sigurnosti državnih granica i teritorija postavljaju kao prioritet, a ako govorimo o ljudskoj sigurnosti, prvenstveno se misli na sigurnost u smislu zaštite lokalnih mještana od migranata, ali i migranata od zamki krajolika na opasnim i teškim rutama kojima se kreću. Neosporno je da je teško protuargumentirati da lokalna sigurnost nije nešto što svaki građanin priželjkuje i očekuje da mu državna vlast osigura, no tendenciozno medijsko uokvirivanje i u tematskoj kategoriji sigurnosti i migrantskoj ruti koristi se konceptualnim metaforama u izvještavanju kako bi označilo moguće i stvarno ekscenčne situacije u senzacionalističkom tonu i ključu

(‘migrantski val’, ‘migranti provalili’, ‘raste priljev migranata’, ‘veliki val ilegalnih migranata’ itd.) (usp. Gradečak, Milić i Župarić-Iljić, 2021). Hameršak i Pleše (2021) upozorili su kako hrvatske šume, planine i rijeke kojima ili preko kojih se kreću migranti, postaju opasnost po njihov život, zdravlje i sigurnost jer se kroz politike zaštite i nadzora granica i teritorija one promeću u tzv. ‘naoružani krajolik’ u svrhu zaustavljanja, odvracanja, zadržavanja i odbijanja migranata od državnog teritorija. Diskurzivna dehumanizacija koja je prisutna u opisima ‘hvatanja’ migranata u našem istraživanju primjećuje se u konceptualnim metaforama i analogijama sa životinjama (horde, čopori, skupine migranata) koje se lovi kao divljač (‘ulovljeni migranti’) jer na svojem putu hrvatskim šumskim krajolicima čine materijalnu štetu prirodi i domaćem stanovništvu (kuće, vikendice). Primjerice Bagarić i Mandić (2019: 2348) pišu kako ‘najčitaniji hrvatski portali prikazuju migrante kao žrtve na udaru životnih, sudbinskih i vremenskih nepravilnosti, ali i na milosti i nemilosti brutalne europske politike zatvorenih granica i namotaja žilet žice’, dok se u našem istraživanju pokazalo kako su migranti, krećući se prirodnim krajolicima Hrvatske, medijski prikazani kao nepromišljeni na vlastitu štetu, zbog čega je u njihovom spašavanju potrebno mobilizirati državne resurse.

Mediji se u izvještavanju primarno oslanjaju na službene izvore kako kvantitativno (u smislu broja članaka koji prenose pozicije predstavnika vlasti) tako i kvalitativno (u smislu da se te pozicije uglavnom ne propituju), čime se nekritički podržava dominantna službena politika aktera na vlasti. Time se djelomično može objasniti i to što u medijima dominiraju negativne reprezentacije migranata kao populacije koja izaziva prijetnju, koji su prijetnja i koji predstavljaju ozbiljan društveni problem. Naime službena politika desno-konzervativne vlade sklona je sekuritizaciji, a primjećujemo i da je sekuritizacijski okvir, nasuprot humanitarnom, slabije prisutan kako se medijska izvještavanja manje oslanjaju na izvore informacija središnjih državnih aktera, koje Hrnjić Kuduzović (2017) ubraja u ‘elitnu vrstu izvora’, što je u skladu s nalazima drugih istraživanja (Korkut i sur., 2020). Humanitarni pristup migracijama u analiziranom je razdoblju zadržan kao nepromijenjen još samo u reprezentacijama aktera civilnoga društva koji su aktivni u diskurzivnim borbama oko postupanja policije prema migrantima, no te se borbe sada odvijaju unutar šireg sekuritizacijskog okvira koji podrazumijeva nužnosti zaštite granica i važnosti kontrole migracijskih kretanja, što ujedno predstavlja i hegemonijsku poziciju predstavnika na vlasti (usp. Šelo Šabić, 2017). Organizacije civilnog društva (i institut pravobranitelja) u tim diskurzivnim borbama kritiku upućuju postupanjima policije (kao ekstenziji službene politike) prema migrantima, oslanjajući se na argument nepoštivanja ljudskih prava i postojećeg

zakonodavnog okvira, dok se službena politika brani negirajući optužbe i tvrdeći da navedeni okvir poštuje. Ovdje se prema strukturalističkom ključu može prepoznati metanarativ te diskurzivne borbe koja se oblikuje oko polova ljudskog i neljudskog (postupanja, odnosa). Pritom je zanimljivo da se prema političko-ideološkom ključu, lijevo-liberalni glasovi organizacija civilnog društva svode na argument o nužnosti poštivanja zakona u okviru demokratski uređenih država, što je dobar indikator normalizacije i dominacije desno-konzervativnih vrijednosti koje se odražavaju i u sekuritizacijskom interpretativnom okviru. Tome dodatno doprinose radikalno desne pozicije koje ga dodatno zaoštravaju, tretirajući fenomen migracija prema ključu neprijateljske ugroze. Ovaj se političko-ideološki rascjep ogleda i u načinu na koji se humanitarni interpretacijski okvir pojavljuje u drugom vidu: izvještavanje o temi humanitarnih aktivnosti. Jedna udruga dominira unutar ove teme, a to je Isusovačka služba za izbjeglice (koju najčešće u medijima reprezentira voditelj Tvrtko Barun). Djelomično je to povezano s njihovim strukturalnim položajem s obzirom na to da su, u promatranom razdoblju, bili službeni partneri nadležnog ministarstva u politika integracije, dok je to isto nadležno ministarstvo u antagonističkom odnosu prema drugim organizacijama civilnog društva (AYS, Inicijativa Dobrodošli, Centra za mirovne studije), u čemu se odražava međusobno povezivanje društvenih aktera na temelju političko-ideoloških orijentacija. Zanimljivo je pritom da se u medijskim reprezentacijama humanitarne aktivnosti Isusovačke službe ne povezuju s političkim angažmanom, već s humanitarnim radom (koji nitko ne može osporiti ili negativno poimati), dok se humanitarni rad sekularnih organizacija civilnog društva vezuje isključivo uz političko djelovanje ili aktivizam. Dakle jasno se diskurzivno konstruira specifičnost područja humanitarnih aktivnosti i integracije. Naime radi se otklon od negativnog uokvirivanja prema pozitivnim tonovima, pri čemu su tu ključni odabrani akteri organizacije civilnog društva, kulturni i obrazovni djelatnici, različiti akteri lokalnih zajednica izvan sfere institucionalne politike, ali i sami izbjeglice i novinari. Ta su medijska izvještavanja, iako i dalje u dobroj mjeri epizodična i usmjerena na pokrivanje specifičnih događaja, često u novinarskom formatu 'tople ljudske priče'.

Povezano s ovim uvidima vrijedi istaknuti važnost pojave integracije, implementacijom programa preseljenja izbjeglica iz trećih zemalja, kao teme koja se, barem sudeći po prijašnjim istraživanjima u Hrvatskoj, nije pokazivala toliko zastupljenom u prethodnim vremenskim razdobljima. Upravo unutar te teme bilježimo najveći dio članaka u kojima se o izbjeglicama govori pozitivno, u kojima dominira humanitarni diskurs i u kojima su izbjeglice prikazani kao osobe s vlastitim životnim povijestima, obiteljima, željama i motivima koje dobrim

dijelom sami iznose. Iako su i u tom dijelu prisutne reprezentacije žrtve i pasivnosti, pa čak i infantilizacija, to je u većoj mjeri prisutno implicitno i po svemu sudeći nije namjeravani učinak nego posljedica specifičnih načina izvještavanja koja su često zajednička i drugim marginaliziranim skupinama. Pojava takvih medijskih reprezentacija u očitoj je opoziciji u odnosu na širi narativ i ne leži osobito dobro u širem diskursu, a što se vidi i po relativno čvrstoj odijeljenosti te teme od ostalih. Unutar te teme u pravilu nalazimo vrlo malo dodirnih točaka s drugim motivima, u medijskom praćenju pojedini događaji promatraju se iz različitih interpretativnih rakursa, no to nije slučaj u sklopu teme integracije. Ta se tema na određeni način konstruira u opoziciji u odnosu na druge teme i govori o svojevrsnom poželjnom rješenju problema, a to je kontrola i regulacija migracija mehanizmima odabira (seleksijskih misija Ministarstva unutarnjih poslova i partnera), preseljenjem i integracijom točno određenog broja ljudi jasnog profila.

U tematskom sklopu 'integracija' nismo pronašli primjere medijskog izvještavanja koji bi kritički odražavali pozicije različitih aktera oko razumijevanja i propitivanja integracijske politike, kao najpoželjnijeg modela uređenja jezičnih, etničkih, kulturnih i drugih razlika u sredinama prihvata i u društvu u cjelini. Posljednjih godina svjedočili smo tomu da se dogodio otklon, tj. lokalni zaokret (engl. *local turn*, usp. Zappata-Barrero, Caponio i Scholten, 2017) od razumijevanja integracije kao *top-down* procesa spuštanja generalne nacionalne politike u lokalnu sredinu, u svrhu dvosmjernosti procesa prilagodbe lokalne populacije i izbjeglica jednih na druge, k razumijevanju integracije kao lokalnog modela uređenja različitosti i akulturacijske strategije novih useljenika, a koji može biti i tromjerman pa uključivati i države porijekla i države tranzita, posebice u pokušajima spajanja obitelji i/ili u programima preseljenja.

Naše istraživanje ukazuje na to da se integracija medijski reprezentira kao složen, ali reguliran *policy* proces, u relativno neuređenom ili tek razvijajućem sustavu prihvata u sredinama u kojima izbjeglice dolaze kroz program preseljenja. Time se zapravo, a kao rezultat novih strateških orijentacija nacionalne migracijske politike na rubu Schengena, u medijima konstruiraju nove distinkcije jer se pokušavaju pomiriti nastojanja istovremenog zaustavljanja migracija na granicama i primanja i integracije poželjnih profila izbjeglica. Naime, kao što je u pregledu rezultata više puta naglašeno, hrvatska Vlada obvezala se na sudjelovanje Hrvatske u 'Europskom programu premještanja i preseljenja državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva koje ispunjavaju uvjete za odobrenje međunarodne zaštite', što uključuje zbrinjavanje sirijskih izbjeglica iz Turske. To onda podrazumijeva diskurzivno 'klesanje' razlika koje postaje konstanta u medijskim reprezentacijama,

odnosno razlikovanje 'nezaslužnih migranata' i 'istinskih izbjeglica' pa pripadajući procesi izgradnje značenja u najvećoj mjeri obilježavaju medijsko izvještavanje u analiziranom razdoblju i možda čine temeljni ključ za razumijevanje ukupne medijske slike migranata, izbjeglica i tražitelja azila. Pri tome valja istaknuti da je i ovdje zabilježeno, kao i u nekim prijašnjim istraživanjima (Augoustinos i Quinn, 2003; Baričević i Koska, 2017; Crawley i Skleparis, 2018), da se u medijskim izvještavanjima miješaju i neujednačeno te nesustavno koriste temeljni pojmovi koji služe kao označitelji u klasifikacijama mahom pravne i statusno-regulatorne terminologije, najčešće u smislu izjednačavanja pojmova migrant, tražitelj azila i azilant, što na prosječnog recipijenta medijskog sadržaja može imati zbunjujući učinak.

Ono što ipak jest novost u domaćem, hrvatskom kontekstu odnosi se na činjenicu da je nakon zatvaranja Balkanskog koridora program preseljenja u pravi čas poslužio za perpetuiranje te dihotomije i oportunističku inačicu humanitarizma (uz onu sigurnosnu koja je trajno i kontinuirano prisutna) kako bi iznio službeni stav MUP-a i dionika sustava da su sirijski izbjeglice u turskim kampovima podesan i poželjan profil kojima se kontroliranim i upravljanim humanitarnim mehanizmima preseljenja jamči zaštita i prilika za novi život u lokalnim zajednicama u Hrvatskoj. Medijske reprezentacije izbjeglica koji su došli programima preseljenja tako su u Hrvatskoj postale zahvalna medijska tema u izvještavanjima koja su mahom nekritički prenosila službene narative vlasti oko dobrodošlice za tu populaciju, uz povremene kritičke proplamsaje u člancima koji obrađuju izazove i nedostatke u sustavu prihvata i integracije na nacionalnoj razini i u lokalnim zajednicama. Na koncu, pomaknemo li se od problemske rasprave vezane uz ono što smo 'pronašli' u medijskim reprezentacijama prema onome čega nema, primjetno je da se ekonomija kao tema unutar koje bi se problematizirali pozitivni ili negativni učinci migracijskih kretanja na hrvatsku ekonomiju uopće ne pojavljuje. Migracije reprezentirane u medijima neizravno imaju ekonomske reperkusije u vidu mobilizacije državnih resursa oko sigurnosnih pitanja, troškova integracije (opremanje stanova i osiguravanje drugih prava), potencijalnog učinka na turizam ili putem zapošljavanja i tržišta rada u kontekstu integracije. No ekonomija kao problemski motiv ili u obliku šire ekonomske analize nije vidljiva. Stoga je inicijalno nastali tematski kod 'ekonomija' nestao, dok se nekolicinu članaka u toj kategoriji pohranilo pod kategoriju 'ostalo'. Djelomično se to može razumjeti u kontekstu iznimno malog udjela imigranata u hrvatskoj populaciji, no s obzirom na trendove nedostatak ovog, za fenomen migracija važnog društvenog pitanja, morat će se nadoknaditi.

Zaključak

U ovom istraživanju usmjerili smo se na analizu medijskih sadržaja kako bismo identificirali načine na koji su migranti u njima reprezentirani kao društvena skupina. U temelju je čitavog istraživanja ideja da medijske reprezentacije primarno konstruiraju zbilju te da imaju utjecaj na načine na koje ljudi prosuđuju i pridaju značenja društvenim fenomenima. Nedvojbeno je da je fenomen migracija važna tema na medijskoj agendi u Hrvatskoj, a samim time nameće se i kao važno društveno pitanje jer su mediji ključni akteri u polju konstruiranja, perpetuiranja i prenošenja značenja te u tom smislu imaju neizostavnu ulogu u postavljanju i usmjeravanju javnih rasprava, kao i u informiranju opće populacije.

U ovom smo istraživanju, koristeći kvantitativnu i kvalitativnu analizu sadržaja, nastojali ustanoviti kako su migranti i izbjeglice reprezentirani u hrvatskim nacionalnim, regionalnim i lokalnim medijima u razdoblju od 2018. do 2019. godine. Naši rezultati pokazuju da se o tim skupinama primarno izvještavalo kroz optiku sigurnosti (34% svih medijskih članaka) i politike (30% članaka), nakon čega slijede teme međunarodnih odnosa (15%), migrantske rute (7%) i integracije (7%). Druge teme poput medija i društvenih mreža, pravosuđa i humanitarnih aktivnosti nemaju zastupljenost veću od 2,5%. Općenito govoreći, u ovom razdoblju izvještavanje je obilježeno dvama usporednim procesima: s jedne strane izraženom sekuritizacijom tema koje se tiču migracija i azila s obzirom na europske i nacionalne politike koje naglašavaju prioritet zaštite granica i teritorija te s druge strane humani(tari)zacijom onog dijela izbjeglica koji su obuhvaćeni programima preseljenja i u kasnijoj fazi integracijskim politikama. Ipak, sekuritizacija jednog (dominantnog) dijela i humani(tari)zacija drugog (politike preseljenja) odražavaju pozicije političke hegemonije, stoga možemo reći da mediji, umjesto da u ime javnosti propituju djelovanje političkih aktera, nekritički (su)kreiraju i perpetuiraju hegemonijski diskurs. Kako smo nastojali pokazati u raspravi, najveći teret tih diskurzivnih praksi, koje ne uključuju samo medijske reprezentacije nego i stvarne mjere na granicama, u konačnici snose tražitelji azila koji se u toj klasifikaciji nalaze između (loših) migranata i (dobrih) izbjeglica, premda je dvojbeno u kojoj mjeri i humanizirajuće strategije vezane uz integraciju, imaju snagu s obzirom na to da se proizvodnja tih značenja odvija unutar šireg sekuritizacijskog diskursa. Odjeljivanje takozvanog sekuritizacijskog i humanizirajućeg diskursa, koji prati distinkcija između migranata i izbjeglica, treba kritički promišljati i reartikulirati prema nastojanjima da se 'migranti' prvenstveno reprezentiraju kao 'ljudi', što je preduvjet za svako prihvaćanje, a posljedično i uspješnu integraciju.

Specifičnost je ovog istraživanja ta što su uzorak činili i lokalni i

regionalni mediji koji svojim dosegom pokrivaju mjesta u kojima su izbjeglice bili smješteni ili mjesta iz kojih se planirao i pripremao smještaj osoba pod međunarodnom zaštitom (Zagreb, Velika Gorica, Zaprešić, Karlovac, Duga Resa, Zadar, Sisak, Slavonski Brod, Varaždin i Požega). U tom je smislu jedna od polazišnih osnova istraživanja bila ta da će u medijskom izvještavanju lokalnih medija biti prisutne teme koje obuhvaćaju događaje važne za lokalnu zajednicu, no pokazalo se da lokalni mediji vrlo malo izvještavaju o ovom fenomenu, zbog čega je potrebno jačati njihove kapacitete jer imaju potencijala dati doprinos integracijskim procesima na lokalnoj razini.

Analiza medijskih reprezentacija osvijetlila je medijsko-proizvodne prakse problematične za javnost i javni interes koje, nažalost, nisu ništa novo: o temi se izvještava senzacionalistički, što uključuje dramaturgiju, patetiku te manipulaciju emocijama publika, s intencijom pobuđivanja jakih pozitivnih ili negativnih sentimenata, dok je središnja karakteristika izvještavanja o temi konflikt, koji se reprezentira kao temeljna društvena relacija između različitih aktera, otvarajući prostor kontroverznim akterima da privuku pažnju publika (bez obzira na potencijalno štetne posljedice za društvo u cjelini). Učestale objave tipično pripadaju dominantnim medijskim formatima: kriminal i 'crna kronika', narativizirane personalizirane tragedije i teme pogodne za ideološko-identitetske političke borbe. Osim toga prepoznatljiva je i kontinuirana rodna stereotipizacija u skladu s konzervativnim poimanjem roda. Primjetan je i fenomen homogenizacije sadržaja i dupliciranja/recikliranja medijskog sadržaja koji se ne stvara izvorno novinarskim istraživačkim radom u okviru redakcije, nego neinventivnim, a nerijetko i posve doslovnim preuzimanjem, kopiranjem i prenošenjem tuđih tekstova. Taj se problem, uz pitanja etike, treba sagledavati i u kontekstu prekarnih uvjeta rada novinara i širih promjena u upotrebi tehnologije. Dodatno, o temi se učestalo izvještava simplificirano i nekritički te se često izvještava na temelju nedovoljno provjerenih informacija, a pokazuje se i nepoznavanje materije o kojoj se izvještava, što je primjerice vidljivo i u neprikladnoj upotrebi terminologije u razlikovanju migranata, tražitelja azila, azilanata i dr.

Mediji uglavnom o migracijama kao društvenom fenomenu izvještavaju ekscesno (nesreće, akcije policije, političke kontroverze), no u rjeđim izvještavanjima koja se odnose na 'normalizaciju' svakodnevice u kontekstu preseljenja izbjeglica i njihove integracije u hrvatsko društvo, primjetni su elementi propagandnog izvještavanja koji slijede hegemonijske pozicije. Dodamo li tome da su dominantni izvori vidljivi u medijima upravo iz domene službene politike, posebno Ministarstva unutarnjih poslova, nameće se zaključak da je većina medijskih izvještavanja obuhvaćena ovom analizom u sinergiji

s diskursom vladajuće politike te da je uloga Vlade, politike i medija ključna u legitimaciji i (re)strukturiranju političkih, ekonomskih i društvenih konstelacija.

Literatura

- Ajduković, Dean; Čorkalo Biruški, Dinka; Gregurović, Margareta; Matić Bojić, Jelena i Župarić-Iljić, Drago (2019). *Izazovi integracije izbjeglica u hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina.
- Augoustinos, Martha i Quinn, Cheryl (2003). Social categorization and attitudinal evaluations: Illegal immigrants, refugees, or asylum seekers?, *New Review of Social Psychology*, 2 (1): 29–37.
- Babić, Tihana i Kunić, Tamara (2018). European refugee crisis 2015: press coverage on website *dnevno.hr*. U: Verhoeven, Piet; Jugo, Damir; Jakopović, Hrvoje i Ciboci, Lana (ur.). *Communication Management Forum 2017. Living in Crisis Mode: Time to Reconsider Definition, Meaning and Practice? Proceedings*. Zagreb: Edward Bernays University College, 265–283.
- Bagarić, Željka i Mandić, Antonija (2019). Istina, mediji i žilet-žica: migranti u hrvatskom medijskom krajoliku, *In medias res* 8 (15): 2423–2443.
- Banjeglav, Tamara (2022). 'We Were Refugees Ourselves!' Discursive Framing of the 'Refugee Crisis' in Croatia and Collective Memories of the 1990s War. *Contemporary Southeastern Europe*, 9(1): 11–32. doi: 10.25364/02.9:2022.1.2
- Baričević, Vedrana i Koska, Viktor (2017). *Stavovi i percepcije domaće javnosti o nacionalnim manjinama, izbjeglicama i migrantima*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
- Benčić, Sandra; Bužinkić, Emina; Miletić, Goran; Parić, Andrijana i Župarić-Iljić, Drago (2005). *Azil u Hrvatskoj – Analiza rezultata istraživanja*. Zagreb: Centar za mirovne studije.
- Berbić Kolar, Emina i Gligorić, Igor Marko (2017). The discursive construction of the migrant identity in Croatia. U: *Science and society. Language and linguistics, health policy and services*. Sofija: SGEM, 323–338.
- Berry, Mike; Garcia-Blanco, Inaki i Moore, Kerry (2015). *Press Coverage of the Refugee and Migrant Crisis in the EU: A Content Analysis of Five European Countries*, Report prepared for the UNHCR (December 2015). <http://www.unhcr.org/56bb369c9.html>.
- Bezić, Maja i Petrović, Ivana (2019). Diskursne strategije u medijskom prikazu migranata, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 12: 81–97.
- Bilić, Paško; Furman, Ivo i Yildirim, Savas (2018). The Refugee Crisis in the Croatian Digital News: Towards a Computational Political Economy of Communication, *Political Economy of Communication* 6 (1): 59–82.
- Borčić, Nikolina i Glavač, Sara (2021). 'The media presentation of

- the migration crisis: An analysis of the discourse on the Croatian women politicians', *Northern Lights*, 19, 79–100.
- Bossio, Diana i Bebawi, Saba (2016). Mapping the emergence of social media in everyday journalistic practices. *Media International Australia*, 161(1): 147–158.
- Bryman, Alan (2012). *Social Research Methods*, 4th Edition. Oxford: Oxford University Press.
- Car, Viktorija; Čančar, Emil i Bovan, Kosta (2019). The 2015 and 2016 Migration Crisis in Europe: How Croatian Daily Newspapers Represented and Portrayed Refugees and Migrants, *Teorija in praksa*, 56 (2): 681–699.
- Consterdine, Erica (2018). *State-of-the-art report on public attitudes, political discourses and media coverage on the arrival of refugees*, CEASEVAL Research on the Common European Asylum System, Nr. 02. http://ceaseval.eu/publications/02_Consterdine_State-of-the-art_report_on_public_attitudes.pdf.
- Crawley, Heaven i Skleparis, Dimitris (2018). Refugees, migrants, neither, both: categorical fetishism and the politics of bounding in Europe's 'migration crisis', *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44:1, 48–64, 10.1080/1369183X.2017.1348224
- Cvrtila, Vlatko; Slijepčević, Marija i Levak, Tomislav (2019). Migration, the Perception of Security Risks and Media Interpretation Frameworks in Croatia and Hungary, *Studia Polensia*, 8 (1): 7–30.
- Curran, James; Fenton, Natalie; Freedman, Des (2012). *Freedman Misunderstanding the Internet*. Oxfordshire: Routledge.
- Čepo, Dario; Čehulić, Mateja i Zrinščak, Siniša (2020). What a Difference Does Time Make? Framing Media Discourse on Refugees and Migrants in Croatia in Two Periods, *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 20 (3): 469–496.
- De Coninck, David (2020). Migrant categorizations and European public opinion: diverging attitudes towards immigrants and refugees, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 46:9, 1667–1686.
- De Genova, Nicholas; Fontanari, Elena; Picozza, Fiorenza; Soto Bermant, Laia; Spathoupolou, Aila; Stierl, Maurice; Tazzioli, Martina; van Baar, Huub i Yildiz, Can (2016). 'Migrant Crisis'/'Refugee Crisis'. Near Futures On line. Europe at Crossroads. Managed Inhospitality. U: De Genova, Nicholas i Tazzioli, Martina (ur.). *Europe/Crisis. New Keywords of 'the Crisis' in and of 'Europe'*, 1: 15–21. http://nearfuturesonline.org/wp-content/uploads/2016/01/New-Keywords-Collective_11.pdf
- Dobrić Basaneže, Katja i Ostojić, Paulina (2021). Migration Discourse in Croatian News Media. *Medijska istraživanja*, 27 (1), 5–27. <https://>

- doi.org/10.22572/mi.27.1.1
- Esipova, Neli; Ray, Julie; Pugliese, Anita (2020). World Grows Less Accepting of Migrants. <https://news.gallup.com/poll/320678/world-grows-less-accepting-migrants.aspx>
- Esses, Victoria M.; Medianu, Stelian i Lawson, Andrea S. (2013). Uncertainty, threat, and the role of the media in promoting the dehumanization of immigrants and refugees, *Journal of Social Issues*, 69 (3): 518–536.
- Esterajher, Josip (2015). Iskustva zbrinjavanja prognanika i izbjeglica i suvremena izbjegličko-migrantska kriza u Hrvatskoj, *Političke analize*, 6 (23): 15–22.
- European Commission (2018). *Special Eurobarometer 469. Integration of immigrants in the European Union*. Eurobarometer surveys. European Commission. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2169>
- Freedman, Jane (2007). *Gendering the International Asylum and Refugee Debate*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Georgiou, Myria i Zaborowski, Rafal (2017). *Media coverage of the 'refugee crisis': A cross-European perspective*, Council of Europe report DG1(2017)03. <https://rm.coe.int/1680706b00>.
- Giljević, Teo i Lalić Novak, Goranka (2018). Coordination Instruments in Croatian Integration Policy: Classification, Evaluation, and Proposals for Improvements, *Hrvatska i komparativna javna uprava*, 18 (3): 373–396.
- Goździa, Elżbieta i Péter, Márton (2018). 'Where the Wild Things Are': Fear of Islam and the Anti-Refugee Rhetoric in Hungary and in Poland. *Central and Eastern European Migration Review*. 7(125): 125–151. 10.17467/ceemr.2018.04
- Goldberger, Goran (2004). Portrayal of Immigrants in Newsmagazines, *Migracijske i etničke teme*, 20 (1): 7–27.
- Grad Zagreb (2022). *Akcijski plan Grada Zagreba za integraciju tražitelja međunarodne zaštite i osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za 2022. godinu*. *Gradska skupština Grada Zagreba*, 27. siječnja 2022. [http://web.zagreb.hr/sjednice/2021/sjednice_skupstine_2021.nsf/0/C12586DF003A998EC12587C00048FoA9/\\$FILE/02%20Prijedlog%20akcijskog%20plana.pdf](http://web.zagreb.hr/sjednice/2021/sjednice_skupstine_2021.nsf/0/C12586DF003A998EC12587C00048FoA9/$FILE/02%20Prijedlog%20akcijskog%20plana.pdf)
- Gradečak, Tanja; Milić, Goran i Župarić-Iljić, Drago (2021). From 'Migrant Waves' to 'Refugee Flows': A Case Study on Imposing and Shaping Conceptual Metaphors in Croatian Expert and Public Discourse. U: Brdar, Mario; Milić, Goran; Vidaković Erdeljić, Dubravka i Brdar-Szabó, Rita (ur.). *Figurative Thought and Language in the Human Universe*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, str. 47–72.

- Hall, Stuart (2006). Kodiranje/Dekodiranje, u D. Duda (ur.) *Politika teorije. Zbornik rasprava iz kulturalnih studija*. Zagreb: Disput. Str. 127–139.
- Hameršak, Marijana i Pleše, Iva (2017). Zarobljeni u kretanju: o hrvatskoj dionici balkanskog koridora. U: Bužinkić, Emina i Hameršak, Marijana (ur.). *Kamp, koridor, granica: studije izbjeglištva u suvremenom hrvatskom kontekstu*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Centar za mirovne studije i Fakultet političkih znanosti – CEDIM, 9–39.
- Havelka, Natalija; Poljak, Nikoleta i Šehić-Relić, Lejla (2018). *Izješće o integracijskom auditu Grada Osijeka – Integracija državljana trećih zemalja u Osijeku*, Centar za mir, nenasilje i ljudska prava – Osijek. https://www.integra-eu.net/images/City_Report/Audit_%Do%Aoeport_Osijek_CR.pdf
- Hoffmann, Dražen (2015). *Pregledni izvještaj o praćenju govora mržnje, diskriminatornog i stereotipizirajućeg govora u medijima u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 10/2015 do 12/2015*. GONG Hrvatska, 31. prosinca 2015. https://www.gong.hr/media/uploads/20151230_kvant_izvjestaj_o_pracenju.pdf
- HPC (2019). *Hrvatski sustav azila u 2018.*, rujna 2019., Zagreb: Hrvatski pravni centar (11. 11. 2019.). <http://www.hpc.hr/wp-content/uploads/2020/10/Hrvatski-sustav-azila-u-2019.pdf>
- Hrnjić Kuduzović, Zarfa (2017). Uloga elitnih izvora u izvještavanju o migrantskoj krizi u dnevnim novinama Oslobođenje, Jutarnji list i Politika. U: Car, Viktorija i Matović, Marijana (ur.). *Mediji, novinarstvo i ljudska prava*. Zagreb: FPZG, Hanns-Seidel Stiftung, 57–72.
- Hrvatski sabor (2013). *Migracijska politika Republike Hrvatske za razdoblje 2013.–2015. godine*, Narodne novine 27/2013. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_03_27_456.html
- Hubbard, Phil (2005). Accommodating Otherness: anti-asylum centre protest and the maintenance of white privilege. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 30 (1): 52–65.
- IOM – International Organization for Migration (2019). *World Migration Report 2020*. Geneva: IOM UN Migration. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf
- Jelínková, Marie (2019). A Refugee Crisis Without Refugees: Policy and media discourse on refugees in the Czech Republic and its implications, *Central European Journal of Public Policy*, 13(1): 33–45.
- Jurišić, Jelena; Vesnić Alujević, Lucia i Bonacci, Duje (2017). Stvaranje agendi: slučaj izbjegličke krize u hrvatskim medijima. U: Car, Viktorija i Matović, Marijana (ur.). *Mediji, novinarstvo i ljudska prava*. Zagreb: FPZG, Hanns-Seidel Stiftung, 39–58.
- Kadić Meskić, Neja (2020). Islamophobia in Croatia: National Report

2019. U: Bayraklı, Enes i Hafez, Farid. *European Islamophobia Report 2019*. Istanbul: SETA, 183–206.
- Kalebić Maglica, Barbara; Švegar, Domagoj i Jovković, Mario (2018). Odnos osobina ličnosti, efekta okvira i stavova prema migrantima, *Društvena istraživanja*, 27 (3): 495–517.
- Korkut, Umut; Terlizzi, Andrea i Gyollai, Daniel (2020). Migration controls in Italy and Hungary from conditionalized to domesticized humanitarianism at the EU borders, *Journal of Language and Politics*, 19(3): 391–412.
- Krzyżanowski, Michał; Triandafyllidou, Anna i Wodak, Ruth (2018). The Mediatization and the Politicization of the ‘Refugee Crisis’ in Europe, *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 16 (1–2): 1–14.
- Kržalić, Armin i Kobajica, Sandra (2021). Migrant u javnom diskursu medija u Bosni i Hercegovini. *Policija i sigurnost*, 30 (2): 233–244. <https://hrcak.srce.hr/258205>
- Lalić Novak, Goranka (2016). *Azil: pravni i institucionalni aspekti*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Lalić, Sara (2016). Uloga medija u oblikovanju javnog mnijenja prema izbjeglicama i tzv. izbjegličkoj krizi, <http://www.dostajemrznje.org/wp-content/uploads/2016/10/Uloga-medijau-oblikovanju-javnog-mnijenja-prema-izbjeglicama.pdf>
- Morokvašić, Mirjana (2014). Gendering Migration. *Migracijske i etničke teme*, 30 (3), 355–378. <https://doi.org/10.11567/met.30.3.4>
- Mrakovčić, Marko i Gregurović, Margareta (2020). Neprijatelj pred vratima? Ili kako studenti prava iz četiriju najvećih hrvatskih gradova doživljavaju azilante i migrante s Bliskog istoka. *Sociologija i prostor*, 58 (3 (218)): 291–328. <https://doi.org/10.5673/sip.58.3.4>
- MUP (2019). Dolazak sedme skupine sirijskih izbjeglica iz Turske. Ministarstvo unutar-njih poslova. 21. 8. 2019. <https://mup.gov.hr/vijesti-8/dolazak-sedme-skupine-sirijskih-izbjeglica-iz-turske/284674>
- MUP (2022a). Statistika – 2020. Ministarstvo unutarnjih poslova. <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/stranci-333/statistika-169019/169019>
- MUP (2022b). Statistički pokazatelji osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita u Republici Hrvatskoj zaključno do 31. 12. 2021. Ministarstvo unutarnjih poslova. https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Medjunarodna_zastita/Statisticki-pokazatelji-trazitelja-medjunarodne-zastite-do-31-1.-2021.pdf
- Peran, Suzana i Raguž, Anđelka (2019). Prikaz kretanja izbjeglica preko teritorija Republike Hrvatske u dnevnom tisku (Večernji list, Jutarnji list, 24 sata), *Nova prisutnost*, 17 (1): 29–45.

- Pintarić, Ljiljana (2019). Medijski prikaz migranata: percepcija zdravstvene prijetnje. U Piližota, Vesna; Bestvina Bukvić, Ivana; Brekalo, Miljenko; Đukić, Marina; Engstler, Martin; Kühnle, Boris Alexander; Ljubić, Lucija; Michel, Burkard; Pavić, Željko; Petranová, Dana; Rinsdorf, Lars; Solík, Martin; Višňovský, Ján i Žužul, Ivana (ur.). *Zbornik radova 3. međunarodnog interdisciplinarnog znanstvenog skupa Mediji i medijska kultura – europski realiteti*. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 195–206.
- Popović, Helena (2015). Commercialization and Privatization of Media in Southeast Europe: A Wolf in Sheep's Clothing? *The Political Economy of Communication*, 3(1): 25–38.
- Popović, Helena i Rodik, Petra (2021). Novinarstvo i politika: novinari o komunikacijskim praksama s političkim akterima. *CM-Communication and Media*, 1., god. XVI: 27–52.
- Robertson, Shanthi (2019). Status-making: Rethinking migrant categorization. *Journal of Sociology*, 55(2), 219–233.
- Sharif, Hind (2019). Communicating effectively on migration: recommendations and policy options. RESOMA – Research Social Platform on Migration and Asylum. Policy Option Brief (December 2019). <https://www.migpolgroup.com/wp-content/uploads/2020/01/POB-Public-Opinion-Hind-Sharif.pdf>
- Slijepčević, Marija i Fligić, Sanja (2018). Analiza medijskog praćenja izbjegličke krize u Hrvatskoj i interpretacijski okviri (framing). *Suvremene teme*, 9 (1): 31–48.
- Soko, Martina i Majstorović, Dunja (2019). Children Refugees in Croatian Daily Newspapers: Dominant on Photographs, Neglected in Texts. U Popović, Stjepka; Crous, Gemma; Tarsish, Noam; Van Erwegen, Lucienne i Lorenz, Friederike (ur.). *Proceedings of the Conference Child Maltreatment & Well-Being: Contemporary Issues, Research & Practice*. Rijeka: University of Rijeka, 64–72.
- Solano, Giacomo and Huddleston, Thomas (2020). Migrant Integration Policy Index (MIPEX) – Croatia 2019. Brussels: Migration Policy Group. <https://www.mipex.eu/croatia>
- Stephan, Walter G.; Ybarra, Oscar i Bachman, Guy (1999). Prejudice toward immigrants. *Journal of Applied Social Psychology*, 29 (11): 2221–2237.
- Stević, Anja i Car, Viktorija (2017). Vizualno portretiranje izbjeglica i migranata – ikonske fotografije. U: Car, Viktorija i Matović, Marijana (ur.). *Mediji, novinarstvo i ljudska prava*. Zagreb: FPZG, Hanns-Seidel Stiftung, 19–38.
- Stojić Mitrović, Marta (2020). Izbeglice (Refugees), azilanti (Asylum Seekers) and ilegalni migranti (Illegal Migrants) in Administrative

- and Public Discourse in Serbia: An Overview of Concepts in a Diachronic Perspective. *Narodna umjetnost*, 57 (2), 147–167. <https://doi.org/10.15176/vol57no208>
- Šarić, Ljiljana (2019). Visual Presentation of Refugees During the 'Refugee Crisis' of 2015–2016 on the Online Portal of the Croatian Public Broadcaster. *International Journal of Communication*, 13: 991–1015.
- Šelo Šabić, Senada (2017). The Impact of the Refugee Crisis in the Balkans: A Drift Towards Security. *Journal of Regional Security*, 12 (1): 51–75, 10.11643/issn.2217–995X171SPS80.
- Škiljan, Dubravko (2000). Javni jezik. Zagreb: Antibarbarus.
- Takahashi, Marta; Skoko, Franjo i Pavić, Davor (2018). Uloga digitalnih medija i uspon populizma u kontekstu aktualne izbjegličke krize. *Communication Management Review*, 3 (2): 96–110.
- Triandafyllidou, Anna (2018). A 'Refugee Crisis' Unfolding: 'Real' Events and Their Interpretation in Media and Political Debates. *Journal of Immigrant and Refugee Studies*, 16(1–2): 198–216, 10.1080/15562948.2017.1309089.
- ULJPPNM (2018). *Okvir za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita na lokalnoj razini*. Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske. <https://www.irh.hr/hijerarhijski-prikaz/izvjestaji/50-okvir-za-integraciju-osoba-kojima-je-odobrena-medunarodna-zastita/file>
- UNHCR (2021). *Global Trends: Forced Displacement in 2020*. UNHCR – The UN Refugee Agency. <https://www.unhcr.org/60b638e37/unhcr-global-trends-2020>.
- UNHCR i IOM (2018). *Izveštavanje o migracijama i izbjeglicama: Preporuke za novinare*. UNHCR – The UN Refugee Agency i IOM – International Organization for Migration. <https://bih.iom.int/sites/default/files/Reporting%20on%20Refugees%20BHS%20print.pdf>.
- Ured pučke pravobraniteljice (2014). *Analiza sadržaja: Pisanje internetskih portala o temi migranata, tražitelja azila i azilanata u 2013. godini*. Ured pučke pravobraniteljice, kolovoz 2014. http://ombudsman.hr/images/Analiza_izvjestavanja_UPP.pdf
- Vezovnik, Andreja i Šarić, Ljiljana (2020). Subjectless images: visualization of migrants in Croatian and Slovenian public broadcasters' online news. *Social Semiotics*, 30(2): 168–190, 10.1080/10350330.2018.1541117.
- Vlada RH (2017). *Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine*. Vlada Republike Hrvatske – Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Zagreb: svibanj 2017. <https://pravamanjina.gov>

- hr/UserDocsImages/dokumenti/AKCIJSKI%20PLAN%20ZA%20INTEGRACIJU%202017-2019.pdf
- Vollmer, Bastian i Karakayali, Serhat (2018). The Volatility of the Discourse on Refugees in Germany, *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 16 (1-2): 118-139.
- Vuletić, Vladimir i Filipović, Božidar (2019). Politički i medijski (od) govori na 'migrantsku krizu' u Srbiji. *Forum za sigurnosne studije*, 3 (3), 116-137. <https://hrcak.srce.hr/236100>
- Wien, Charlotte i Elmelund-Præstekær, Christian (2009). An Anatomy of Media Hypes: Developing a Model for the Dynamics and Structure of Intense Media Coverage of Single Issues, *European Journal of Communication*, 24(2): 183-201.
- Zapata-Barrero, Ricard; Caponio, Tiziana i Scholten, Peter (2017). Theorizing the 'local turn' in a multi-level governance framework of analysis: A case study in immigrant policies. *International Review of Administrative Sciences*, 83(2), 241-246.
- Zekić Eberhard, Nefreteta i Levak, Tomislav (2016). The Phenomenon of Rising Nationalism and Xenophobia in Hungary in the Context of the 2015/2016 Refugee Crisis and its Reflection in Croatian Media. U: Stojanovski, Strashko; Ananiev, Jovan; Misheva, Kristina i Ampovska, Marija (ur.). *Third International Scientific Conference 'Social Change in the Global World' Proceedings*. Shtip: Goce Delchev University in Shtip, Faculty of Law, Center for Legal and Political Research, 967-987.
- Zetter, Roger (2007). More Labels, Fewer Refugees: Remaking the Refugee Label in an Era of Globalization. *Journal of Refugee Studies* 20 (2): 172-192.
- Župarić-Iljić, Drago (2013). Percepcija tražitelja azila u javnosti i medijski prikazi problematike azila u Hrvatskoj. U: Župarić-Iljić, Drago (ur.). *Prvih deset godina razvoja sustava azila u Hrvatskoj (s osvrtom na sustave azila u regiji)*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti, Centar za mirovne studije, Kuća ljudskih prava, 201-220.
- Župarić-Iljić, Drago (2020). Model i iskustva prihvata i integracije izbjeglica putem programa preseljenja u europskom i hrvatskom kontekstu. U: Vučinić, Lana i Radić, Anna-Maria (ur.). *Integracijske politike i prakse u europskom i hrvatskom kontekstu: Vodič dobre prakse*. Zagreb: Hrvatski Crveni križ, 99-130.
- Župarić-Iljić, Drago i Valenta, Marko (2019). 'Refugee Crisis' in the Southeastern European Countries: The Rise and Fall of the Balkan Corridor. U: Menjivar, Cecilia; Ruiz, Marie i Ness, Immanuel (ur.). *The Oxford Handbook of Migration Crises*. Oxford: Oxford University Press, 367-388.

Popis kratica

- AMIF – Fond za azil, migracije i integraciju Europske unije
- ARD – njemački javni servis *Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland*
- AYS – Are You Syrious?
- BBC – britanska javna televizija *British Broadcasting Corporation*
- BVMN – Border Violence Monitoring Network
- CEAS – Common European Asylum System
- CEDIM – Centar za istraživanje etničnosti, državljanstva i migracija
- CMS – Centar za mirovne studije
- CNN – *Cable News Network*
- DORH – Državno odvjetništvo Republike Hrvatske
- EU – Europska unija
- HDZ – Hrvatska demokratska zajednica
- HGSS – Hrvatska gorska služba spašavanja
- HINA – Hrvatska izvještajna novinska agencija
- HIV – virus humane imunodefijencije
- HND – Hrvatsko novinarsko društvo
- HNS – Hrvatska narodna stranka – liberalni demokrati
- HRT – Hrvatska radiotelevizija
- HRW – Human Rights Watch
- HSP – Hrvatska stranka prava
- IOM – Međunarodna organizacija za migracije
- IPA – Instrument predpristupne pomoći Europske unije
- JRS – Isusovačka služba za izbjeglice
- MIPEX – indeks integracijske politike migranata
- MUP – Ministarstvo unutarnjih poslova
- RESOMA – Istraživačka društvena platforma o migracijama i azilu
- SAD – Sjedinjene Američke Države
- SDP – Socijaldemokratska partija Hrvatske
- SRF – švicarska javna televizija *Schweizer Radio und Fernsehen*
- ULJPPNM – Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske
- UNHCR – Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice
- UNICEF – Fond Ujedinjenih naroda za djecu
- USK – Unsko-sanski kanton Bosne i Hercegovine
- ZET – Zagrebački električni tramvaj

Bilješka o autorima

Helena Popović docentica je na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Studirala je sociologiju, socijalnu antropologiju i komunikologiju. Znanstveni i istraživački interes usmjeren je na sociologiju kulture, sociologiju medija i komunikacije te na kvalitativne metode istraživanja. Objavila je tridesetak znanstvenih i stručnih radova iz navedenih područja. Sudjelovala je u nizu domaćih i međunarodnih projekata i istraživanja koja se tematske bave medijskim politikama, hrvatskim medijskim sustavom, medijskim reprezentacijama, novinarskom strukom, civilnim društvom te alternativnom kulturom. Izlagala je na tridesetak domaćih i međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova.

Kruno Kardov izvanredni je profesor na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Područja njegovog znanstvenog interesa društveni su pokreti, a proveo je niz istraživanja u vezi s pitanjima ratnih žrtava i stradalnika, sociologijom politike i sigurnosti te rekonstrukcijom zajednice nakon rata. Tim se temama bavi u dvjema objavljenim knjigama i više znanstvenih radova.

Drago Župarić-Iljić docent je na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Područja su njegova znanstvenog interesa migracijske i izbjegličke studije, sociologija etničkih odnosa te sociodemografija. Objavio je tridesetak znanstvenih radova te dvije monografije iz područja istraživanja migracija, izbjeglištva, integracije, etničnosti i državljanstva. Sudjelovao je u nekoliko nacionalnih i međunarodnih istraživanja, od kojih su se tri bavila evaluacijom integracijskih politika i praksi za populaciju migranata i izbjeglica.

LJUDSKAPRAVA.GOV.HR